

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.
This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

I. ULUSLARARASI HARRAN ve ÇEVRESİ ARKEOLOJİ ve TARİH SEMPOZYUMU

I. INTERNATIONAL
ARCHAEOLOGY AND HISTORY
SYMPOSIUM OF HARRAN
AND ITS VICINITY

GENEL KONU BAŞLIKLARI

SİYASİ TARİH

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

Paleolitik Çağ

Neolitik Çağ

Kalkolitik Çağ

TARİH ÇAĞLARI

Tunç Çağları

Demir Çağları

Krallık ve İmparatorluk

Helenistik Dönem

Selevkoslar Krallığı

Orshoene Krallığı

Roma Dönemi

Roma'dan Bizans'a Geçiş Dönemi

ORTAÇAĞ

Erken Bizans Dönemi

İkonaklзма Dönemi

Orta-Geç Bizans Dönemi

İslam'ın Doğuşu ve Hz. Peygamber

Dört Halife Dönemi

İslam Fethi ve Emeviler

Abbassiler

Hamdaniler Devri

Nümevriiler Devri

Selçuklular Devri

Zengiler Devri

Eyyübililer Devri

Memlûkler Devri ve Sonrası

OSMANLILAR DEVRİ

I.DÜNYA HARBİ ve MİLLİ MÜCADELE

KÜLTÜR TARİHİ

Arkeoloji

Tarih ve Coğrafya

Epigrafi

Arkeometri

Antropoloji

Restorasyon

Din ve Felsefe

Eğitim ve İlmî Hayat

Gündelik Hayat

Mutfak Kültürü

Mistisizm

Şiir ve Edebiyat

Müzik

Mimari

BİLİM TARİHİ

Okullar: Harran Okulu ve Edessa Okulu

Bilim Adamları/Kadınları

EKONOMİ ve SAĞLIK

Tarım

Sanayi

Turizm

Hastaneler

FOTOĞRAF SERGİSİ

POSTER SUNUMU

SEMPOZYUM BİLİM KURULU

Lee Clare
German Archaeological Institute

Anar AGHALARZADE
Azerbaijan National Academy of Sciences
Institute of Archaeology and Ethnography

Professor John HEALEY
Middle Eastern Studies School of Arts,
Languages and Cultures University

Alain DESREUMAUX
Directeur de recherche émérite au CNRS

Yrd. Doç. Dr. Elvin ALİYEV
Azerbaijan National Academy of Sciences
Institute of Archaeology and Ethnography

Nicolò Marchetti
Università di Bologna

Prof. Dr. Salim CÖHCE
İnönü Üniversitesi

Prof.Dr. Muhammet Beşir AŞAN
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Kamil Levent ZOROÇLU
Batman Üniversitesi

Prof. Dr. Kazım PAYDAŞ
Harran Üniversitesi

Prof. Dr. Tuba ÖKSE
Kocaeli Üniversitesi

Doç. Dr. Bahattin ÇELİK
Ardahan Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR
Ege Üniversitesi

Doç. Dr. Atilla ENGİN
Cumhuriyet Üniversitesi

SEMPOZYUM YÜRÜTME KURULU

Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ & Prof. Dr. Mehmet ÖNAL

Arş.Gör. Süheyla İrem MUTLU Tlf: 0 414 318 13 45

Uzm. Semih MUTLU Tlf: 0 414 318 14 40

Arş.Gör. İbrahim Halil TANIK Tlf: 0 414 318 11 67

Arş.Gör. Serkan ŞENEL Tlf: 0 414 318 11 67

İletişim/Arkeoloji: h.s.arkeoloji@gmail.com

İletişim/Tarih: h.s.tarih@gmail.com

Yer: Tarım Araştırma Eğitim Merkezi (GAPTEM)

Tarih: 03-05 Kasım 2017

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

ULUSLARARASI ARKEOLOJİ ve TARİH SEMPOZYUMU: HARRAN ve ÇEVRESİ

INTERNATIONAL ARCHAEOLOGY AND
HISTORY SYMPOSIUM: HARRAN AND ITS VICINITY

ŞANLIURFA'DA TARİH YENİDEN CANLANIYOR PROJESİ
REVITALISATION OF HISTORY IN ŞANLIURFA PROJECT

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

ULUSLARARASI ARKEOLOJİ ve TARİH SEMPOZYUMU: HARRAN ve ÇEVRESİ

INTERNATIONAL ARCHAEOLOGY AND HISTORY SYMPOSIUM: HARRAN AND ITS VICINITY

ŞANLIURFA'DA TARİH YENİDEN CANLANIYOR PROJESİ

REVITALISATION OF HISTORY IN ŞANLIURFA PROJECT

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

ULUSLARARASI ARKEOLOJİ ve TARİH SEMPOZYUMU:
HARRAN ve ÇEVRESİ

INTERNATIONAL ARCHAEOLOGY AND
HISTORY SYMPOSIUM: HARRAN AND ITS VICINITY

SEMPOZYUM BİLİM KURULU

Prof. Dr. Salim CÖHCE
İnönü Üniversitesi

Prof.Dr. Muhammet Beşir AŞAN
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Kamil Levent ZOROĞLU
Batman Üniversitesi

Prof. Dr. Kazım PAYDAŞ
Harran Üniversitesi

Prof. Dr. Tuba ÖKSE
Kocaeli Üniversitesi

Doç. Dr. Bahattin ÇELİK
Ardahan Üniversitesi

Doç. Dr. Atilla ENGİN
Cumhuriyet Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR
Ege Üniversitesi

Lee Clare
German Archaeological Institute

Anar AGHALARZADE
Azerbaijan National Academy of Sciences
Institute of Archaeology and Ethnography

Professor John HEALEY
Middle Eastern Studies School of Arts,
Languages and Cultures University

Alain DESREUMAUX
Directeur de recherche émérite au CNRS

Yrd. Doç. Dr. Elvin ALİYEV
Azerbaijan National Academy of Sciences
Institute of Archaeology and Ethnography

Nicolò Marchetti
Università di Bologna

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

3 Kasım 2017 Cuma

09.00-10.00 **Kayıt**

10.00-12.00 **Açılış Konuşmaları**

12.00-13.30 **Öğle Yemeği**

SALON A	Saat	SALON B
1. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK	13.30-14.30	1. Oturum Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Mahmut AYDIN
Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN - Arzu ERDEM <i>Artuklu Hükümdarı Belek Gazi'nin Tarihi Şahsiyeti ve Haçlı Mücadelesi Üzerine Bazı Düşünceler</i>	13.30-13.45	Ali İLASLAN <i>Şanlıurfa'da Yer Alan Paleolitik Çağ Mağara ve Kaya Altı Sığınakları</i>
Edip AKYOL <i>Hamdaniler Döneminde Harran</i>	13.45-14.00	Arş. Gör. Sevcan ÖLÇER <i>Harran Kazısında Ortaya Çıkarılan (2014-2017) İslami Dönem Seramiklerinin Ön Değerlendirmesi</i>
Yrd. Doç. Dr. Ömer TOKUŞ <i>Fethinden Numeyrilere Kadar Harran</i>	14.00-14.15	Arş. Gör. Halil İbrahim ŞENOL <i>Lazer Tarayıcı ve İnsansız Hava Aracı Kullanılarak Kızılkoyun Mağaralarının Modellenmesi</i>
Yrd. Doç. Dr. Ahmet KÜTÜK <i>Roma ve Bizans Kaynaklarında Harran ve Çevresi</i>	14.15-14.30	Bekir ÇETİN <i>1982-2011 Yılları Arasında Harran'da Bulunan Tunç Çağı Dönemi İnsan Figürinleri</i>
Soru-Cevap	14.30-14.40	Soru-Cevap
Ara	14.40-15.00	Ara
2. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. A. Tuba ÖKSE	15.00-16.00	2. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. İlhan ERDEM
Doç. Dr. Atilla ENGİN <i>M.Ö. Üçüncü Binyılda Malzeme Kültürü Açısından Harran ve Çevresi</i>	15.00-15.15	Prof. Dr. Salim CÖHCE <i>İslam Tarihinde Türklerin Yeri ve Önemi</i>
Lee CLARE <i>Göbekli Tepe: Göbekli Tepe: An Outstanding Pre-Pottery Neolithic Site in the Germuş Mountains</i>	15.15-15.30	Prof. Dr. Kazım PAYDAŞ <i>Haçlıların Harran Üzerinde Hâkimiyet Kurma Çabaları</i>
Professor John HEALEY <i>Religion and Law in Ancient Edessa and Osrhoene</i>	15.30-15.45	Prof. Dr. Aydın USTA <i>Urfa ve Çevresinde Haçlı-Ermeni İttifakı</i>
Alain DESREUMAUX <i>The Inscription on the Statue Found at Harran</i>	15.45-16.00	Yrd. Doç. Dr. Ziya POLAT <i>Selahaddin Eyyubi Döneminde Devlet Merkezi Olarak Harran</i>
Soru-Cevap	16.00-16.10	Soru-Cevap
Ara	16.10-16.30	Ara
3. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa DAŞ	16.30-17.30	3. Oturum Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Yusuf ALBAYRAK
Prof. Dr. İlhan ERDEM <i>Moğolların Urfa ve Çevresinde Yaptıkları Tahribatlar</i>	16.30-16.45	Yrd. Doç. Dr. Aysun TUNA <i>Dünyadaki Arkeolojik Sit Koruma Pratikleri: Göbeklitepe Arkeolojik Sit Alanı için Öneriler</i>
Prof.Dr. Abdullah EKİNCİ <i>Bilimin Öncü Şehri: Urfa</i>	16.45-17.00	Ebru SERBES <i>Göbeklitepe'den Köşk Höyük'e Kafatası Kültü: Nedensellik, İşlevsellik, Psikanaliz</i>
Doç.Dr. Halil İbrahim GÖK <i>Musul Atabegliği (Zengiler) Döneminde Harran</i>	17.00-17.15	Yrd. Doç. Dr. Mustafa ULUKAVAK <i>Arkeolojik Kazı Alanlarının İnsansız Hava Aracı Değerlendirme Uçuşu: Harran Bazilika Kilise Örneği</i>
Uzm. Çiğdem KIRANŞAN <i>I.Haçlı Seferinin Harran Yöresinde Sebep Olduğu Gelişmeler</i>	17.15-17.30	Ali ÇETİN, Hatice Kübra İLHAN <i>Harran Kazılarında Mimari Belgeleme Çalışmaları</i>
Soru-Cevap	17.30-17.40	Soru-Cevap

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

4 Kasım 2017 Cumartesi

SALON A	Saat	SALON B
1. Oturum Oturum Başkanı: Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR	09.00-10.00	1. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Salim CÖHCE
Prof. Dr. A. Tuba ÖKSE <i>M.Ö Üçüncü Binde Orta Fırat Havzasında Yaşam Döngüsü Algısı: Gre Virike Örneği</i>	09.00-09.15	Prof. Dr. Mustafa DAŞ <i>Urfa Haçlı Kontluğu Kaynaklarında Harran Bölgesi Müslümanları ve Devlet Adamları</i>
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL <i>Harran Çarşısı Hamamı</i>	09.15-09.30	Yrd. Doç. Dr. Abdülbaki BOZKURT <i>Ortaçağın Önemli Kültür Merkezlerinden Riş-Ayno/Ra'sü'l- Ayn Okulu (536-?) ve Ra'sü'l-Aynlı Tabip Sergius</i>
Prof. Dr. Mustafa H. SAYAR <i>Eskiçağ Yazıtları ve Tarihi Kaynaklar Işığında Carrhai=Harran</i>	09.30-09.45	Yrd. Doç. Dr. Bedrettin BASUĞUY <i>Eyyûbîler Döneminde Hârizmlilerin Harran Merkezli Faâliyetleri</i>
Doç. Dr. Bahattin ÇELİK <i>Yeni Bulgular Işığında Harran ve Çevresinde Neolitik Dönem</i>	09.45-10.00	Doç. Dr. Mehmet AKBAŞ <i>Urfa Bölgesi Fatih: İyaz b. Ganm</i>
Soru-Cevap	10.00-10.10	Soru-Cevap
Ara	10.10-10.30	Ara
2. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN	10.30-11.30	2. Oturum Oturum Başkanı: Doç. Dr. Bahattin ÇELİK
Prof. Dr. Adnan ÇEVİK <i>İlhanlı Hükümdarı Abaka Han Devrindeki Memluk-Moğol Sınır Savaşlarında Harran ve Çevresi</i>	10.30-10.45	Yrd. Doç. Dr. Mahmut AYDIN <i>Harran Kazısı ve Çevresinde Arkeolojik Sorunları Çözmeye Yönelik Arkeometrik Analizler</i>
Prof. Dr. Neslihan DURAK <i>İlhanlılar Döneminde Harran ve Çevresi</i>	10.45-11.00	Arş. Gör. Süheyla İrem MUTLU <i>2014-2015 Harran Höyük Kazısı Erken Tunç Çağı Pişmiş Toprak Figürinleri</i>
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK <i>Ruhavî Şerefeddin Yahyâ Efendi ve Bir Menârü'l-envâr Şerhi Üzerine Yazılmış Hâşiye'si</i>	11.00-11.15	Müslüm DEMİR <i>Şanlıurfa'daki Antik Edessa Nekropollerinden Kızılkoyun ve Kale Eteği Nekropollerinin Kurtarma Kazısı ve Yüzey Temizliği</i>
Yrd. Doç. Dr. Mahmut Recep KELEŞ <i>XIII. Yüzyıl Biyogra fîAlimi İbn Hallikan'ın Vefeyâtü'l-A'yân Adlı Eserine Göre El-Cezire ve Harran Kökenli Alimler</i>	11.15-11.30	Yrd. Doç. Dr. Fatma Şebnem KULOĞLU YÜKSEL <i>Harran'ın Yerel Mimarisi ve Korunması</i>
Soru-Cevap	11.30-11.40	Soru-Cevap
Ara	11.40-12.00	Ara
Öğle Yemeği	12.00-13.30	Öğle Yemeği
3. Oturum Oturum Başkanı: Doç. Dr. Atilla ENGİN	13.30-14.30	3. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Adem ÖLMEZ
Yrd. Doç. Dr. Yusuf ALBAYRAK <i>Soğmatar</i>	13.30-13.45	Prof. Dr. İbrahim ÖZCOŞAR <i>Harran ve Çevresi Süryanileri</i>
Prof. Dr. Turgut Hacı ZEYREK-Ali Nadir ZEYREK <i>Besni'de Arkeolojik Alanın Korunmasında Planlama: Besni Alan Yönetim Planı Hazırlık Çalışmaları ve İlk Uygulamalara Dair Öneriler</i>	13.45-14.00	Doç. Dr. Mehmet Emin ÜNER <i>Halep Salnamelerinde Suruç</i>
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL <i>Harran Kazısında Bulunan Kürevi Konik Şişeler</i>	14.00-14.15	Yrd. Doç. Dr. Nebi BUTASIM <i>Şanlıurfa Osmanlı Dönemi Mihrapları</i>
Doç. Dr. Bahattin ÇELİK <i>Harran ve Çevresinde Paleolitik Dönem</i>	14.15-14.30	Yrd. Doç. Dr. Khalid EL-AWAISI <i>Müslüman Coğrafyacıları Göre Harran ve Çevresi</i>
Soru-Cevap	14.30-14.40	Soru-Cevap
Ara	14.40-15.00	Ara

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

4 Kasım 2017 Cumartesi

SALON A	Saat	SALON B
4. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. İbrahim ÖZCOŞAR	15.00-16.00	4. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Kamil Levent ZOROĞLU
Prof. Dr. Adem ÖLMEZ <i>II. Meşrutiyetin Urfa'da Karşılması ve Şeyh Müslim Olayı</i>	15.00-15.15	Bilal TOPRAK <i>Din Arkeolojisi Bağlamında Geçmişten Günümüze Harran ve Çevresi</i>
Yrd. Doç. Dr. Yasin TAŞ <i>Şammar Aşiretinin XIX. Yüzyılda Harran Çevresindeki Eşkıyalık Faaliyetleri ve Sosyo-ekonomik Sonuçları</i>	15.15-15.30	Doç. Dr. Emine Özlem ATAMAN <i>Kültürel Ögeler Bağlamında Reklamlarda Bir Şehri Tanımak: Şanlıurfa</i>
Yrd. Doç. Dr. Abdulnasır YİNER <i>Birlikte Yaşama Kültürü; "Siverek" Örneği</i>	15.30-15.45	Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN-Özge ÖZTÜRK AŞAN <i>Kültürel Çevre Korumada Eko Müzeler: Şanlıurfa, Harran Örneği</i>
Yrd. Doç. Dr. İlhan PALALI <i>19. yüzyılda Harran'ın idari taksimatı</i>	15.45-16.00	Şakir CAN <i>Şanlıurfa İli Sınırları İçerisinde Uruk Dönemi Yerleşim Sistemi: Fırat Havzası ile Harran Ovasının Karşılaştırması</i>
Soru-Cevap	16.00-16.10	Soru-Cevap
Ara	16.10-16.30	Ara
5. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa H. SAYAR	15.00-16.00	5. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Kazım PAYDAŞ
Yrd. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR <i>Kültürel Turizm Açısından Arkeolojik Alanların Önemi: Urfa ve Göbeklitepe Örneği</i>	16.30-16.45	Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK <i>Harran ve Çevresinde Millî Mücadeleye İlişkin Bazı Faaliyetler</i>
Doç. Dr. Zuhâl ÖZEL SAĞLAMTİMUR <i>Batılı Seyyahların Fotoğraflarında Urfa</i>	16.45-17.00	Prof. Dr. Galip EKEN <i>II. Abdülhamid Döneminde Urfa'da Eğitime Dair Bazı Bilgiler</i>
Arş. Gör. Süheyla İrem MUTLU <i>Yeni Bulgular Işığında Harran Höyük Erken Tunç Çağı</i>	17.00-17.15	İsmail ASOĞLU <i>II. Abdülhamit Devrinde (1876-1909) Urfa'da Sosyo-Mekânsal Değişimler</i>
Prof. Dr. Muzaffer DEMİR <i>Carrhae Savaşı (MÖ 53): Roma'nın Doğu'ya (Parthlara) Hükmetme Hayallerinin Sonu</i>	17.15-17.30	Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ-Yrd. Doç. Dr. Abdülbaki BOZKURT <i>Osmanlı Fethine Kadar Ra'sü'l-Ayn</i>
Soru-Cevap	17.30-17.40	Soru-Cevap

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

5 Kasım 2017 Pazar

SALON A	Saat	SALON B
1. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mehmet ÖNAL	09.00-10.00	1. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Adnan ÇEVİK
Prof. Dr. Ergün LAFLI <i>Roma Dönemi'nde Orshoene'de Kent ve Kırsal</i>	09.00-09.15	Arş. Gör. Zafer BENZER <i>222 numaralı Urfa Şer'iyye Sicilinden Urfa'da Borç-Alacak İlişkilerine Dair Örnekler</i>
Yrd. Doç. Dr. Elvin ALİYEYEV <i>Nahçıvan'ın Tunç Devri Yerleşim Yerleri</i>	09.15-09.30	Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ <i>Urfalı Şair Hikmet</i>
Prof. Dr. Kamil Levent ZOROĞLU <i>Urfa-Edessa Mezar Mozaiklerindeki Ziyafet Sahnelerinin Sanatsal ve Kültürel Kökenleri Hakkında</i>	09.30-09.45	Prof. Dr. Mahmut KAPLAN <i>Nabînin Azliyesi Üzerine Düşünceler</i>
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL <i>Harran Doğu Çarşısı</i>	09.45-10.00	Yrd. Doç. Dr. Levent BİLGİ <i>Harranlı Çoban Şair/Yazar Ahmet Aslan</i>
Soru-Cevap	10.00-10.10	Soru-Cevap
Ara	10.10-10.30	Ara
2. Oturum Oturum Başkanı: Prof.Dr. İsmail ÖZÇELİK	10.30-11.30	2. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Turgut Hacı ZEYREK
Prof. Dr. Süleyman ÖZBEK ve Dr. Mehmet ŞEKER <i>İbn Tağribirdî'nin "El-Menhelü's-Sâfi " Adlı Eserinde Harran ve Harran'lı Şahsiyetler</i>	10.30-10.45	Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLER <i>Mehmedihan</i>
Doç. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ <i>Birinci Dönem TBMM'de Siverek Mebusu Mustafa Lüt fiBey ve Faaliyetleri</i>	10.45-11.00	Mehmet Sait YILMAZ <i>Aşağı Çardak Mozaiđi</i>
Yrd. Doç. Dr. Şerif DEMİR <i>Şanlıurfa Milletvekillerinin Meclis Faaliyetleri (1950-60)</i>	11.00-11.15	Neşe EDİS <i>Orta Fırat Havzası'nda MÖ 3.Binde Yüksek Ayaklı Çanakların Sunak Olarak Kullanımı</i>
Yrd. Doç. Dr. Gülşah ESER <i>The Times Gazetesi Perspektifinden Sin Kültünün Harran ve Çevresindeki İzleri</i>	11.15-11.30	Özlem EKİNBAŞ <i>Halaf Seramiği Üzerindeki Motiflerin Orta Fırat Havzasında Dövme, Keçe ve Kilimlerde Günümüze Yansıması: Bir Semiyotik değerlendirme</i>
Soru-Cevap	11.30-11.40	Soru-Cevap

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

5 Kasım 2017 Pazar

Saat	SALON C
09.15-10.00	1. Oturum Oturum Başkanı: Prof. Dr. Muzaffer DEMİR
09.15-09.30	Anar AGHALARZADE <i>Late Bronze and Iron Age Stone Box, Kurgan Graves and Settlements of Southeast region of Azerbaijan</i>
09.30-09.45	Hülya Öztürk TEL <i>Şanlıurfa Geleneksel Konutlarının Ekolojik Tasarım Kriterleri Kapsamında Değerlendirilmesi</i>
09.45-10.00	Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN-Sıla GÜNAÇAN <i>Şanlıurfa Kültürel Peyzaj Ögeleri Ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının Hafıza Mekânları Kapsamında İrdelenmesi</i>
10.00-10.10	Soru-Cevap
10.10-10.30	Ara
10.30-11.30	2. Oturum Oturum Başkanı: Prof.Dr. Cengiz Tomar
10.30-10.45	Öğrt. Gör. Nuri DURUCU <i>Şanlıurfa Kuyumculuğu ve Tarihine Genel Bir Bakış</i>
10.45-11.00	Arş. Gör. Gökhan ALP <i>Tuhfe-i Nâîlî'de Urfalı Şairler</i>
11.00-11.15	Dr. Hicabettin SARI <i>Fransız Basınında Harran ve Çevresi</i>
11.15-11.30	Mehmed KURDOĞLU <i>Türk Sinemasında Urfa ve Harran</i>
11.30-11.40	Soru-Cevap

SALON A

11.40-12.00 Kapanış Konuşmaları ve Değerlendirme

ARTUKLU HÜKÜMDARI BELEK GAZİ'NİN TARİHİ ŞAHSİYETİ VE HAÇLI MÜCADELESİ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCE

Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN- Arzu ERDEM¹

Özet

Harput Hükümdarı Nuruddevle Belegazi, 1112 yılında ve genç yaşta Harput Hükümdarı olmuştur. Oğuzların Kayı boyundan Artuk hanedanına mensuptur. Büyük bir muharip ve kumandan ve adaleti ile meşhur bir hükümdardır. Kısa zamanda Harput'tan Mardin ve Halep'e kadar uzanan geniş bir devlet kurmuştur. Haçlılarla imha edici muharebeler yapmış ve onları ağır yenilgilere uğratmıştır. 1122 yılında Urfa Kontu Josselin'i, 1123'te onu kurtarmaya gelen Kudüs Kralı Baudouin'i esir ederek zincire vurmuş ve ikisini de Harput kalesinde hapsedmiştir. Büyük Selçuk Sultanı tarafından "Müslüman Orduları Başkumandanı" tayin edilmiş, kendisine "Gazi" unvanı verilmiştir. 1124 yılında Menbic kalesini kuşatırken göğsüne isabet eden bir okla şehit olmuştur. Büyük tarihçi Prof. Mükremin Halil Yinanç: "Balak bütün ömrünü gaza ve cihad içinde geçirmiş, ülkesinde emsalsiz bir sükûn ve asayiş temin etmiş, adalet ve kanunu hâkim kılmış, dindar ve mütevazî bir emir idi. Ölümü, Müslümanlık ve Türklük için hakiki bir ziya ve musibet olmuş ve mağlup olmaya başlayan Haçlıların yeniden kalkınmalarına sebebiyet vermiştir. Haçlılar böyle korkunç ve galip bir düşmandan kurtuldukları için çok sevinmişlerdir. Balak, yalnız Suriye tarihinde değil, Anadolu tarihinin seyir ve cereyanı üzerinde de tesir icra ettiğini " belirtmektedir.

Bildiride; dönem ile ilgili olarak, Arap ve Ermeni kaynaklar kullanılarak, Belek Gazi'nin, 1122 yılında Urfa Kontu Josselin'i ve Kudüs Kralı Baudouin'i esir ederek zincire vurduğu (Harput İç kale kazılarında ortaya çıkarılan) zindan hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar kelimeler: Belek Gazi, Haçlı mücadelesi, Harput Kalesi.

ARTUKLU RULER OF BELEK'S HISTORIC PERSONALITY SOME THOUGHTS CONCERNING THE CRUSADER AND STRUGGLE

Abstract

Harput in 1112 and Nuruddevle Belegazi, the ruler of the young ruler of Harput. Kayı over Akram dynasty. A great fighter and Commander is a famous monarch and justice. In a short time from Mardin and Harput to Aleppo has established a wide ranging State. Reynald destroyer battles and was interested in heavy defeat them. Earl of Urfa, Josselin in 1122, 1123, and by prisoners from Jerusalem King Baudouin to save her and shot the chain and both Harput Castle in the circle. The great Sultan of the Commander-in-Chief of the Muslim Armies "by Selcuk" designated, "Gazi" title. 1124 surrounding the castle of Menbic in an arrow that hit his chest when he became a martyr. The great historian Prof.Dr. Mükrimin Halil Yinanç: "She spent whole life in the gas and Jihad Balak, unsurpassed tranquility and in the country's public security has made justice and law have provided judges, was a religious and modest orders. Death, Islam and Turkish for genuine and starting to become a self-defeating and calamity rather than Crusaders again development has given rise to. Crusaders that gets rid of a victorious enemy such terrible and was very happy to. It's not just the history of Syria, Anatolia, Balak, history of looking and being "exercised influence over.

The statement; With regard to the period, Arab and Armenian sources, the Earl of Urfa in the Gazi Belek 1122, Josselin, and King of Jerusalem, by prisoners in chains hit Baudouin (Harput Citadel excavations unearthed) will be informed about the Dungeon.

Keywords: Belek G, Harput Castle

¹ Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü

Özet

H. Peygamber'in önde gelen ashabından olan İyaz b. Ganm Kureyş'in Fihri kolundan olup Resûlüllâh'ın yanında savaflara iştirak etmiş, her iki hicrete de (Habeshistan ve Medine) katılmış, Suriye ve Cezire bölgesinin fethinde komutan olarak bulunmuştur. Suriye bölgesi genel komutanı Ebu Ubeyde b. Cerrah, vefatından önce onu yerine komutan olarak bırakmıştır. Bu sebeple Suriye fetihlerinin büyük komutanları arasında yer almıştır. Tarihte büyük iz bırakan Yermük savaşında bazı birlikleri komuta etmiştir. İyaz; Harran, Urfa ve Diyar-ı Bekir'i fetheden komutandır. Meşhur Tabakat müellifi İbn Sa'd onu Cezire'ye yerleşen yedi sahabiden biri olarak zikretmiştir. Cezire'de başarılı fetihler gerçekleştirmiştir.

İyaz, H. Ömer döneminde önemli görevler icra etmiştir. Hims bölgesinin valisi olarak görev yapmış, haraç memurluğu görevinde bulunmuş ve haracı geç göndermesinden dolayı halifeden ikazlar aldığı olmuştur. Bununla beraber onun halife nezdinde büyük bir değerinin olduğu da belirtilmiştir. Çünkü Halife'nin çok sevdiği büyük komutan Ebu Ubeyde onu halefi olarak seçmiştir. Bu da onun H. Ömer tarafından sevilmesine vesile olmuştur.

İyaz, valiliği sırasında akrabalarının makam ve mevki taleplerine karşı duruşuyla tanınan biri olmuştur. Kendisinden devlet memurluğu isteyen akrabalarını reddetmiştir.

Onun dikkat çeken bir yönü de diğer sahabiler de olduğu gibi dünya metaini değer vermemesidir. Kaynaklarımızda, eline geçen ganimet mallarını infak ettiğinden yanında iki at ve bir deveden başka bir şey bırakmadığı aktarılmıştır.

Urfa ve çevresini İslam topraklarına katan bu komutan sahâbî Suriye'nin Hims kentinde H. 20 (M. 640-41) yılında vefat etmiştir. H. Peygamber'den hadis rivayet eden sahabiler arasında İyaz da bulunmaktadır.

İYAZ B. GANM, THE CONQUEROR OF URFA REGION

Abstract

Iyaz bin Ganm was one of the companions of Prophet Mohammad and he also was a Qurayshi. He participated in wars and clashes with Prophet, and he also participated in two hijras (migrations to Ethiopia and Madinah). He was the commander during the conquest of Syria and Jazeera. The commander of the Syria region Abo Ubayda appointed him instead of himself before his death. He was one of the big commanders of Syria's conquest. He commanded the historical Yarmuk war. He also was the commander of the armies which conquered Harran, Urfa, Jazeera and Diyarbekir regions. İbn Sad wrote about him as one of the seven companions of Prophet Mohammad who settled in Jazeera region.

Iyaz performed important tasks during the time of Caliphate Omar. He was governor of Homs and also was the tribute. Caliphate Omar gave him special value. Because Abo Ubayda appreciated Iyaz and chose him as his successor.

During his governance Iyaz rejected his relatives' unethical demands about governmental posts and works.

He lived as a charitable man like other companions of Prophet. He donated his property and materials to the people whom in need. He left for himself just one camel and two horses.

He passed away in 640 in Homs, Syria. He narrated two hadiths from Prophet Mohammad.

Özet

Harranu, Carhai gibi isimler ile anılan Harran, Müslümanlar tarafından fethedildikten sonra el-Cezîre bölgesinin bir parçası olan Diyâr-ı Mudar'ın merkezi oldu. Geçmişte müteaddit medeniyetlere ev sahipliği yapan Harran, Bizans-Sasani çekişmeleri esnasında birçok Arap kabilesinin göçüne sahne oldu. Özellikle Arap Yarımadası'ndan Bizans ve Sasani topraklarına yönelik yapılan saldırıları önlemek için sınır bölgelerinde kurulan devletlerin Arap asıllı olması bu göç hareketliliğini daha da artırdı. Hz. Ömer döneminde İyad b. Ganm tarafından 19 (640) yılında sulh ile fethedilen Harran bu dönemlerde Şam'dan gönderilen valiler tarafından yönetildi. Özellikle Emeviler ile birlikte Harran ve çevresine Arap Kays kabilesinin kesif göç hareketleri artış gösterdi. Söz konusu bu gelişmelerin bir sonucu olarak da Emevilerin son halifesi II. Mervan döneminde Harran 127-132 (744-750) yılları arasında Emevilere başkentlik yaptı. Emevilerin 132 (750) yılında yıkılmalarından sonra Abbasîlerin hâkimiyeti altına giren el-Cezîre bölgesi özellikle Emevi taraftarlarının ve Haricîlerin yoğun bir şekilde faaliyet yürüttüğü bölgelerden biri oldu. Emevi taraftarlarının yoğun olarak meskûn oldukları Harran da bu özelliğinden dolayı Abbasi yönetimine karşı isyan eden gruplar için önemli bir merkez vazifesi görmekteydi. Durum bu minval üzere iken Harran Suriye ve el-Cezîre bölgesine doğru yayılcı bir politika izleyen Türk asıllı komutan Ahmed b. Tolun tarafından fethedildi. Ahmed b. Tolun ve Abbâsîler arasında yaşanan çekişmelerin sebep olduğu kaostan dolayı Suriye ve el-Cezîre bölgesinde oluşan otorite boşluğundan istifade eden Hamdânî Emîri Seyfûddeve 325 (937) yılında Harran'ı ele geçirmeyi başardı. Hamdânîlerin Harran hâkimiyeti 381 (991) yılında Haleb Hamdânî Emîri Sa'duddeve'nin vefatına kadar sürdü. Bu tarihten sonra Harran daha önce Hamdânîlerin tayin ettiği Vessâb b. Sâbık en-Numeyrî adlı valinin kontrolü altına girdiğinden Harran'da Numeyrîler adında yeni bir emirlik kurulmuş oldu.

Anahtar Kelimeler: Harran, Diyâr-ı Mudar, Emeviler, Abbasîler, Tolunoğulları, Hamdânîler

HARRAN, IT'S FROM CONQUEST TO NUMAYRIDS**Abstract**

Harran, called as Harranu and Carhai, was the center of Diyar-ı Mudar, a part of al-Djazirah region after being conquered by Muslims. In the past, Harran was home to various civilizations, and during the Byzantine-Sassanid conflicts, became the scene of migration of many Arab tribes. The fact that the Arab states were established in the border regions to prevent attacks on the Byzantine and Sassanid territories, especially from the Arabian Peninsula, furthered this immigration mobility. During the time of Hz. Omer, Harran conquered by İyad b. Ganm in 19 (640) in a peaceful way, was governed by the governors who were sent from Damascus during these periods. Especially with the Umayyads, the movements of the Arab Kaysid tribe's intensive emigration to Harran and its surroundings increased. As a result of these developments, during of II Marwan the last caliph of the Umayyads, Harran was the capital of Umayyad's between the years 127-132 (744-750). The al-Djazirah region, which fell under the domination of the Abbasids after the collapse of the Umayyads in 132 (750) years, was one of the regions where the Umayyad supporters and the Kharijites acted intensively. Because of this feature, Harran, Umayyad supporters of which were heavily occupied, saw an important central position for the rebellious groups against the Abbasid rule. Harran was conquered by Ahmed b. Tolun, who is one of the Turkish-born commanders and followed the expansionist policy towards Syria and al-Djazirah region. The Emir of Hamdanids Sayf al-dawla who benefited from the space of authority formed in Syria and al-Djazirah region because of the rage caused by the rivalry between Tolunids and Abbasids, succeeded to capture Harran in 325 (937). The Hamdanids' Harran domination continued in the year 381 (991) until the death of Sa'udddeve the emir of Aleppo Hamdanids. After this date, new emirate was established in Harran in the name of Numayrids, since it was under the control of Vessab b. Sabık al-Numayri, who was the governor of the city and had previously been appointed by the Hamdanids,

Keywords: Harran, Diyar-ı Mudar, Umayyads, Abbasids, Tolunids, Hamdanids

² Yrd. Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü omertokus@hotmail.com

Özet

Fırat ve Dicle arasındaki toprakların en eski yerleşimlerinden biri olan Harran şehri, İslam çağında olduğu gibi Roma ve Bizans dönemlerinde de zengin kültürü temsil eden bir kent olmuştur. Mezopotamya'nın bu dönemde iki ezeli rakip (Roma ve İran) arasında bir savaş alanı olması hasebiyle bu şehir belli zamanlarda taraflar arasında el değiştirmiş, bazen de iki tarafın gerçekleştirdiği kanlı savaşların merkezi olmuştur. Ayrıca o dönemde Harran, bölgenin en kalabalık putperest kitlesini barındırması sebebiyle Roma-Bizans kaynaklarında bahsedilen bir yerleşim yeri olmuştur. Bu makalede İslam egemenliği öncesine kadar Roma ve Bizans kaynaklarında muhtelif vesilelerle bahsedilen Harran ve çevresi ile ilgili bilgiler değerlendirilecek ve bu kaynaklar üzerinden Geç Roma ve Erken Bizans çağında şehrin coğrafi, siyasi, sosyo-ekonomik ve fiziki durumuyla ilgili genel değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Harran, Roma İmparatorluğu, Harran Savaşı, Crassus, Cassius Dio.

CARRHAE AND ITS ENVIRONMENT IN ROMAN AND BYZANTINE RESOURCES

Abstract

Carrhae, one of the most ancient settlement between Euphrates and Tigris, was a city that represented rich culture in Roman and Byzantine periods as well as in Islamic era. During this period due to the fact that Mesopotamia is a battlefield between two rivals (Rome and Iran), this city has changed hands between two parties. Sometimes it was the center of the bloody battles came true by the two sides. Additionally, Carrhae was a settlement mentioned in Roman-Byzantine sources because it contains the most crowded Pagan mass of the region in this period. In this article we will try to evaluate the information about Carrhae and its surroundings mentioned in Roman and Byzantine sources until the Islamic sovereignty and we will try to explain the geographical, political, social, economic and physical status of the city in late Roman and early Byzantine times.

Keywords: Carrhae, Roman Empire, Battle of Carrhae, Crassus, Cassius Dio.

³ Yrd. Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ahmetkutuk63@gmail.com

MÖ 3. BİNYILDA MALZEME KÜLTÜRÜ AÇISINDAN HARRAN VE ÇEVRESİ

Doç. Dr. Atilla ENGİN⁴

Özet

MÖ 3. Binyılda Harran ve çevresi, Fırat nehrinin önemli bir kolu olan Balih ırmağı ve kollarını kapsayan çevre bölgelerle ilişkili bir kültür bölgesidir. Bununla birlikte, başta seramik olmak üzere malzeme kültürü açısından MÖ 3. Binyılın ilk yarısında daha çok Habur ve Kuzey Mezopotamya kültürleri ile ilişkiler gösterirken, MÖ 3. Binyılın ikinci yarısından itibaren Orta Fırat Bölgesi ile güçlü kültürel bağlantılar ortaya koyar. MÖ 3. Binyılın ortalarında Kuzey Suriye coğrafyasının genelinde ortaya çıkan büyük şehir yerleşmeleri ve ticaretle uğraşan şehir devletlerinden oluşan siyasi yapı Harran ve çevresinde de görülmektedir. Bu dönemde Harran, yönetim sisteminde yerel kralla birlikte “badalum”ların (kralın yardımcısı tüccar) etkin olduğu, Orta Fırat Bölgesi’nin kuzeyini kapsayan Gaziantep ve çevresi ile bir kültürel bütünlük göstermektedir.

HARRAN AND ITS SURROUNDINGS IN TERMS OF MATERIAL CULTURE IN THE 3RD MILLENNIUM BC

Abstract

Harran and vicinity is a cultural region related to the surrounding regions, including the Balih River and its arms, an important branch of the Euphrates River. In addition, it has strong cultural relations with the Middle Euphrates region in the second half of the 3rd millennium BC, while revealing material and culture of Habur and Northern Mesopotamia in the first half of the third millennium BC, especially in terms of material culture, mainly ceramic material. In the middle of the third millennium BC, the political structure of the large city settlements and the city-states dealing with trade in the Northern Syrian is seen in Harran and its surroundings. In this period, Harran shows a cultural unity with Gaziantep region covering the northern part of the Middle Euphrates Region, where "badallums" (vizier merchants) are active in the administrative system with the local king.

⁴ Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

GÖBEKLİ TEPE: GERMUŞ DAĞLARI'NDAKİ ÖNEMLİ BİR ÇANAK-ÇÖMLEKSİZ NEOLİTİK YERLEŞME

Lee CLARE (1), Julia GRESKY (1), Juliane HAELM (1), Moritz KİNDEL (1,2), Cecilie LELEK TVETMARKEN (1), Joris PETERS (3), Nadja PÖLLATH (3), Jonas SCHLİNDWEIN (1,4), Devrim SÖNMEZ (1), Onur TORUN (5), Celal ULUDAĞ (6)⁵

Özet

Erken Çanak-çömleksiz Neolitik Dönem'e tarihlenen (yak. MÖ. 9.500-8.000) Göbekli Tepe yerleşmesi şu anda Türkiye'de yapılan en önemli tarihöncesi kazılardan biridir. Bitkilerin kültüre alınmaları ve hayvanların evcilleştirilmelerinin öncesine tarihlenen bu ritüel merkezin başlıca elemanları, kireçtaşıdan yapılmış T-biçimli dikilitaşlar barındıran anıtsal yapılardır. Göbekli Tepe'nin keşfi, bu döneme ait fikirlerimizi değiştirmiştir. Avcı-toplayıcıların megalitik yapılar inşa ettiklerine dair tartışmasız kanıtlar ilk defa ortaya çıkarılmıştır. Görünüşe göre bu megalitik yapılar ritüel uygulamalara sahne olmuştur, bu da bunları inşa eden topluluklarda bu tarz gelişkin yapı projelerini gerçekleştirebilmek için gerekli olan bilgi, tecrübe ve toplumsal yapıların mevcut olduğunu akla getirmektedir. Göbekli Tepe'nin keşfinin ardından dinin ortaya çıkışının Neolitikleşme sürecini tetiklemiş olabileceği ileri sürülmüştür (daha önceki düşüncelere göre bu durum tam tersidir). 1990'lı yılların ortalarından itibaren gerçekleştirilen kazıların başlangıcından beri, Göbekli Tepe'den pek çok kez 'dağ kutsal alanı' ve bir nevi hac alanı olarak bahsedilmiştir. Ancak son dönemde gerçekleştirilen kazı çalışmaları, daha karmaşık bir hikâyeye ışık tutmaktadır. Yeni kazı sonuçları ve mevcut olan bilgilerin yeniden gözden geçirilmeleri, küçük bir nüfusun en erken evreden (PPNA) itibaren Göbekli Tepe'de ikamet ettiğini akla getirmektedir. Şüphesiz ki Göbekli Tepe'de kalıcı bir yerleşmenin var olmuş olması, alanın önemli bir erken Neolitik ritüel merkezi olma ve dünyanın en eski tapınaklarına ev sahipliği yapma statüsünde herhangi bir değer kaybına neden olmamaktadır. Bu yazıda, devam eden kazılardan bazı sonuçlar sunmakta ve alanın UNESCO adaylığı hakkındaki gelişmeleri özetlemekteyiz.

GÖBEKLİ TEPE: AN OUTSTANDING PRE-POTTERY NEOLITHIC SITE IN THE GERMUŞ MOUNTAINS

Abstract

The early Pre-Pottery Neolithic site of Göbekli Tepe (c. 9.500-8.000 BC) is one of the most important prehistoric excavations currently underway in Turkey. Its monumental buildings with their characteristic T-shaped limestone pillars are the central elements of an early ritual centre dating to a period before the appearance of domesticated crops and animals. At the time of its discovery Göbekli Tepe changed our understanding of this period. For the first time there was undisputable evidence that hunter-gatherer groups erected megalithic structures, apparently as a setting for their ritual practices, thus implying that these communities had the knowledge, experience and social structures necessary for the realization of complex building projects. Following this discovery it was argued that the emergence of religion may have been an incentive for Neolithisation (and not vice versa as previously thought). Since the first excavations, starting in the mid-1990s, Göbekli Tepe has repeatedly been referred to as a mountain sanctuary and pilgrimage site. However, more recent fieldwork is now beginning to reveal a more complex story. New archaeological results and the re-appraisal of existing data suggest that a small population could have been residing at Göbekli Tepe already from its earliest phase (PPNA). Certainly, the existence of a permanent settlement at the site does not detract from the status of Göbekli Tepe as an important early Neolithic ritual centre and home to the world's first temples. In this paper we present some recent results from ongoing excavations and highlight developments surrounding the site's UNESCO nomination.

⁵ (1) German Archaeological Institute, (2) University of Copenhagen, (3) Ludwig-Maximilian University Munich, (4) University of Cologne, (5) METU, (6) Şanlıurfa Museum

Abstract

The main part of this paper will be focused on the evidence (Syriac inscriptions, archaeological material and literary references) for religion in pre-Christian Edessa under the Abgarid kings (before c. A.D. 250). Through direct reference to religious matters (names of gods, rituals, etc.) and through personal names (incorporating the names of gods) the inscriptions (A.D. 6 to the middle of the third century A.D.) give us direct contact with the religious life of the ancient Edessans. Particular attention will be paid in the paper to the evidence of personal names, since they indicate the veneration of a wide range of deities, many of them coming ultimately from ancient Mesopotamian tradition. This information can be filled out from the evidence of archaeological remains and iconography (e.g. at Soğmatar Harabesi), as well as of mosaics, some of which have direct religious significance. The third source of information is provided by the literary references to life in pre-Christian Edessa found in Greek and Syriac authors: these must be used with caution, but they fill important gaps.

A final section will briefly examine another aspect of ancient Edessan society, its legal traditions, known to us from surviving legal texts of the 240s A.D. which originated in the Edessa region, though they have been found in Syria.

⁶ Professor Emeritus John Healey, FBA, Middle Eastern Studies School of Arts, Languages and Cultures University of Manchester

THE INSCRIPTION ON THE STATUE FOUND AT HARRAN

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL, Dr. Alain DESREMAUX⁷

Abstract

On the city wall, during the excavation work of the team of Harran University Archeology Department in Harran, a piece of female statue was found in the cut stones falling from the city wall.

This piece of statue belongs to a woman whose lower part is protected from the knee. The upper part of the body is broken and missing. The base and sculpture were made by carving the same pink marble block. She wears himation and chiton.

A woman's sculpture or relief wears himation and chiton in Harran and its vicinity has not yet been found. Our work, bearing the 3rd Suryanian inscription in Harran, shows that Syriac language is also an important in Harran.

The base of the fragmentary statue found at Harran bears a three lines monumental inscription. The language is Edessenian Aramaic. The script is easily comparable to that of ancient Edessenian inscriptions and datable from the IIIrd century AD. Because of some accidents of the surface and asperities the text is not altogether clear. It indicates however that the statue was that of a woman ("daughter of...") whose name is already known in the area at this period; the statue and inscription would be a memorial of her.

In this presentation, the artifact belonging to a tomb will be introduced, its inscription will be translated and compared with similar ones.

Keywords: Woman statue, marble, Harran, Edessenian Aramaic, Roman.

⁷ (1) Harran Kazısı, Kazı Başkanı, Harran Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, Bölüm Başkanı; (2) Dr. Alain DESREMAUX Chercheur Cnrs -Mondes Sémitiques Directeur de recherches émérite.

Özet

Moğol kumandanı Baycu Noyan 1245 yılında Anadolu'ya karşı bir saldırı başlattı. Moğollar bu taarruz ile 1251 yılında Diyarbekir havalisine girdiler. Ardından da Suruç, Harran ve Urfa'ya kadar yağma faaliyetlerinde bulunarak bu bölgede birçok esir alarak katliamlar gerçekleştirdiler. 1259 yılında ise Hülagü büyük bir ordu ile çıktığı Kuzey Batı Suriye seferinde ordusu ile Harran önlerine gelerek şehri aman ile teslim aldı ancak kale müdafilerinin kaleyi teslim etmemesi üzerine kaleye karşı saldırı başlatan Hülagü kalenin burcunu yıktırdı. Bunun üzerine aman dileyen kale müdafilerine Hülagü aman verdi. Fakat kaleyi teslim alınca Harran kalesini, şehrin çarşı ve evlerini yıktırdı. Moğollar daha sonra Harran'da işlerine yarayacak esirleri yanlarına alarak Urfa'ya gittiler burada şehrin ileri gelenleri ile yaptıkları anlaşma gereği şehrin ahalisine dokunmadılar ancak elçi göndermeyen Suruç ahalisinden birçok kişiyi katlettiler. Urfa tarihin her döneminde önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Bu sebeple bu bildiride Moğolların Urfa, Harran ve Birecik'e karşı giriştikleri saldırılar ve yaptıkları tahribatlar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Moğol, Hülagu, Abaka, Urfa, Harran, Birecik

DESTRUCTIONS CAUSED BY MONGOLIANS IN AND AROUND URFA

Abstract

Mongol commander Baycu Noyan launched an attack against Anatolia in 1245. The Mongols entered the Diyarbekir region in 1251 with this attack. Then they were in the activities of plunder up to Suruç, Harran and Urfa. They carried out massacres by taking many captives from this region. In 1259, Hulagu came to the city with a large army and when army was on the way of north western Syrian campaign. But when the castle defenders did not surrender, Hulagu, who launched an attack against it, demolished the burden. He forgave for the castle defenders who wanted to forgiveness from him. After the surrender, he destroyed Harran fortress, the city's bazaars and houses. The Mongols then went to Urfa, taking the prisoners to Harran, which would be useful for their business. Here they have not touched the people of the city, according to the agreement they have made with the elders of the city, but many of the people of Suruc who did not send messengers were massacred. Urfa has been an important settlement in every period of history. For this reason, the Mongols attacks to Urfa, Harran and Birecik, will be discussed in this notification.

Keywords: Mongolian, Hulagu, Abaka, Urfa, Harran, Birecik

⁸ Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü.

Özet

Urfa 12.000 yıllık bir tarihi geçmişli olan şehirdir. Bilimin öncü şehri olan Urfa'da Urfa Okulu'nun oldukça önemli bir yeri vardır. Bu okul bir düşünce merkezi olması ile öne çıkmaktadır. Yine aynı şekilde Edessa Okulu da Urfa'nın kadim geçmişine altın harflerle kazınmıştır. Öyle ki bu okulda tıp alanında önemli faaliyetler sergilenmiştir. Ayrıca İlahiyat ve tıp dışında, şehirde birçok Hristiyan mezheplerinin türemesiyle "felsefe"ye dair ilgi de artmıştır. Mesela Nasturiler'in kurduğu "Nasturi mezhebi" Urfa'da Perigathes (Meşşai) felsefesinin yayılmasında çok büyük bir rol oynamıştır. Mantık alanındaki çalışmalarda da Urfa Okulu ön plana çıkmaktadır. Süryaniler arasında Grekçe artık mecburi bir öğretim ve ilim dili haline gelmişti. Felsefe sahasında da en başta Organon olmak üzere Aristo'nun de Anima ve Metafizik gibi eserleri okullarda okutulmaya başlanmıştır. Bu asrın başlarında Urfa Okulu'nun reisliğinde bulunan St. Ephreim (ölm. 435) ve onu takip eden Rabbula, hayatlarını Heretikler'le (Rafiziler) mücadele etmekle geçirdiler. Fakat Rabbula'yı takip eden okulun başına geçen İbas sayesinde Urfa Okulu'nda mantık çalışmalarına da başlanılmıştır. Urfa okulunun Hristiyanlar arası münakaşalar sonucunda kapatılması kentteki ilim ve felsefe iştiağını söndüremedi. Nitekim kentteki felsefe çalışmaları gizlice ve yalnız manastırlarda olmak üzere devam etmiştir. Urfa akademisinin kapatıldıktan sonraki devirlerinde de eğitimin yapıldığına dair en güzel örnek Serguis'tur. Urfa Okulu kapatıldıktan sonra yine ilim faaliyetleri devam etti. İslam fetihlerinin Kuzey Mezopotamya'ya odaklanması ve bölgedeki kentlerin bir bir fethinin ardından başta Edessa olmak üzere bölgedeki ilim merkezleri ve bu merkezlerdeki ilim adamlarının çevirileriyle yeni bir safha başladı. Biz bu bildirimizde çeviri faaliyetlerine de değinerek özellikle Urfa'daki bilim merkezlerine ve bilge şehre yolu düşmüş veya burada yetişmiş bilim adamlarına tarihi seyir içerisinde değineceğiz. İslami dönem ve öncesi Urfa'nın bilim yolculuğu bildirimizin esas konusunu teşkil etmektedir.

THE LEADING CITY OF SCIENCE: ŞANLIURFA

Abstract

Urfa is a city with a history of 12,000 years. Urfa School, which is the leading school of the city in terms of science, has a very important place in Urfa history. This school stands out as being a center of thought. In the same way, Edessa School was also engraved with gold letters in the caste history of Urfa. In this school, important activities in the field of medicine have been exhibited. In addition, apart from theology and medicine, interest in "philosophy" has also increased with the emergence of many Christian denominations in the city. For example, the "Nasturi sect" established by the Nestorians played a major role in the spread of the Perigathes philosophy in Urfa. In the field of logic, the Urfa School is also on the forefront. Among the Syriacs, Grek became an obligatory teaching and learning language. In philosophy, Aristotle's works such as Anon and Metaphysics have begun to be taught in schools. At the beginning of this century (4th century), the head of the Urfa School. Ephreim (died 435) and Rabbula followed him, fighting their lives against the Heretic (Rafiziler). But thanks to the Ibas who was the head of the school that followed Rabbula, the logic work began at the Urfa School. The closure of the Urfa school as a consequence of inter-Christian debates could not turn out the work of science and philosophy in the city. As a matter of fact, the studies of philosophy in the city continued secretly and only in the monasteries. Serguis is the best example of the education of the Urfa academy in its later periods. After the Urfa School was closed, the activities of science continued again. After a conquest of Islamic conquests in northern Mezopotamia and a conquest of the cities in the region, a new phase began that is translation activities, especially in Edessa, by scientists in these centers. We will touch on the translation activities in this declaration and especially to the science centers in Urfa and scientists who have fallen in the way of wise city or grown up here in the historical course. The science journey of the Islamic period and the pre-Urfa is the main point of your notice.

⁹ Harran Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

Özet

Atabeg İmâdeddin Zengi'nin 1127 yılında Musula vali olarak tayin edilmesinden ve bir yıl sonra Haleb'e girişiyle başlayan Irak ve Suriye'nin kuzey hattını birleştirme ve hakimiyetini genişletme siyasetine uygun olarak el-Cezire yöresindeki birçok kale ve şehir gibi Harran da onun yönetimine girmişti. Zengi'nin 1144 yılında Urfa Haçlı Kontluğu'nu ortadan kaldırışı sırasında Harran, Zengilere tâbi görünür. Harran'da bu dönemde olup biten olaylar hakkında nispeten suskun kalan kaynaklar, İmadeddin Zengi'nin ölümünden sonra Haleb'te hüküm süren Nureddin Mahmud ile Musul'a sahip olan kardeşi Kutbeddin Mevdud'un hakimiyetleri zamanından itibaren notlar aktarmaya başlarlar. Bir ara Nureddin Mahmud tarafından, sonradan Erbil'de beylik kuracak olan Zeyneddin Ali Küçük'e iktâ edilecek olan kentin, ilerleyen süreçte bilhassa Zengilerle Eyyubiler arasında cereyan eden siyasi ve askeri olaylarda yer alması dikkat çekicidir. Öte yandan Harran'ın, bazı isyan hadiselerinde ve dönemin şartlarına uygun olarak Müslümanların Haçlılara karşı yaptıkları gaza ve cihat savaşlarında bir ileri karakol ve üs olarak kullanılması da o derece önemlidir. Bu münasebetle bu bildiride Musul Atabegliği döneminde daha çok siyasi olayların içinde kalan ve taşıdığı stratejik önem sebebiyle kaynaklarda bahsi geçen Harran'da XII. yüzyılda olup biten olaylar hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Harran, Zengiler, Musul Atabegliği, Eyyubiler, XII. Yüzyıl, Ön Asya

HARRAN: UNDER ZANGIDS PERIOD

Abstract

After Atabag Imadaddin Zangi was appointed as the governor of Mosul in 1127, he entered into Halab in 1128. This stirred up his sovereignty towards almost all north of Iraq and Syria. He was trying to unify these northern parts of Iraqi and Syrian territories. Then, several castels and cities of al-Jazeera area were captured by him and they were taken under his sovereignty. Harran was seen as a Zangid territory when Zangi captured Urfa and terminated its Crusade County in 1144. During this period there was not so many sources and records about Harran. After death of Imad al-Din Zangi, his two sons, Nuraddin Mahmud obtained Halab and Sayfaddin Gazi went to Mosul, shared the inheritance into two parts being accepted the Euphrates river was the border. After that, it was possible to find records about Harran from this period on this area. Once Harran was given by Nuraddin to Zaynaddin Ali Küçük, who would established a lordship/beylik in Erbil later, then it can be thought as political and military events between Zangids and Ayyubids states. Also it can be seen as rebellion events in that period. Harran also was a military station against crusaders as part of Muslim holy wars (gaza and jihat). It had a vital importance and strategic stronghold in those wars. Hence, several events had been done during XIIth century will be discussed in this paper.

Keywords: Harran, Zangids, Atabagate of Mosul, Ayyubids, XII th. Century, Pre-Asia

¹⁰ Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü: higok@yahoo.com

Özet

Bu süreçte Harran kenti, Anadolu'yu Doğu Akdeniz Çevresi ile Mezopotamya'ya; dolayısıyla İran, Asya ve Hindistan içlerine bağlayan kervan yollarının üzerinde hatırı sayılır bir münakale merkezi, yol güvenliğinin sağlandığı bir ileri karakol olarak temayüz ederken aynı zamanda Belih ırmağının kollarından Cüllâb ile Deysan'ın suladığı verimli ova üzerinde önemli bir zirai merkez olarakda belirginleşmektedir. Nitekim 640'da İslam hakimiyetine giren Harran, Emeviler döneminde yeryüzündeki en gelişmiş kentlerden birisi haline gelecek II. Mervan zamanında da bu devlete başkentlik yapacaktır. Bölgede kanallar açtırarak ziraat ve ticareti geliştiren Emeviler, Harran ve çevresine en parlak dönemlerinden birini yaşatmıştır. Bu hal XIII. yüzyılın ikinci yarısında yöreyi büyük oranda tahrip eden Moğolların aynı zamanda dünya ticaret yollarının güzergahlarını değiştirmelerine kadar sürecektir. O arada Harran ve çevresinde etkili olan Haçlı Seferleri de görmezlikten gelinemez.

1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'nun Türk yurdu haline gelme sürecinde ortaya çıkan Haçlı seferlerinden ilki Papa II. Urbanus'un 1095 yılındaki çağrısı üzerine 1096 yılında başlayacaktır. Dünya tarihinin önemli olayları arasında yer alan bu seferlerden birincisinin Anadolu'nun siyasi, sosyal ve kültürel yapısında büyük dönüşümlere zemin teşkil ettiği bilinmektedir. Bu arada Haçlıların baştan beri ortaya koymaya çalıştığımız öneminden dolayı Harran ve yöresine özel bir ilgi gösterip burayı bir yandan ele geçirmeye, diğer yandan elde tutmak için ne gerekiyorsa yapma gayreti açıkça gözlenmektedir. İşte bu bağlamdaki gelişmeler böyle bir tebliğin konusunu teşkil edecektir.

Anahtar Kelimeler: Harran, Urfa, Haçlılar, Selçuklular, Eyyubiler

THE DEVELOPMENTS CAUSED BY THE I. CRUSADE IN THE HARRAN REGION

Abstract

In this process, Harran city, Anatolia, Eastern Mediterranean Environment and Mesopotamya'ya; thus becoming an important center of communication on the caravan routes connecting Iran, Asia and India, as an outpost provided by road safety while at the same time becoming an important agricultural center on the fertile plain of Cüllâb and Deysan from the arms of the Beli river. Indeed, Harran entered Islam dominance in 640 and will become one of the most developed cities on earth during the Umayyad period II. It will also be the capital of this state in the time of Marwan. The Umayyad, who developed agriculture and trade by opening channels in the region, has experienced one of the brightest periods in Harran and its environs. XIII. in the second half of the century, the Mongols who destroyed the region will also have to change routes of world trade routes. Meanwhile, the Crusades, which are effective in Harran and its environs, can not be ignored.

1071 Malazgirt victory after of Anatolia in the process of becoming a Turkish citizen Crusader expedition occurred in the Pope II. It will start in 1096 upon the call of Urbanus in 1095. It is known that the first of these expositions, which are among the important events of world history, is the basis for great transformations in the political, social and cultural structure of Anatolia. Meanwhile, we are trying to put the Crusaders in the region since the beginning showed a special interest in Harran here because of the importance to seize the one hand and, on the other hand, it is clearly observed an effort to do whatever it takes to retain. Developments in this context will constitute the subject of such a communique.

Keywords: Harran, Urfa, Crusaders, Seljuks, Ayyubids

¹¹ İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD / Doktora, MALATYA/TÜRKİYE

MÖ ÜÇÜNCÜ BİNDE ORTA FIRAT HAVZASINDA YAŞAM DÖNGÜSÜ ALGISI: GRE VİRİKE ÖRNEĞİ

Prof. Dr. A. Tuba ÖKSE¹²

Özet

Eski toplumların duygu ve düşüncelerinin gözlemlenmesi mümkün olmadığından, maddi kültür kalıntıları, yazılı kaynaklar ve güncel örneklerden yola çıkılarak bazı davranışların nasıl oluştuğu, nasıl geliştiği ve ne gibi sonuçlara vardığı psikanaliz yöntemiyle kurgulanabilir. Eski Önasya inancına göre bereket tanrısı her sonbaharda ölümler ülkesine gider, her ilkbaharda dünyaya dönerek doğanın canlanmasını, tarım ve hayvancılığın bereketini sağlar. Bereket ve kıtlık ile yaşam ve ölüm döngüsünü yansıtan bu inanç bağlamında ilkbahar ekinoksunda yeni zirai yılın başlangıcı kutlanır, sonbahar başında da hasat bayramı ile ölümler anılır. Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinin 20km güneyinde, Fırat Nehrinin doğu kıyısındaki çakıl seki tepesi üzerine kurulan Gre Virike'deki kerpiç teras, Mezopotamya'nın en erken yüksek teraslarına benzeyen, Türkiye'de tümüyle açığa çıkan tek örnektir. Üzerinde bulunan iki havuzda yağmur yağdırma ritüellerinin uygulandığı, merdivenli kuyudan tanrılara sunulan temiz suyun alındığı, taş kapaklı çukurlar ile bağlantılı taş kanal kompleksinde arpa ve hayvan kemiklerine ve tütsü yakma yerlerine rastlanması nedeniyle Gre Virike I, MÖ 3. binin ilk yarısında yeni zirai yılın kutlandığı, bereket ve yağmur yağdırma ritüellerinin uygulandığı *bīt akīt-ša sēri* (kırların yeni yıl bayramı evi) olarak değerlendirilmiştir. MÖ 3. binin ortalarında teras üzerine inşa edilen üç oda mezara bitleştirilen mekân dizilerinde su kurban edildiği, ölü yemeği piştiği ve tütsü yakıldığı, binyılın son yüzyıllarında çeşitli tiplerde uydu mezarların yerleştirildiği düşünülerek Gre Virike II, *bīt kispuṃ ina sērim* (kırlardaki ölü bakımı evi) olarak değerlendirilmiştir. Eski Mezopotamya inancında Güneş tanrısı UTU/Šamaš da her gün doğudaki kapıdan girer ve gökyüzünü batıdaki kapıdan terk ettikten sonra sabaha kadar yoluna yer altı dünyasında devam eder ve bu nedenle hem yaşam hem ölümler dünyası ile ilişkilidir. Bu mimari unsurların ve mezarların tamamına yakınının güneşin ekinokslardaki doğuş-batış yönüne uygun yerleştirilmesi de ölüm-yaşam döngüsünün bir yansımasıdır. Gre Virike'deki terasın inşası için harcanan zaman ve iş gücü, insanların doğa olaylarına atfettikleri kutsallıktan en iyi şekilde yararlanmak, açlık korkusuna karşı bereketi sağlamak ve ölüm korkusuna karşı yeniden yaşam bulma umudunu beslemek için ritüeller düzenledikleri bu alana büyük önem verdiğini gösterir.

Anahtar Sözcükler: Gre Virike, Ölüm, Güneş Tanrısı, Psikanaliz, Arkeoastronomi

LIFE-CYCLE PERCEPTION IN THE MIDDLE EUPHRATES REGION IN THE THIRD MILLENNIUM BC: CASE STUDY ON GRE VİRİKE

Abstract

Observation of thoughts and attitudes of ancient communities is not possible, so, their material culture, written sources and ethnological data are involved to interpret how and why some behaviour grew out and how these were concluded. A fiction of past behaviours can be reconstructed through psychoanalysis. The early Near Eastern communities believed in fertility gods descending to the Netherworld each autumn and returning back to the World each spring, in order to provide rebirth of nature and fertility for agriculture and animal breeding. In the frame of this belief, reflecting fertility-famine versus life-death cycle, the new agricultural year was celebrated in the spring equinox, and the harvest feast with commemorative ceremonies in early autumn. A mud brick terrace ca. 20km to the south of Birecik/Şanlıurfa, on the east bank of the Euphrates River resembling the earliest high terraces of Mesopotamia, is the only entirely uncovered example in Turkey. Two pools installed into the terrace seem to have been used during rain making ceremonies, the stairway leading to an underground spring for obtaining clean water for gods, and a basalt channel associated with stone-decked offering pits containing barley, animal bones and incense suggest Gre Virike I used for fertility and rain making ceremonies held within the celebrations of the new agricultural year, most probably a *bīt akīt-ša sēri* (new year celebrating house of the steppe) during the first half of the 3rd Millennium BC. From the middle of the 3rd Millennium BC onwards, three chamber tombs with rows of attached chambers had been built on the terrace, probably used for offering water, preparing mortuary meals

¹² Kocaeli Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

and for burning incense. Several satellite graves in different types had been placed around these tomb complexes during the last centuries of the 3rd Millennium BC; thus, Gre Virike II is suggested to be *bīt kispum ina sêrim* (house of care of the dead in the steppe). Early Mesopotamian communities believed in the Sun God UTU/Shamash entering the sky every day through the door in the east, and leave through the door in the West. His path continues until morning in the Netherworld; so, the Sun God is associated both with life and death. Nearly all architectural features, tombs and graves had been placed according to the path of the sun during equinoxes, in east-west direction, associated with life-cycle. Considering the time and labour expended for constructing the terrace at Gre Virike, the people seem to have accentuated great importance to this place, in order to benefit from the sacred nature intimately, to eliminate the fear from starving through fertility rituals, and to promote the hope of rebirth opposing the fear from death through mortuary rituals.

Keywords: Gre Virike, Death, Sun God, Psychoanalysis, Archaeoastronomy

HARRAN ÇARŞI HAMAMI

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL (1), Dr. Alain DESREMAUX (2)¹³

Özet

Harran Ulu Cami'nin doğusunda 2014-2015 yıllarında yaptığımız arkeolojik kazılarda Doğu Çarşısı ve Şadirvanlı Avlu'nun arasında bir hamam meydana çıkarıldı.

Hamam, kuzey-güney yönünde sıcaklık, ılıklik ve soğukluk aynı aks üzerindedir. Isı kaybını önlemek için zemini 1 No.lu sokak kodundan oldukça aşağıdadır. Üç sahnalı olan hamamın kuzeyinde üç apsis görülür. Sıcaklık bölümü merkezde apsisli kare bir salon ve onun etrafında apsisli dikdörtgen salonlardan oluşur. Sıcaklık bölümünün güneyinde dikdörtgen planlı ılıklik odaları, bu odaların güneyinde ise soğukluk odaları bulunur. T biçimli ayaklar birbirine ve doğu batı duvarlarındaki payelere kemerlerle bağlıdır. Bu kemerlerden sadece kuzey apsisine bağlanan kemer günümüze sağlam gelebilmiştir. Kemerlerde hayvan figürlerinden oluşan freskler bulunur. Soyunma salonları hamamı güney ve batıdan çevreler.

Üç apsisli olmasıyla genel hamam planlarına pek uymayan bu yapı, kuzey-güney doğrultusunda yer alması, zemin altında cehennemlik (hipokaust), duvarlarında yatay ve dikey yerleştirilen künklerden oluşan ısıtma sisteminin olması, hücre odaları ve salonlarda kurnaların bulunması nedeniyle hamam olarak adlandırıldı. Hamamın ilk yapıldığı planında sıcaklık ve ılıklik odasından oluşan apsisli batı bölümü II. Dönemde (12.-13. yüzyılda) 1 hol ve 6 adet hücre tipi odaya bölünmüştür. Koridor ve oda girişlerinin dar olması nedeniyle bu bölümün öğrencilerin yıkanmasına tahsis edildiği anlaşılmaktadır. Bu bildiride Erken İslam Dönemi'nin ilk hamamlarından biri olan Harran Çarşı Hamamı buluntularıyla birlikte ayrıntılı şekilde tanıtılarak diğer hamam tipleriyle karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hamam, Mimari, Harran, Abbasi, Zengiler, Eyyubiler, Orta Çağ.

BAZAAR BATH OF HARRAN

Abstract

In the archaeological excavations were carried in 2014 and 2015 in the east of Harran Ulu Mosque, a bath was found between the Eastern Bazaar and the courtyard with fountain.

The bath is in the north-south direction and the caldarium, tepidarium and frigidarium are in the same direction. To prevent heat loss, the floor is considerably below the street 1. Three apses are seen in the north of the bath which has three naves. The caldarium section consists of a square room with an apse in the center and around it a rectangular hall with an apse. In the south of the caldarium, tepidarium were planed rectangular, South of these room there are frigidariums. The T-shaped feet are connected to each other and the arches on the east-west walls by arches. Only the arch that connects to the northern apse is standing. The arches contain frescoes of animal figures. The apodyterium surround the bath from the south and the west.

This bath does not resemble general bath plans with three apses. This structure was named as a bath due to the fact that it was located in the north-south direction, presence of heating system (hipokaust) under the floor, the pipes placed on the walls horizontally and vertically, the presence of water vessels in the caldarium. The western part of consisting of warm (tepidarium) and heating room (caldarium) was changed in 12-13 century and it is divided into 1 hall and 6 small rooms. Because of the narrow entrance of the corridor and rooms, it is understood that this part is allocated for washing students. In this presentation, one of the first baths of the Early Islamic Period, Harran Bazaar Bath will be introduced in detail with the findings and compared with the other bath types.

Keywords: Bath, Architect, Harran, Zengi, Abbasid, Ayyubid, Middle Age.

¹³ (1) Harran Kazısı, Kazı Başkanı, Harran Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, Bölüm Başkanı; (2) Dr. Alain DESREMAUX Chercheur Cnrs -Mondes Sémittiques Directeur de recherches émérite.

Özet

Urfa ve Harran'da yaşayan insanların günlük hayatını kökünden etkileyen Roma devleti ile Parth krallığı arasında yapılan savaşlardır. Esasen M. ö. 1. yy. başından beri başlayan Roma ve Parth ilişkileri yüzyıllar boyunca bazen barış ama çoğunlukla savaş durumunda geçmiştir. Roma ile Parthlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi aslında batı ile doğu arasında yüzyıllardır süren çekişmenin de eskiçağ tarihinin bir kesitine yansımaları olarak ta görülebilir.

M.Ö. 6., 5. ve 4. yy. larda Pers imparatorluğu hakimiyeti altında kalan Harran bölgesi M.Ö. 4. yy. sonlarından başlayarak İskender imparatorluğu sınırları içinde kaldığı ve M.Ö. 3. yy. da Seleukos imparatorluğu sınırları içinde Makedonya'daki Edessa şehrinin bir tür kardeş şehri olarak aynı isimle Seleukos Nikator tarafından kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra Seleukos imparatorluğunun zayıflamasıyla birlikte Harran bölgesi MÖ II. ve I. yüzyıllarda Parth İmparatorluğu'nun etki alanında kaldı. Ancak M.Ö. 133/132 yılında Abgar hanedanının tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte Edessa tekrar kaynaklarda değinilen bir şehir oldu. M.Ö. I. yüzyılda bölgedeki Parth egemenliğinin kaybolmaya başlaması ile Edessa şehri ve çevresi M.Ö. 64 yılından itibaren Romalı komutan ve devlet adamı Pompeius tarafından yapılan düzenleme ile Roma devletinin doğu sınırında Romaya bağlı olan yerel bir krallık olarak tanımlanmıştır. Bu tarihten başlayarak Harran Roma devletinin Parthlar ile yaptığı diplomatik görüşmeler ve askeri hareketler sırasında önemli bir menzil istasyonu olmuştur. M.Ö. 53 yılında Harran civarında Romalı devlet adamı ve komutan Crassus'un Parthlara karşı harekate başladığı ancak Harran yakınlarında Parth süvarisi tarafından çevrilerek askerleriyle birlikte imha edildiği bilinmektedir. Bu ağır yenilgiden bir yıl sonra 52 yılında Parth'ların Antakya'ya kadar olan bölgeyi işgal ettiği anlaşılmaktadır. 51 yılında ise Romanın bölgedeki birlikleri Parthları geri püskürttüler. Harran çevresinin bir süre sakin bir dönem geçirdiğini ancak Romalı devlet adamı Marcus Antonius tarafından Parthlara karşı yeni bir seferin başlatılmasıyla birlikte Harran'ın cephede tekrar önemli bir üs haline geldiği görülmektedir. M.Ö. 34 yılında Edessa'da Abgar hanedanı bölgenin de hâkimi olacak şekilde Roma tarafından krallık olarak tanındı.

Diplomatik görüşmelerden herhangi bir sonuç alınamayacağını gören Roma imparatoru Traian Roma devleti ile Parthlar arasında yapılmış olan en büyük savaşı 114 yılı Ocak ayında Antakya'ya gelerek başlattı. Antakya'da bulunduğu sırada Urfa'da oturan Osrohene kralı VII. Abgar'ın elçileriyle görüştü. 114 yılı yaz başında askeri harekât başladı. Edessa'da kışı geçirirken Abgar hanedanının başındaki 7. Abgar ona sadakatini sundu. Traian dan sonra Roma imparatoru olan Hadrian, Traian'ın ele geçirdiği bölgelerden çekilirken Urfa'nın bulunduğu Osrohene bölgesi Roma'nın ileri karakolu olarak kalmaya devam etti. 161 yılında Roma imparatoru olan Marcus Aurelius döneminde Parthların uzun süren barış dönemini savaşa hazırlık için iyi değerlendirmiş olduğu anlaşılmaktadır. 164 yılında Parthlar aralarında Harran'ında olduğu birçok yerleşmeyi ele geçirdiler. Ancak 165 yılında aralarında Urfa=Edessa'nın da olduğu Parth'ların işgal ettiği şehirleri geri aldı. 177/178 yılında 8. Abgar halen özerk olma ayrıcalığını Romalılardan elde etmiş bir yerel kral konumundaydı.

194 yılı başından beri Osrohene ve Adiabene bölgesindeki yerel vasal krallıklar yeni bir ayaklanma hazırlığı içindeydiler. Bu ayaklanma girişimi esasen Severus'un işine yaramıştı çünkü bu Niger'e karşı bir hareket idi. Severus 195 yılında doğuda kalarak ilk Parth savaşını yönetti. Burada hem Traian'ın kurduğu Urfa bölgesindeki Osrohene eyaletini yeniden düzenledi ve hem de Mezopotamya eyaletinin bulunduğu bölge güvence altına alındı. Edessa'da yerel kral 8. Abgar Severus'un yanında yer almıştı. (Herodian 3,9,2). Bu nedenle onu yerel kral olarak yerinde bıraktı ama egemenlik alanının büyük kısmını Osrohene eyalet valisinin kontrol alanına aktardı.

Tarihi kaynakların verdikleri bilgilerden M. S. 2. yy. ilk yarısından başlayarak doğuya doğru genişleyerek en geniş sınırlarına ulaştığı dönemden M. S. 3. yy. ilk çeyreğinde M. S. 224 yılında Parth imparatorluğunun yıkılmasına kadar uzanan yıllarda Roma imparatorluğu ile Parth imparatorluğu arasındaki mücadele sırasında Edessa ve Harran'ın hem Romalılar ve hem de Parthlar için çok önemli birer garnizon şehri oldukları anlaşılmaktadır. Urfa bu önemini Parthların yerine aynı coğrafyada 224 yılından başlayarak kurulan Sassani Krallığı ile Roma İmparatorluğu arasındaki mücadele sırasında da korumaya devam etmiştir.

¹⁴ İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi

Bu bildiri kapsamında Harran’da bulunan az sayıda eskiçağ yazıtı ve eskiçağ tarihi kaynaklarının Harran hakkında yazdıkları birlikte değerlendirilerek Harran’ın eskiçağ tarihine ilişkin çalışmalara katkıda bulunulmaya çalışılacaktır.

Özet

Harran ve çevresinin Neolitik dönemden itibaren iskân edilmiş olduğunu bölgede yapılan sistemli yüzey araştırmaları göstermiştir. 1987 yılından itibaren bölgede yapılan araştırmalar sonucunda Neolitik döneme ait buluntu veren yerleşimlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmezdi. Ancak, son yıllarda Harran ve çevresinde yapılan çalışmalar, bölgenin daha da eski dönemlerden itibaren yoğun bir şekilde iskân edilmiş olduğunu bize göstermiştir.

Neolitik dönemin çanak çömlek kullanılmayan evresi olan Çanak Çömleksiz Neolitik dönemde, özellikle Harran ovasının doğusunda yer alan Tektek Dağları bölgesinde pek çok ören yerinin tespiti bölgenin daha eskilere gittiğini kanıtlamıştır. Ayrıca, bölgede bulunan yabani hayvan tuzak alanları bölgenin geçim kaynaklarından birinin yabani hayvan avcılığı üzerine kurulmuş olduğunu da göstermektedir. Harran ve çevresinde yabani hayvan avcılığı denilince hiç kuşkusuz akla gelen ilk hayvan ceylandır. Bölgede, ceylan popülasyonunun ne kadar yoğun olduğunu gösteren en iyi kanıtlardan biri, bölge halkının günümüzden 50-60 yıl öncesine kadar Tektek Dağları'nda modern teçhizatla yaptığı ceylan avcılığıdır. Şanlıurfa'da bulunan Neolitik döneme ait yerleşimlerde yapılan kazılarda ele geçen hayvan kemiklerinin %45-50'sinin ceylan kemiği olduğu düşünüldüğünde ceylanın Neolitik dönemde ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Harran ve çevresinde Neolitik dönem adlı tebliğimizde, yeni keşfedilen Neolitik dönem yerleşimleri ile bunların tuzak alanları incelenecektir. Bu yerlerin dönemi ve bölgede yer alan diğer yerlerle ilişkisi irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Neolitik Dönem, Harran, Tektek Dağları, Ceylan Avcılığı, Tuzak Alanları.

THE NEOLITHIC PERIOD IN AND AROUND HARRAN IN THE LIGHT OF NEW FINDINGS

Abstract

The systematic surface surveys made in the area showed that harran and its surroundings have been inhabited since the Neolithic Period. As a result of the researches conducted in the region since 1987, the number of settlements giving Neolithic finds did not exceed the fingers of a hand. However, recent work in and around Harran has shown us that the region has been intensively inhabited since earlier times. In the Tektek Mountains region in the east of the Harran Plain, lots of settlements belong to the Pre-Pottery Neolithic Period have been discovered and this proved that the history of the region went to more ancient times. Also, wildlife trap areas in the region show that one of the livelihoods is based on wildlife hunting. When it comes to wild animal hunting in Harran and its environs, the first animals come to mind are gazelles. One of the best proofs of how intense the gazelle population in the region is the hunting that the people from the region with modern equipment made in the Tektek Mountains until 50-60 years ago. It is understood how important the gazelle is in the Neolithic period when it is thought that 45-50% of the animal bones recovered from the excavations are gazelle bones in settlements belonging to the Neolithic Period in Şanlıurfa. In this the Neolithic Period in and around Harran study, new discovered Neolithic settlements and their trap areas will be examined. The periods of these sites and the relation with other settlements in the region will be compared.

Keywords: Neolithic Period, Harran, Tektek Mountains, Gazelle Hunting, Trap Areas.

¹⁵ Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

İLHANLI HÜKÜMDARI ABAKA HAN DEVRİNDEKİ MEMLUK-MOĞOL SINIR SAVAŞLARINDA HARRAN VE ÇEVRESİ

*Adnan ÇEVİK¹⁶
İbrahim GÜNEŞ¹⁷*

Özet

XIII. Asrın başlarında başlattıkları istila hareketi sonucu dünyayı kasıp kavuran Moğollar, bu asrın ortalarından itibaren Harran şehrinin de içinde bulunduğu el-Cezire topraklarının önemli bir kısmını da işgal etmişlerdir. Moğolların, Memluk seddini aşamamaları ve özellikle 1260 yılındaki *Ayn-ı Calut* hezimetinden sonra Suriye'nin kuzey sınırları ile el-Cezire bölgesi ve Anadolu'nun güney uçları, iki amansız düşman haline gelen Memluk- Moğol savaşlarına ev sahipliği yapmıştır. Bu savaşlar neticesinde bölgede yer alan şehirlerin önemli bir kısmı sık sık el değiştirmiş ve bu sonucunda büyük bir yıkım yaşamışlardır. Özellikle İlhanlı hükümdarı Abaka Han ile Memluk sultanı Baybars devrinde söz konusu bu savaşların şiddeti artmış ve Moğolların Birecik şehri üzerine muhtelif tarihlerdeki seferleri bölgenin önemli bir kısmını harap olmasına sebep olmuştur ki bundan en büyük zararı gören yerleşim yerlerinden birisi de şüphesiz Harran şehri olmuştur. Nitekim Harran bu mücadelelerden o kadar çok zarar görecekti ki şehir orta çağdaki eski önemini büyük oranda kaybedecektir. Biz de bu çalışmada Harran gibi mühim bir orta çağ şehrinin Memluk-Moğol savaşları sırasında nasıl büyük bir yıkıma uğradığını ve bu sebeple şehrin dramatik çöküşünü dönemin ana kaynaklarının aktardığı bilgiler ışığında anlatmaya çalışacağız.

HARRAN AND THE ENVIRONS DURING THE BORDER WARS BETWEEN MEMLUKS AND MONGOLS IN THE REIGN OF ILKHANID SULTAN ABAKA KHAN

Abstract

Starting from the mid-XIIIth century, Mongols occupied a significant portion of the lands of al-Jazira in which the city of Harran was located as a result of their conquest movement, which took the world by storm, initiated by the beginnings of the XIIIth century. After their inability of overcoming Mamluk barrier and especially their defeat at Ayn-ı Calut in 1260, northern borders of Syria together with southern edges of Anatolia and the region of al-Jazira became host to Mongol-Mamluk wars. As a result of these wars, a significant number of the cities in the region frequently exchanged rulers and in the process faced great destructions. During the reign of Ilkhanid Abaka Khan and Sultan Baybars of the Mamluks, the intensity of the wars increased and the Mongol campaigns against the city of Birecik in different times resulted in the destruction of the significant portions of the area among which the most harmed cities was undoubtedly the city of Harran. Indeed, the destruction of Harran would reach to such a degree that the city would lose the significance it had during the middle ages. In this study, we will try to understand in the light of the historical sources how an important city like Harran was destroyed during the Mamluk-Mongol wars as a result of which the city dramatically declined.

¹⁶ Prof. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

¹⁷ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi

Özet

Harran coğrafi konumundan dolayı eski çağlardan beri siyasi, kültürel ve ticari bakımdan önemli merkezlerden biri olmuştur. XIII. yüzyılda dünyanın en önemli güçlerinden birisi haline gelen Moğolların yeryüzünün altını üstüne geçirdikleri, bütün dengeleri alt üst edip pek çok siyasi teşekkülü tarihe mal ettikleri sırada Harran ve çevresini de tamamen tahrip ettikleri görülmektedir. Öyle ki bu bölge, günümüzden elli yıl öncesine kadar bir daha belini doğrultamayacaktır. Harran'ın geçmişi bir yana XIII. yüzyılın ilk çeyreğinde, yani Moğol istilasının hemen öncesinde bölgede başgösteren Anadolu Selçuklu-Eyyublu rekabetine rağmen ziraat ve ticaret alanındaki gelişmesini sürdürüp, en parlak dönemlerinden birisini yaşadığını bir müddet burada kalan seyyah İbn Cübeyr fevkalade başarılı bir anlatımla gözler önüne sermektedir. Şehrin surları, büyük camii, kapalı çarşıları, cami ve medreseleri, hamamları, halkının hayırseverliği gibi pek çok hususu aydınlatan bu kayıtlar aynı zamanda Harran'ın Moğollar eliyle nasıl bir yıkıma uğradığını da anlamamızı sağlamaktadır.

Büyük Batı yürüyüşüyle günümüzde Ortadoğu diye anılan bölgeye akan Moğolların Hülâgü eliyle teşkil ettiği İlhanlılar 1258'de Hasankeyf ve Mardin'e hâkim olurken bir yıl sonra da Âmid ile Meyyâfârikîn'i ele geçirecek ve 1260'da Harran'ı kuşatacaktır. Büyük bir kıyım uğramak istemeyen halkın istediği "eman"ın verilmesiyle Şehre giren Moğollar yörede yeni bir siyasi yapılanmaya giderken birkaç ay sonra Ayncallut'ta mağlup olmalarıyla herşeyin bir anda değiştiği görülmektedir. Bütün bu gelişmeler yanında Harran ve çevresinde çok şiddetli bir şekilde bir müddet daha devam eden İlhanlı-Memlûklü mücadelesi bu tebliğin konusunu teşkil edecektir.

Anahtar Kelimeler: Harran, Urfa, İlhanlılar, Hülâgü Han, III. yüzyıl.

ILKHANIDS PERIOD HARRAN AND ITS SURROUNDINGS

Abstract

Harran because of Geography since ancient times political, cultural and commercially has been one of the important centers. XIII. it is seen that the Mongols, who became one of the most important forces of the world in the 19th century, have completely destroyed Harran and its surroundings while they were carrying the gold of the earth and overthrowing all the balances and producing many political organizations. So much so that this region will not be able to reach the belly again until fifty years ago.

Harran's history aside XIII. despite the Anatolian Seljuks-Eyyublu rivalry that began in the region in the first quarter of the century, that is, just before the Mongol invasion, the traveler Ibn Cubayr, who stayed here for some time during his ages in terms of agriculture and trade, experienced one of his brightest periods, reveals with a remarkably successful expression. These records, which illuminate many aspects such as the city walls, large mosques, indoor bazaars, mosques and medreses, baths, the charity of their people, also provide a sense of how Harran is suffering from the Mongols.

Ilkhanids, which the Mongols flowed to the Middle East by the Great Western march today, took control of Hasankeyf and Mardin in 1258, and one year later they captured Âmid and Meyyâfârikîn and surrounded Harran in 1260. Want to slaughter people who don't want to incur a great "eman" the granting of the Mongols, who entered the city in the region that have defeated a few months later when you go to a new political organization in ayncallut everything is changed, it is seen that in the fact that in a moment. Alongside all these developments, Harran around for a while in a very severe way and continuing Ilkhanid-Mamluk struggle will constitute the subject of this communique.

¹⁸ İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı / MALATYA.

Özet

“Ra’sü’l-Ayn”, Arapça bir kelime olup, “Pınarınbaşı” anlamına gelmektedir. Tarihin en eski çağlarından beri iskân edilmiş bir yer olduğu anlaşılmakla birlikte, Hurri, Mittani, Hitit, Asur, Arami ve son olarak Babil egemenliğinde kalmıştır. Bundan sonra Pers, B. İskender, Selevkos ve yine Pers hâkimiyetine giren Ra’sü’l-Ayn, son olarak Roma hâkimiyeti altında 640 yılına kadar varlığını sürdürmüştü. Bu tarihte İslam orduları tarafından fethedilen Ra’sü’l-Ayn, uzun süre Eyyübiler hâkimiyetinde ve Artukluların tasarrufunda kaldı. Artuklu hâkimiyetinin bitmesiyle Memlûklere geçen Ra’sü’l-Ayn, 1516 yılında Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim’in Memlûk Sultanı Kansu Guri ile yaptığı Merc-i Dabık savaşının ardından Osmanlı topraklarına katıldı.

Anahtar Kelimeler: Ra’sü’l Ayn, Memlukler, Mercidabık Savaşı

RA’SÜ’L-AYN UNTIL OTTOMONA CONQUEST

Abstract

Ras al-Ayn is an Arabic word meaning “Head of the Spring”. The place is understood to be a settlement since the oldest times in history. It has been occupied by Hurrians, Mittanians, Hittitians, Assyrians, Arameans and Babylonians. After that the city was being ruled under Persians, Alexander the Great, Seleucids, again Persian and until 640 Romans. Being conquered by Islamic Army on this date, Ras al-Ayn was ruled under Ayyubids and controlled by Artuqids. After the finish of Artuqid rule, the city is passed to Mamluk Sultanate and ruled by them until 1516. When Selim I, the Sultan of Ottoman Empire defeated Qansuh al-Ghawri the Mamluk Sultan in the Battle of Marj Dabiq it became a part of Ottoman Empire.

Keywords: Ra’sü’l Ayn, Memluks, Mercidabık War

¹⁹ Harran Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

²⁰ Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

XIII. YÜZYIL BİYOGRAFİ ALİMİ İBN HALLIKAN'IN *VEFİYÂTÜ'L-A'YÂN* ADLI ESERİNE GÖRE EL-CEZİRE VE HARRAN KÖKENLİ ALİMLER

Yrd. Doç. Dr. Recep KELEŞ²¹

Özet

XIII. yüzyılın önemli biyografi yazarlarından olan İbn Hallikan (ö. 1282) Erbil, Musul, Kahire ve Şam'da ilmi çalışmalarını sürdürmüş ve uzun yıllar Suriye kadılkudatı olarak görev yapmıştır. Eyyubî ve Memlûklü döneminin en meşhur simalarından olan İbn Hallikân bürokratik görevi dolayısıyla uzun bir sürede itina göstererek kaleme aldığı eseri *Vefeyâtü'l-a'yân* ile tüm İslam dünyasında haklı bir şöhrete kavuşmuştur. Başta devlet adamı ve alim olmak üzere İslam dünyasında yaşayan her sınıftan 850 meşhuru eserine almış ve bu kişilerin özellikle ilginç kişiliklerini ve hakkında bilinenlerden ziyade bilinmeyenleri anlatmıştır. Hakkında çok bilgi olan meşhurlar hakkında çok tekrara gireceği endişesini hep taşımış ve eserinde bunu vurgulamıştır. Biyografisini ele aldığı kişinin edebi ve sanatsal bir yönü varsa öne çıkarmış ve istifade ettiği kaynakları sıralamaya önem vermiştir.

İslam Dünyasının her bölgesiyle ilgili geniş bilgiler veren İbn Hallikan Anadolu, Suriye ve Irak üçgeninde yer alan el-Cezire bölgesinin siyasi ve kültürel olarak öne çıkan meşhurları hakkında bilgi vermiştir. Harran şehrini de ele alan İbn Hallikan buradan yetişmiş alim ve devlet adamlarını anlatmıştır. Ayrıca buradan İslam dünyasının diğer şehirlerine göç edenleri de zikrederek Harran ile İslam dünyasının diğer şehirleri arasındaki ilmi ve kültürel etkileşimi anlatmaya özel önem vermiştir.

Anahtar Kelimeler: İbn Hallikan, *Vefeyâtü'l-a'yân*, El-Cezire, Harran, Eyyubiler, Memlûklüler

MESOPOTAMIAN AND HARRANIAN SCIENTISTS ACCORDING TO THE BIOGRAPHY WRITER IBN HALLIKAN'S WORK WAFAYAT AL-AYAN

Abstract

Ibn Hallikan, a prominent biographer of the 13th century, continued his scientific work in Erbil, Mosul, Cairo and Damascus and served as a judge in Syria. Ibn Hallikan, one of the scholars of the Ayyubid and Mamluk period, is well known in the whole Islamic world with his studies and due to his bureaucratic duty. He described 850 well known people of various classes who lived in the Islamic World. Besides well known information about these people, Ibn Hallikan also tried to present new knowledge about them. Furthermore he avoided repetiton about people he studied upon and emphasized this worry in his works. He tried to emphasize the tendencies of art and literature of those people whose biographies that were written by him.

Ibn Hallikan gave extensive information on each region of the Islamic World. He also gave information on the politically and culturally prominent figures of the al-Jazeera region in the triangle of Anatolia, Syria and Iraq. Ibn Hallikan, who also studied the city of Harran, told the learned scholars and statesmen. He also pays special attention to the scientific and cultural interaction between Harran and other cities of the Islamic world by mentioning those who migrated from here to other cities.

Keywords: Ibn KHallikan, *Vefeyâtü'l-a'yân*, Mesopotamia, Harran, Eyyubids, Mamluks.

²¹ Yrd. Doç. Dr. Mahmut Recep KELEŞ, NKÜ, FEF, Tarih Bölümü Öğr. Üyesi.

SOĞMATAR

Yrd. Doç. Dr. Yusuf ALBAYRAK²²

Özet

Soğmatar, antik çağda dini ve politik bir merkez olması yanında önemli bir yerleşim yeri idi. Soğmatar höyük verilere göre, İslami Dönem'den başlayıp Roma, Demir Çağı (MÖ I. Bin), Orta ve Erken Tunç Çağı ve Kalkolitik Çağ'a kadar uzanan oldukça geniş bir dönemde yerleşim gördüğü anlaşılmaktadır. Soğmatar'ın bulunduğu alan çoğunlukla alçak tepeler şeklinde kayalıklardan oluşmaktadır. Alana girişte bir höyük, höyüğün kuzey ve güney yönündeki tepe sırtlarında ve de batıda yer alan tepelerin üzerinde kaya mezarları yer alır. Toplam sayısı 108 olan bu mezarlar, Höyük etrafında bir daire çizer şekilde yoğunlaşmıştır. Höyüğe uzaklaştıkça mezar yoğunluğu azalmaktadır. Bu mezarların tamamının girişinin höyüğe bakması dikkat çekici bir özelliktir. Diğer bir özellik ise, höyüğü görmeyen tepelerde kaya mezarının olmamasıdır. Araştırmalarımızda 120 tane kaya mezarı tespit etmiştik. Ancak son yıllarda yapmış olduğumuz kazılarda bu sayı artmıştır. Mezarların çoğu kutsal alana girişte sağda yer alan alçak tepe ve tepenin etek kısımlarında yer alır. Araştırmalarımızda mezarların tipik Roma mezar mimarisini yansıttığını gördük. Ancak kazılar sonucunda mezarların Erken Tunç Çağında yapıldığını ve bazılarının Roma döneminde Roma kaya mezarı mimarisine göre değiştirildiğini gördük. Mezarlardan çıkan mezar hediyelerinin tümünü de Erken Tunç Çağı II- III'e tarihlendirdik.

SOGMATAR

Abstract

Soğmatar was an important settlement place as well as being a religious and political center in antiquity. According to the Soğmatar höyük, it is understood that the settlement started from the Islamic Period to Roman, Iron Age (1st Millennium BC), Middle and Early Bronze Age and Chalcolithic Age. The area where the Soğmatar is located mostly consists of rocks in the form of low hills. There is a mound at the entrance to the area, rocky tombs on the hilltops to the north and south of the mound, and on the hills to the west. These tombs, having a total number of 108, are concentrated around a mound around the mound. As you move away from the mound, the grave density decreases. It is a remarkable property that the entrance of all of these graves can be seen in the mound. Another feature is the absence of a rock tomb on the hills that do not see the mound. We have identified 120 rock tombs in our research. However, this number has increased when we have excavated in recent years. Most of the tombs are located on the lower hill and hill skirts on the right when entering the sanctuary. In our research we have seen that the graves reflect the typical Roman grave architecture. However, as a result of the excavations, we saw that the graves were built during the Early Bronze Age and that some of them were changed according to Roman rock tomb architecture during the Roman period. We also dated the entire grave gifts from the graves to the Early Bronze Age II- III.

²² Harran Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

BESNİ'DE ARKEOLOJİK ALANIN KORUNMASINDA PLANLAMA: BESNİ ALAN YÖNETİM PLANI HAZIRLIK ÇALIŞMALARI VE İLK UYGULAMALARA DAİR ÖNERİLER

Prof. Dr. Turgut Hacı ZEYREK²³
Öğr. Gör. Dr. Ali Nadir ZEYREK²⁴

Özet

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Adıyaman iline bağlı ilçelerden biri olan Besni'de yaşanan hızlı kentsel gelişim ve değişim sürecine paralel olarak ilçenin kültür varlıkları ile ilgili sorunların artması, yeni planlama ve yönetim arayışlarını beraberinde getirmiştir. Burada sunulan araştırmaya konu olan Eski Besni arkeolojik sit alanı Adıyaman ilinin önemli tarihsel ve doğal zenginliklere sahip, ayrıcalıklı bir kültür varlığı merkezidir. Bu çalışmada, değerlendirmeye konu alanın arkeolojik alan yönetimi ve planlamasına yönelik öneriler geliştirilmiştir. Çalışmada, Eski Besni arkeolojik sit alanında yönetim eksikliğinden kaynaklanan bir dizi sorun saptanmıştır. Planlama aşamasında Eski Besni Arkeolojik Alan kimliğinin yeterince göz önüne alınmamış olmasının, bölgeye ilişkin çevre düzeni planının uzun yıllar hazırlanmamasının mevcut sorunların temel nedeni olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma sonucunda, arkeolojik alan yönetimi kavramı çerçevesinde, Eski Besni Arkeolojik Alanına yönelik yönetim ve planlama önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Besni, Eski Besni Arkeolojik Alanı Planlaması ve Yönetimi.

PLANNING OF THE ARCHAEOLOGICAL FIELD IN THE BESNİ: BESNİ AREA MANAGMENT PLAN PREPARATION STUDIES AND RECOMMENDANTIONS ON FIRST APPLICATIONS

Abstract

In Besni, which is one of the Adıyaman provincial affiliated districts in the Southeastern Anatolia Region, the rapid urban development that has taken place and the increase in problems related to cultural assets of the county in parallel with the changing environment have brought together new planning and management searches. Adıyaman province has a privileged cultural asset center with important historical and natural riches. In this study, suggestions for planning for areas and areas were developed. A number of problems have been identified in the study, arising from the lack of management of the Old Besni archaeological site area. The fact that the Old Besni Archaeological Site identity has not been adequately taken into account in the planning stage has led to the fact that the regional plan for the region has not been prepared for many years, which is the main reason for the existing problems. Within the concept of area management, management and planning recommendations for the Old Besni Archaeological Site are presented.

Keywords: Besni, Planning of The Archaeological Field in The Besni

²³ Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi,

²⁴ Gaziantep Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, Öğretim Elemanı

Özet

Harran Örenyeri kazısında 2014 yılından beri yapılan kazı çalışmalarında küçük buluntular içerisinde en fazla seramik buluntular yer almaktadır. Bu bildiride 2015-2016 yılında yapılan kazılar sırasında Ulu Cami'nin doğu sokağına açılan 9 No'lu Oda'da toplu bulunan çok sayıda kürevî konik şişe bilim dünyasına ilk kez tanıtılacaktır.

İyice pişirilmiş olan bu küçük şişeler, sık dokulu kalın ve sert hamurludur. Ağzı silindirik küçük delikli, kısa boyunlu, kürevi konik gövdeli ve sivri diplidir. Taş gibi sıkı hamurlu ve kalın cidarlı olmasıyla oldukça sağlamdır. 300'den fazla bulunan örneklerle şu ana kadar en fazla Harran'da bulunan bu kürevi konik şişeler bezemelerine göre guruplara ayrılmıştır.

Kürevi konik şişelere konulan sıvı ve yakıcı maddeler hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir; neft (el bombası), civa, parfüm, kandil topu, ateş körüğü v.b. Gerek bu şişeler gerekse içinde bulunan toprağın tarafımızdan analizi yaptırılarak, işlevi konusunda ileri sürülen bazı görüşlerin bu şişeler için mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldı.

Harran'da bulunan kürevi konik şişelerin, diğer yerleşim yerlerinde bulunan aynı türden şişelerle ortak özellikler taşımaktadır. Fakat, Ulu Cami, hamam ve çarşıların yakınında yer alması, bazı örneklerin içinin sırlı olması, dış yüzünün Arapça yazılarla damgalanması, bulunduğu odada taş dibek, pitos ve testilerin ele geçmesi, kazı alanındaki diğer dükkanlarda, depolarda, ulama odası v.b. de bulunması bu tip şişelerin diğer antik kentlerde bulunanlardan özel kılmaktadır.

Bu bildiride anılan şişeler, form ve bezemelerine göre ayrılarak tanıtılmakta, aynı mekânda bulunan diğer kaplarla ve toprak analiz sonuçlarıyla değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kürevî-Konik Şişe, seramik, Harran, Zengiler, Eyyubiler, Orta Çağ.

THE SPHERO-CONICAL BOTTLE WERE FOUND IN HARRAN EXCAVATION

Abstract

The excavations carried out since 2014 in the Harran excavation show the largest number of ceramic finds in small finds. In this presentation, a large number of spherical conical bottles which were found in the Room 9 which opens to the street of the eastern side of the Ulu Mosque during the excavations made in 2015-2016 will be introduced for the first time in the world of science,

These hard-fired sphero-conical bottles have thick, frequent and hard paste. It is very solid as stone paste and thick-wall. These bottles have mouth with cylindrical small hole, short neck, sphero-conical body and pointed base. Over three hundred bottles were found in Harran. These bottles, which are located in Harran at most than the other settlements, are divided into groups according to their decorations.

Various opinions have been put forward about liquids and burning substances which are placed in spherical conical bottles; naphtha, mercury, perfume, lamp, grenade etc. Both these bottles and the soil which is inside have been analyzed by us and some of the opinions put forward about their function are not available for these bottles. The spherical conical bottles of Harran have common features in the same kind of bottles found in other settlements. But, the bottles were found beside the Grand Mosque, baths and bazaars. In the same room a mortar, a pitos, some pitcher were found. The same bottle take over another rooms of excavation area too. inside of some of the examples of bottle are glazed and some have stamp with Arabic inscription outside. These features make these bottles special from found in the other ancient cities. In this presentation, the spherical conical bottles of Harran are introduced by separating according to forms and decorations, are evaluated with the results of soil analysis with other vessels in the same room.

Keywords: Sphero-Conical Vessel, Ceramic, Harran, Zengi, Ayyubid, Middle Age.

²⁵ Harran Örenyeri Kazı Başkanı, Harran Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Bölüm Başkanı.

Özet

Son yıllarda bölgede yapılan yüzey araştırmaları, Harran çevresinde Paleolitik dönemden itibaren iskân olduğunu ortaya çıkarmıştır. Özellikle Harran'ın doğusunda ve batısında bulunan bölgelerde yapılan araştırmalar, Paleolitik döneme ait buluntu yerlerinin varlığını kanıtlamıştır. 1978 yılından itibaren bölgede yapılan araştırmalarda, daha çok baraj suları altında kalacak olan Birecik, Bozova, Hilvan ve Siverek ilçelerinde yoğunlaşmış, Harran ovası ve çevresinde bu dönemle ilgili hiçbir araştırma yapılmamıştır. 2000 yılından itibaren gerek Harran'ın doğusunda yer alan Tektek Dağlarında, gerekse Harran'ın batısında yer alan Fatik Dağlarında yapılan araştırmalar sonucunda çok az da olsa Paleolitik döneme ait yerler tespit edilmiştir. Bölgede Paleolitik döneme ait buluntu veren yerler; Fatik Dağları içinde Deyr Yakup Manastır Mevkii ve Tektek Dağları'nda ise Mabuda Köyü Recmelsuvan Mevkii, Avaşa Köyü Çisemel Humur Mevkii ve Keçili Köyü Kuzey Mevkii'dir. Bu yerlerde çakmaktaşıdan yapılmış İki Yüzeyle El Baltası, Levallois çekirdekler ve Levallois uçlar ele geçmiştir. Ele geçen buluntular Alt Paleolitik (G.Ö.900bin-250bin) ve Orta Paleolitik (G.Ö.250 bin-60 bin) döneme tarihlendirilmektedir. Ayrıca, Paleolitik dönemin sonuna, Epi-paleolitik döneme tarihlenen ve Tektek Dağları Milli Park sınırları içinde bulunan Kargılı Köyü Gleye Allas Tepesi de günümüzden 14-15 bin yıl öncesine tarihlenen, bölgedeki tek Paleolitik dönem yerleşimidir. Bugüne kadar Harran ovası içinde, Alt, Orta Paleolitik veya Epi-paleolitik döneme ait herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Bunun nedeni, ovadaki toprak seviyesinin yükselmiş olma ihtimalidir. Nitekim, Harran ovasının kuzey ucunda bulunan Gürcütepe Neolitik yerleşiminde yapılan kazı ve sondajlar, Neolitik dönemde dahi ana toprağın günümüzden yaklaşık 4,5 m daha derinde olduğunu göstermiştir. Ele geçen buluntular, Alt, Orta Paleolitik ve Epi-paleolitik dönemde özellikle Harran ovasının doğusunda ve batısında yer alan dağlık bölgelerde iskanın olduğunu kanıtlamıştır. Harran ve çevresinde Paleolitik dönem adlı tebliğimizde, yeni keşfedilen Paleolitik döneme ait yerler ile Şanlıurfa bölgesinde yer alan diğer merkezlerin karşılaştırılması yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Alt Paleolitik Dönem, Orta Paleolitik Dönem, Harran ovası Tektek Dağları, Fatik Dağları.

THE PALEOLITHIC PERIOD IN AND AROUND HARRAN**Abstract**

Surface surveys in the area in recent years have revealed that Harran and its surroundings have been inhabited from the Paleolithic Period. Studies in the areas, especially in the eastern and western parts of Harran, proved the existence of finds belonging to the Palaeolithic period. Since 1978, researches conducted in the region have been concentrated on Birecik, Bozova, Hilvan and Siverek districts which will be mostly under the dam waters, and no research has been done around Harran Plain about this period. From 2000 onwards, as a result of the reseraches done both in the Tektek Mountains in the east part of Harran and in the Fatik Mountains in the west part of Harran, very few settlements belonging to the Paleolithic Period have been discovered. Places giving finds belonging to the Paleolithic Age in the Region are; Deyr Yakup Manastır Site in the Fatik Mountains and Mabuda Village Recmelsuvan Site, Avaşa Village Çisemel Humur Site and Keçili Village North Site in the Tektek Mountains. From these sites, the Bifacial Axe, Levallois cores and Levallois tips made of flint stone were discovered. The finds discovered from these sites are dated to Lower Paleolithic Period (BP 900 – 250 k) and Upper Paleolithic Period (BP 250 – 60 k). Besides, Kargılı Village Gleye Allas Hill, which is dated to 14-15 thousand years ago located within the borders of the Tektek Mountains National Park is the only Paleolithic Settlement dated to the end of the Paleolithic period, the Epic-Paleolithic Period. Until today, no finds from the Lower, Middle Paleolithic or Epi-paleolithic period have been found within the Harran plain. The reason for this is the possibility that the soil level in the plain has been increased. As a matter of fact, the excavations at Gürcütepe which is a Neolithic site located at the northern end of the Harran plain, showed that the main soil in the Neolithic period was about 4,5 m deep. The finds proved that the mountainous areas, especially in the eastern and western parts of the Harran plain, were inhabited in the Lower, Middle Paleolithic and Epi-paleolithic

²⁶ Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

periods. In this the Paleolithic Period in and around Harran study, new discovered Paleolithic settlements and other settlements belonging to this period will be examined and compared.

Keywords: *Lower Paleolithic Period, Middle Paleolithic Period, Harran Plain, Tektek Mountains, Fatik Mountains*

II. MEŞRUTİYET'İN URFA'DA KARŞILANIŞI VE ŞEYH MÜSLİM OLAYI

Prof. Dr. Adem ÖLMEZ²⁷

Özet

II. Meşrutiyet'in ilanı (24 Temmuz 1908), II. Abdülhamid'in otoriter yönetimini gevşetmesine neden olurken, ülke yönetiminde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin etkili olmasını sağlamıştı. Meşrutiyet'i, İttihat ve Terakki Cemiyeti sempatzanları, yenilikçiler ve azınlıklar bayram havası içinde karşılarırken, bazı kesimlerin Meşrutiyetin meşruiyetine dair endişeleri vardı. Ulemanın bir kısmı Meşrutiyet'le İslam'ın çelişeceğine dair düşünceleri vardı. Bu kaygı İstanbul'da askerın ayaklanması, hamalların isyanı ve en sonunda da 31 Mart Olayı gibi pek çok olaya neden olmuştu. İstanbul'da Meşrutiyet karşıtı karışıklıklar olurken, çeşitli taşra kentlerinde de benzer vakalar yaşanıyordu. Bunlardan birisi de Urfa'da görülen Şeyh Müslim olayıdır. Şeyh Müslim II. Meşrutiyet'in ilanını takip eden günlerde Meşrutiyet karşıtı fikirlerini yaymak için çeşitli çalışmalar yapmış ve yakalanarak cezalandırılmıştı. Biz bu bildiride Urfa'da Meşrutiyet'in karşılanışını incelerken, örnek olay olarak da Şeyh Müslim Olayı'nı inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: II. Meşrutiyet, Urfa, Şeyh Müslim

²⁷ İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi.

ŞAMMAR AŞİRETİNİN XIX. YÜZYILDA HARRAN ÇEVRESİNDEKİ EŞKİYALIK FAALİYETLERİ VE SOSYO-EKONOMİK SONUÇLARI

Yasin TAŞ²⁸

Özet

Harran ve çevresi, dünyanın sayılı eski yerleşim yerleri arasında yer aldığı gibi tarihin birçok döneminde önemli dinî, ticarî, ziraî ve ilmî merkezlerden biri olmuştur. Tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin ilim ve kültür hayatını şekillendiren bu bölge aynı zamanda çok sayıda istila ve yağmaya da sahne olmuştur. 19. yüzyılda Osmanlı idaresinde Halep Vilayetinin Urfa Sancağına bağlı bir nahiye olan bu kasaba, bölgede yaşayan aşiretlerin müteaddit saldırı ve yağmalarına maruz kalmıştır. Yıkılma sürecine giren Osmanlı Devleti'nin büyük sorunlarla boğuşuyor olması eşkıyalığa karşı alınan güvenlik tedbirlerinin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Abdülhamit döneminde bir ara güvenlik politikalarının bir sonucu olarak kaza statüsüne de getirilen Harran, daha sonra tekrar nahiye haline getirilmiştir.

Bu çalışmada 19. Yüzyılda Harran ve çevresinde Şammar Aşireti ve ona bağlı küçük gruplar tarafından gerçekleştirilen eşkıyalık olayları ve bölge halkına yansıyan sosyo-ekonomik sonuçları üzerinde durulmuştur. Harran ve etrafındaki köylerin yağmalanması şeklinde gerçekleşen bu faaliyetlerin, siyasi ve ideolojik bir mahiyeti bulunmamaktadır. Zaman zaman bölge halkı tarafından Urfa kadı mahkemesine taşınan söz konusu yağma ve çapulculuk olaylarının halk üzerinde birçok etkisi olduğu görülmektedir. Harran ve civarındaki köylerde yaşayan ve eşkıyalık faaliyetlerinden etkilenen halkın; tarım, hayvancılık ve ekonomik anlamda zor durumda kaldığı anlaşılmaktadır. Devletin zamanında yeterli tedbir alamaması, söz konusu hareketlerin kısa sürede daha büyük alanlara yayılmasına neden olduğu gibi bölge halkının yaşanan yağma faaliyetleri karşısında çaresiz kaldığı gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Harran, Urfa, Şammar Aşireti, Eşkıyalık.

IN THE NINETEENTH CENTURY, THE BANDITRY ACTIVITIES OF SHAMMAR TRIBE IN HARRAN AND ITS SURROUNDING AND SOCIO-ECONOMIC RESULTS OF IT

Abstract

Harran and its surrounding are among the oldest settlements in the world, and these regions have been one of the important religious, commercial, agricultural and scientific centers in many periods of history. This region, which has shaped the science and culture of various civilizations throughout history, has also been the scene of numerous invasions and raids. In the 19th century, Urfa sancaq was the sub-province of Aleppo province this town was the sub-district of Urfa Sancaq. The town was subjected to multiple attacks and looting by tribes living in the region. The fact that the Ottoman Empire, which had entered the process of collapse, was struggling with major problems caused insufficient security measures against banditry. Incidentally, during the reign of Abdulhamit the second's security policies it was given the status of townships to Harran, then it returned to sub-district again.

This study focuses on the banditry events and the socio-economic consequences that are reflected to the people of the region in the 19th century by Shammar Tribe and his small groups. These activities, which take place in the form of looting of Harran and the peasants around them, have no political or ideological character. Sometimes, it is seen that the plunder and the plagiarism events carried by the people of the region to the Urfa kadı court have many effects on the public. The people living in Harran and surrounding villages were affected as result of banditry activities; it is concluded that they were in difficulties in terms of agriculture, animal husbandry and economic sense. It is observed that the inability of the state to take adequate measures in time caused the spread of such movements to more areas in a short time and that the people of the region are helpless against the looting activities.

Keywords: Urfa, Harran, Shammar Tribe, Banditry.

²⁸ Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Özet

Şanlıurfa ve çevresi medeniyetlere beşiklik etmiş tarihin en eski yerleşim yerlerinden birisi olduğu bilimin malumudur. Tarihin değişik dönemlerinde farklı kültür ve inançlara sahip insanlar birlikte yaşamışlardır. Bu birliktelik saygı ve hoşgörü çerçevesinde devam ettiği sürece huzur içinde yaşamış ve insanlığa örnek teşkil edecek tavırlar sergilemişlerdir. Örneğin; Osmanlı Devleti’nin neredeyse tüm tarihi boyunca farklı inanç gurupları birlikte huzur içinde yaşamış ve bu yaşantı devletin ömrü üzerinde olumlu etki yapmıştır. Aynı şehir, kasaba ve köylerde farklı dini gurupların yaşadığı yerlerden bir tanesi de Şanlıurfa ve çevresidir. Özellikle Müslüman ve Ermenilerin birlikteliği çok dikkat çekici olmuştur. Biz bu çalışmamızda Şanlıurfa’nın önemli ilçelerinden birisi olan Siverek’i seçtik. Günümüzde 250 bini aşan nüfusuyla Türkiye’nin en büyük ilçelerinden birisi olan Siverek aynı zamanda köklü bir tarihe ve medeniyete de sahiptir. Birlikte yaşama kültürüne önemli bir örneklik teşkil eden Siverek çalışmamızın konusunu teşkil etmiştir. Ancak biz geniş bir tarihi dönem yerine 19. Yüzyıl ikinci yarısından sonraki dönemi ele aldık. Özellikle 1850’li yıllardan itibaren Siverek’in toplumsal yapısı, idari, askeri ve sosyal yönü üzerinde durduk. Siverek merkezinde yaşayan ve farklı inanç guruplarından oluşan sakinlerinin birbirleriyle olan münasebetleriyle ilgili konulara yer verdik. Mahkeme kayıtlarından istifade ederek gelişen olaylardan bazı çıkarımlarda bulunmaya çalıştık. Şer’iyye sicillerinden istifade ederek belli zaman dilimi içinde meydana gelen ve mahkemeye intikal eden olayları tespit etmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Siverek, Şanlıurfa, Sosyal Hayat, Kültür.

THE CULTURE OF LIVING TOGETHER: CASE STUDY “SİVEREK”

Abstract

Sanliurfa and its surroundings are one of the oldest settlements in the history of civilization. People of different cultures and beliefs lived together in different periods of history. As long as this unity continues within the framework of respect and tolerance, they have lived in peace and demonstrated exemplary attitudes to humanity. For example; Throughout the history of the Ottoman State different groups of believers lived together in peace, and this experience had a positive impact on the life of the state. One of the places where different religious groups live in the same towns, towns and villages is Şanlıurfa and its surroundings. Especially the coexistence of Muslims and Armenians has become very striking. In this study, we chose Siverek, one of the important districts of Sanliurfa. Today, Siverek, one of the biggest cities of Turkey with a population exceeding 250.000, also has a rooted tradition and civilization. Siverek, which constitutes an important example of the cultural life of co-existence, constituted the subject of our work. However, we have dealt with the period after the second half of the 19th century rather than a broad historical period. Especially since 1850's years, we have focused on the social structure, administrative, military and social aspects of Siverek. We have taken part in the discussions of the interactions of the inhabitants of Siverek with different groups of believers. We tried to find some inferences from the events that developed by taking advantage of court records. We have tried to find out the events that have taken place in a certain period of time and passed on to the court by taking advantage of Şer'iyye registers.

Keywords: Siverek, Şanlıurfa, Social Life, Culture

²⁹ Yrd. Doç. Dr. Abdulnasır YİNER, Siirt Ü. Fen Edebiyat F. Tarih Bl. e-posta: nyiner@gmail.com

19. YÜZYILDA HARRAN'IN İDARİ TAKSİMATI

Yrd. Doç. Dr. İlhan PALALI³⁰

Özet:

Bilindiği kadarıyla beş bin yıllık tarihi ile Şanlıurfa'nın Harran kazası İslâm öncesi ve İslâmî dönem kültürleri ile birçok medeniyete başkentlik yapmış olup bugün daha çok tarihi ve tarihi eserleri, geçmişi ve bunu araştırmak için yapılan kazılarıyla gündeme gelmektedir. Bazı tarihçilere göre Tevrat'ta ismi geçen Harran burasıdır. Harran Mezopotamya'yı Anadolu'ya, Akdeniz'e Kafkasya'ya, Suriye ve Irak'a bağlayan yolların kavşağında bulunmasından dolayı en eski çağlardan beri Anadolu ve Ortadoğu ticaretinde önemli bir güzergâh olmuştur. Dolayısıyla önemli bir ticaret merkezi; buna bağlı olarak medeniyet merkezi olmuştur.

Eski çağlarda Politeist (Paganizm) inancının merkezi idi. Buna bağlı olarak Harran'da Astronomi çok gelişmiştir. Din ya da büyük felsefe ekollerinden "Harran Ekolü"nü bu yer temsil etmiştir. Ayrıca dünyaca ünlü üniversitesiyle birçok bilim adamı burada yetişmiştir. İslâmî dönemde bilim alanındaki geleneğini sürdürmüş, Emevi Devletinin inkırazı döneminde (II. Mervan) bir müddet Emeviler'e başkentlik yapmıştır. Emevilerden sonra Abbasi döneminde Harran Üniversitesi dünyaca ün kazanmış olup bu parlak dönemini Cengiz Han'ın Moğol istilasına kadar sürdürmüş olup, Moğolların Harran'ı yakıp yıkıp yerle bir etmesinden sonra şehir bir daha tarihteki eski dönemine kavuşamamış olup; Osmanlı devleti zamanında şehir merkezi bir köy haline gelmiştir.

Biz bu bildirimizde Harran köyünün 19. Yüzyılda tekrar bir kaza haline gelmesi ve Harran idarî taksimatını arşiv belgelerine dayalı olarak ele alıp ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Harran, İdarî Taksimat, Harran kazası.

ADMINISTRATIVE IMPLEMENTATION OF HARRAN IN THE 19TH CENTURY

Abstract

As far as it is known, with its five thousand year history, Şanlıurfa's Harran province has pre-Islamic and Islamic cultures and including many civilizations. Today, more and more history, historical artifacts, and excavations are coming to the agenda. According to some historians, it is Harran which is named in the Torah. Harran has been an important route in the trade of Anatolia and Middle East since the earliest times because of being located at the junction of the roads connecting Mesopotamia to Anatolia, Mediterranean, Caucasia, Syria and Iraq. It is therefore an important trading center; thus becoming a center of civilization.

In ancient times it was the center of Politeist (Paganism) belief. Accordingly, astronomy has developed very much in Harran. Religion or the school of great philosophy "Harran School" represented this place. In addition, many famous scientists from the world famous university have grown here. He continued his tradition in the field of science in the Islamic period, and during the period of the Umayyad State's declining (2nd Mervan) he became the capital of the Umayyads for a while. After the Umayyads, Harran University gained fame in the Abbasid period and continued this brilliant period until the invasion of Mongol by Genghis Khan. After the Mongols burned down Harran and settled it down, During the Ottoman period, the city became a central village. In this declaration, we will try to turn Harran village into a county again in the 19th century and to take Harran administrative order based on archival documents.

Keywords: Harran, Administrative Implementation, Harran County.

³⁰ Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

KÜLTÜREL TURİZM AÇISINDAN ARKEOLOJİK ALANLARIN ÖNEMİ: URFA VE GÖBEKLİTEPE ÖRNEĞİ

Yard. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR³¹

Özet

Arkeolojik açıdan ortaya çıkartılan önemli kazı alanlarının tanıtımı, yerel ve ulusal anlamda yönetimi, kültürel mirasın ekonomik bir değer olarak karşımıza çıkmasını sağlamaktadır. Kültür turizmi; arkeolojik alanları, anıtsal ya da sivil mimari yapılarını, doğal alanları, sanat ürünlerini, kültürel kimlikleri, gelenekleri ve farklı dilleri kapsayan, somut ve somut olmayan kültür mirasının tüm öğelerini kapsamaktadır. Bu bağlamda, Anadolu coğrafyasının barındırdığı doğa, tarihsel geçmiş, kültür zenginliği ve çeşitliliği, Türkiye'yi kültür turizminde önemli bir noktaya getirmektedir. Kültür turizmi, ülkemizin kültürel mirasını korumak ve yaşatmak için yerel anlamda önemli fırsatlar barındırırken, özellikle bazı şehirler için önemli bir tanıtım olanağı ve yeni alternatif yatırım alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu anlamda Urfa şehri 12.000 yıllık tarihi ile şanslı illerimizden biridir. Özellikle 1996 yılında başlayan Göbeklitepe kazısı, Urfa şehri açısından arkeolojik bir alan olmanın ötesinde, şehrin mistik havası içerisinde kendine yer bulmuştur. Urfalılar şehrin tanıtımı açısından Göbeklitepe'ye sahip çıkmışlardır. Son yıllarda Göbeklitepe'nin dünya çapında tanınır olması Urfa şehri açısından önemli bir fırsat olarak karşımızda durmaktadır. Devlet tarafından ve değişik fonlardan yapılmakta olan yeni yatırımlar, Urfa şehrinin gelecekte önemli bir kültürel turizm merkezi olmasını sağlayacaktır. Bu çalışmada, Urfa'daki kültürel mirasların yerel yönetimler ve özel girişimciler için ne tür faydaları olabileceğine cevap aranacaktır. Başta Göbeklitepe olmak üzere, kültür turizmi açısından önemli cazibe merkezlerine sahip Urfa ili ve çevresinin, dünyada ciddi potansiyeli bulunan kültür turizminden daha iyi yararlanma yolları tartışılacaktır.

THE IMPORTANCE OF ARCHEOLOGICAL AREAS WITH REGARD TO CULTURAL TOURISM: EXAMPLE OF URFA AND GÖBEKLİTEPE

Abstract

Introduction of important archaeological excavation sites and their local and national sense of management, provide that cultural heritage is being evaluated by people as an economic value. Moreover, cultural tourism covers all the elements of cultural heritage, concrete and non-tangible, including archaeological sites, monumental or civil architectural constructions, natural areas, artistic products, cultural identities, traditions and diverse languages. In this context, the nature, historical background, cultural richness and diversity included by Anatolian geography bring Turkey to an important point in cultural tourism. While cultural tourism has significant local opportunities to preserve and maintain the cultural heritage of our country, it presents itself as an important promotional opportunity for some cities and new alternative investment areas.

However, Urfa city in this sense is one of our lucky ones with its 12,000 year history. Especially The Göbeklitepe excavation, which started in 1996, has found its place in the mystic atmosphere of the city beyond being an archeological site located in Urfa city. Moreover, the citizens of Urfa city have brought Göbeklitepe into the forefront in terms of introduction of the city. The fact that Göbeklitepe's world wild known reputation which has become a phenomenon in recent years is an important opportunity for Urfa city. New investments being made by the state and various funds will make Urfa city an important cultural tourism center in the future. However, in this study, the answer will be found to what benefits of cultural heritage in Urfa used for local governments and private entrepreneurs. It will be discussed how the Urfa province and its surroundings, which have significant attractions in terms of cultural tourism, especially Göbeklitepe, will benefit from culture tourism, which has a great potential in the world.

³¹ Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

Özet

Seyyah ya da araştırmacıların belli bir coğrafi alana ve tarihsel döneme ait izlenimlerini ve elde ettiği bilgileri aktardığı metin, çizim ve resimlerden oluşan seyahatnameler, bir toplumun kültürel ve tarihsel hafızasını oluşturan gelenek ve göreneklerini, etnografik yapısını ve yaşayışını, tarihi ve arkeolojik yerlerini günümüze taşıyan eserler olarak değer bulmaktadır. Mezopotamya'nın eski yerleşim merkezlerinden biri olan Urfa, tarihi ve coğrafi nedenlerin yanı sıra değişik etnik ve kültür yapısıyla Batılı seyyahlar için her zaman önemli bir şehir olmuştur. "Peygamberler Şehri" olarak da anılan Urfa kenti dini, arkeolojik, folklorik değerleri ile köklü bir kültür tarihine sahiptir ve bu tarihi zenginlik Batılı seyyahların seyahatnamelerinde her zaman yer bulmuştur.

19. yüzyılda fotoğrafın icadı, Urfa'yı gezmeye ve araştırmalar yapmaya gelen birçok çok yazar, ressam, bilim adamı ve maceracının, tarihsel belge değerinde olan görüntüler üretmesini sağlamıştır. Bu çalışmada, Urfa'ya gelen Batılı seyyahların izlenimleri doğrultusunda kentin tarihi dokusu içerisindeki geleneksel yaşam alanları ve arkeolojik yapısının nasıl olduğu ve günlük yaşamın fotoğraflarda nasıl temsil edildiği incelenmektedir. Seyyahlara ait fotoğraflar, Urfa'ya ait en eski görüntüler olması nedeniyle bu şehrin tarihsel hafızasını kurgularken, aynı zamanda Batı'nın Urfa'ya bakışını da göstermesi açısından önemli görülmektedir.

URFA IN THE PHOTOGRAPHS OF THE WESTERN TRAVELERS**Abstract**

The travelogues which consist of texts, illustrations and paintings of knowledge and impressions that are obtained by travelers and researchers who willing to travel and obtain information about everything surrounding them. They are the works that carry the traditions and customs, the ethnographic structure and the life, history and archaeological places of the day which make up the cultural and historical memory of a society. Urfa, one of the old settlements of Mesopotamia, is an important city for Western travelers with its different ethnic and cultural structure as well as its historical and geographical reasons. Urfa city, also known as "City of the Prophets" has a deep cultural history with religious, archaeological, folkloric values, and this historical wealth has always been found in the travelogues of Western travelers.

In the nineteenth century, by the help of invention of photography, many of the writers, painters, scientists and adventurers traveled to Urfa and have collected images worthy of historical documentary. Therefore, in this study, it is examined how the Urfa's traditional living spaces, archaeological structure and its daily life in historical texture of the city have been expressed through the Western travelers' photographs. The photographs of travelers are important because they are the oldest images belonging to Urfa and also, they show how Urfa looks through the view of the westerlies.

³² Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, Öğretim Üyesi

Özet

Kuzey Mezopotamya’da en çok bilinen yerleşimlerden biri olan ve pek çok önemli yolun kavşak noktasında kurulmuş olan Harran kenti, prehistorik dönemlerden itibaren çok yoğun yerleşim görmüştür. Şimdiye kadar yapılmış olan sondaj ve kazı çalışmaları neticesinde Harran Höyük’te en erken Kalkolitik Dönemin saptanmış olduğu anlaşılmaktadır. Kalkolitik Dönemi izleyen Erken Tunç Çağı hakkında ise kısmen daha fazla bilgiye ulaşılabilmektedir. D. S. Rice’in sondaj çalışmaları neticesinde Harran Höyük’ün Erken Tunç Çağı hakkında ilk veriler elde edilmiştir. Daha sonrasında ise kentin başlangıcından Antik Çağ’a kadar olan dönemini arkeolojik malzemeyle birlikte değerlendiren ilk çalışma K. Prag tarafından gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere göre Mezopotamya’nın çağdaş merkezlerinde karşılaşılanlarla benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Harran’da ilk Türk Kazıları 1983 yılında N. Yardımcı tarafından başlatılmıştır. Bu kazılarda da İslami Dönem tabakaları üzerinde çalışılmakla birlikte Yeni Babil Dönemi’ne ilişkin çivi yazılı belgeler ortaya çıkarılmıştır. Ancak höyükte en erken MÖ II. Binyıl Tabakalarının saptanmış olduğu anlaşılmaktadır. 2014-2015 yılları arasında Harran Höyük’ün kuzeyinde Prof. Dr. Mehmet ÖNAL başkanlığında tekrar başlatılmış olan kazı çalışmaları höyüğün kuzeyinde gerçekleştirilmiştir. Höyüğün tabakalanmasının ortaya çıkarılabilmesi amacıyla üç adet basamaklı açma açılmıştır ve bu açmalardan ikisinde höyüğün Erken Tunç Çağı hakkında yeni arkeolojik verilere ulaşılmıştır. Bu sunumda, yeni ortaya çıkarılan Erken Tunç Çağı tabakasına ait mimari ve buradan ele geçen arkeolojik veriler ve ulaşılan sonuçlar genel bir çerçevede değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Erken Tunç Çağı, Harran Höyük, Mimari, Buluntu.

IN THE LIGHT OF NEW FINDINGS EARLY BRONZE AGE OF HARRAN HOYUK ABSTRACT

Abstract

Harran city, one of the most well known settlements in Northern Mesopotamia and established at the crossroads of many important roads, has been inhabited since prehistoric times. It is understood that the earliest Chalcolithic Period was found in Harran Höyük as a result of the drilling and excavation works carried out until now. On the Early Bronze Age which followed the Chalcolithic Age, however, some more information was available. As a result of the drillings of D. S. Rice, the first data on the Early Bronze Age of Harran Mound were obtained. Later, the first study to evaluate the period from the beginning of the city to the Antiquity together with archaeological material was carried out by K. Prag. According to the obtained data, it was determined that it resembled the ones encountered in contemporary centers of Mesopotamia. The first Turkish excavations in Harran were initiated in 1983 by N. Yardimci. In these excavations, nail-writing documents related to the New Babylonian Period were uncovered with studying the layers of the Islamic Period. However, the earliest phase was discovered in Second Millennium BC.

Excavations were conducted in the north of Harran Höyük between 2014 and 2015 under the excavation presidency of Prof. Dr. Mehmet ÖNAL. Three stepped trenches were opened in order to reveal the stratigraphy of the mound and two of these trenches reached the new archaeological site about the Early Bronze Age. In this presentation, the architecture of the newly discovered Early Bronze Age layer and the archaeological data uncovered here will be evaluated in a general framework.

Keywords: Early Bronze Age, Harran Hoyuk, Architecture, Finding.

³³ Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Elemanı

CARRHAE SAVAŞI (MÖ 53): ROMA’NIN DOĞU’YA (PARTHLARA) HÜKMETME HAYALLERİNİN SONU

Muzaffer DEMİR³⁴

Özet

Bu sebeple Doğu’da palazlanmalarına fırsat vermeden Parthlara karşı bir sefer düzenlemeye ve onları egemenlik altına almaya karar vermiştir. Böylelikle bu seferden elde edilebilecek ganimet onu tekrar Pompeius ile rekabet edebilir hale getirecektir. Parthlara karşı büyük bir askeri zaferin verdiği prestijle aynı zamanda Roma’daki otoritesini güçlü kılacaktır. Özellikle Valerius Maksimus ve Florus gibi Roma yazarları Crassus’un bu siyasi hırslarının kendi sonunu getirdiği konusunda hemfikirdirler. Crassus’un seferi sıkıntılı başlamış, Zeugma yakınlarında Euphrates (Fırat) nehrini geçerken askerlerinin bir kısmını kaybetmiştir. Daha sonra Urfa yakınlarında bugünkü Harran, yani Carrhae’ye ulaşmıştır. Buranın Batısını düşen bir yerde Parth generali Surena’nın yaptığı ani bir baskınla yenilgiye uğramış, Parthlara bayrak ve sembollerini kaptırmış, kendisi de barış görüşmeleri sırasında tuzağa düşürülerek öldürülmüştür. Bu yenilgi, Romalıların Cumhuriyet döneminde felakete varan sonuçlar açısından maruz kaldıkları Kartacalılara karşı Trasimene Gölü (MÖ 217) ve Cannae (MÖ 216) askeri yenilgilerinden sonra üçüncüsü olmuştur. Roma savaş alanında yirmi binden fazla askerini kaybetmiştir. Yine de Carrhae yenilgisi bu rakamın dört katı civarında olduğu görülen Cannae zayıflığıyla rekabet edememektedir; ancak Carrhae’nin kendine özgün olmasının sebebi onbin Romalı askerin esir alınması ve nihayetinde bunların Uzak Doğu’da otuz üç yıl boyunca kalmalarıdır. Bu yenilgi aynı zamanda Roma’nın Doğu’da Fırat’ın ötesinde Büyük İskender gibi Hindistan’a kadar topraklarını genişletme hayallerinin sonu olması açısından önemlidir. Biz bu çalışmamızda Valerius Maksimus ve Florus dışında, Cicero, Plutarkhos, Velleius Paterculus, Appianus ve Dio Cassius gibi antik yazarların metinlerini analiz ederek, Harran’da gerçekleşen Carrhae savaşının sebepleri, yeri, taktikleri ve sonuçları hakkında değerlendirmelerde bulunacağız. Özellikle Parth savaş taktiklerinin bu savaşta Roma’ya nasıl üstün geldiğinin sebeplerini araştıracağız.

Anahtar Kelimeler: Carrhae, Crassus, Parthlar, Roma, Harran.

THE WAR OF CARRHAE (53 BC): THE END OF ROMAN DREAMS ON DOMINATION OF THE EAST (OF THE PARTHIANS)

Abstract

To realize his thought, he decided to make an expedition against the Parthians in the East before they were to strengthen themselves enough to invade Syria. The victory was to bring him authority, more richness and glory, which meant that he would be able to compete with Pompeius in authority and status. The ancient writers, especially Valerius Maximus and Florus thought that the political ambitions of Crassus led to his end. The expedition led by Crassus began with some troubles as he lost his some of soldiers while passing the Euphrates in Zeugma. Then he reached at Carrhae (Harran) near Edessa (Urfa). At the western vicinity of this place, he was surprised by the army of Surenas, the Parthian general. Roman banners and standards were captured and Crassus was also killed during a turmoil while trying to make a truce with the Parthians. This was the third worst defeat that the Romans suffered after the Lake Trasimene (217 BC) and Cannae (216 BC) ones. The number of casualties was more than twenty thousand. The interesting point is that the Parthians also took ten thousand Roman soldiers as prisoners and kept them in the Far East for a period of thirty three years. This defeat also ended the dreams of Romans who wished to extend their territories beyond Euphrates as far as India just as Alexander the Great did. In this study, apart from Valerius Maksimus and Florus, by striving to analyze the works of Cicero, Plutarch, Velleius Paterculus, Appian and Dion Cassius, we shall try to make comments on the reasons, tactics and results of the war in Carrhae. Especially we shall concentrate on the reasons of how the Parthian war strategies prevailed upon the Roman ones at this war.

Keywords: Carrhae, Crassus, Parthians, Rome, Harran.

³⁴ Prof. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, dmuzaffer@mu.edu.tr

Özet

Harran ve yakın çevresinde yer alan Sultantepe Höyüğü'nde yer alan Roma Dönemi yerleşimlerinin lokalizasyonları uzun süre tartışılmış ve son 40 yılda da çözülmüş gibi görülmektedir. Bu kırsal yerleşimlere ilişkin olarak Roma Dönemi'nde saygı gören çeşitli kültler irdelenmiştir. Bölgedeki kırsal yerleşimler arasında Sultantepe dikkat çekici bir yerleşimdir. Bu yörede höyüklerin sayıca fazlalığı, büyük kentlerin sayıca azlığı, taş mimari yerine kerpiç mimarinin öne çıkmış olması kırsal arkeolojinin yapı taşlarını etkileyen diğer başlıca etkenlerdendir. Antik yol güzergahlarından etkilendiği anlaşılan bölgedeki yerleşim düzeni bölgedeki kent-kırsal ilişkisine de bir biçimlendirme getirmiştir. Bölgenin Geç Antik Dönem tarihi coğrafyası için önemli bir vesika Tabula Peutingeriana haritasıdır. Bu harita dikkatlice incelendiğinde bölgedeki kırsal yerleşimler bu haritanın güzergahlarında konuşlanmış gibidir. Bölgedeki Roma Dönemi mimarisi korunamamıştır. Var olan taş mimari öğeleri daha ziyade mezar ya da tapınak mimarisi ile ilintilidir. Taş cinsi olarak yerel kireçtaşı kullanılmıştır. Bizans Dönemi ile beraber bölgede mermer mimari öge kullanımı çeşitlenmiştir. Bu durumu özellikle kilise mimarisinde yoğunlaşmış olarak görmekteyiz. Bölgede mezarlık alanlarını özellikle kırsal kesimlerde daha yoğun olduğu görülmektedir. Mezar anıtları, özellikle steller, bölgenin en önemli epigrafik verilerini teşkil etmektedirler. Dolayısıyla epigrafik veriler bu kırsalda yoğunlaşan mezarlıklarda gömülmüş toplulukların ve bireylerin hayatlarını içerir. Onomastik olarak bakıldığında, bölgenin kırsalında belki de höyüklerde iskanlarını sürdürmüş olan ve Semitik isimler kullanan toplulukların var olduğunu görmekteyiz. Zaten mezar anıtlarının çoğu ikonografik anlamda da Arami-Semitik gelenek içindedir.

Bu bildiride yanıtlanacak başlıca sorular şunlardır: bölgedeki kırsal yerleşimlerle kentler arasındaki yerleşimsel, arkeolojik, tarihi coğrafya ve tarihi ilişkileri ile Roma Dönemi yerleşimlerin gelişimleri ve bu gelişimlerdeki kent-kırsal ilişkileri.

URBAN AND RURAL SETTLEMENTS IN ORSHOENE DURING THE ROMAN IMPERIAL PERIOD

Abstract

The localizations of the Roman sites in Harran and its vicinity have been discussed for a long time and seem to have been solved in the last 40 years. Regarding these rural settlements, various cultic sites were recorded in the Roman period. Among these rural settlements in the region, Sultantepe is a remarkable höyük-site. The number of the höyük-sites in this area, scanty number of large cities, the fact that the mudbrick architecture was more popular rather than the stone architecture are the major factors affecting the characterization of the rural archeology in the region. Ancient roads and routes were also shaped the urban-rural relationships in the region. An important document for the historical geography of the late antiquity was the map, Tabula Peutingeriana. When this map will carefully be examined, the rural settlements in the region seem to be laid out on the routes of this map. Architecture of the Roman period in the region has not been preserved sufficiently. Existing stone architectural elements are more or less related to grave or temple architecture. Local limestone was the most popular stone art. Along with the Byzantine period, the use of marble architectural elements in the area has been diversified and it was especially popular in the church architecture. It is seen that the cemetery areas in the region are more concentrated especially in the rural areas. Grave monuments, especially stelles, constitute the most important epigraphic data of the region. Epigraphic data therefore include the lives of communities and individuals buried in cemeteries concentrated in this countryside. When we look at these sources onomastically, we see that there were surviving communities in the countryside of the region, perhaps even those who continue their lives on the höyük-sites and using Semitic names. In fact, most of the tomb monuments are in Aramaic-Semitic tradition in the iconographic sense. The main questions to be answered in this paper are: historical geography and historical relations between rural settlements and cities in the region and the development of the settlements and urban-rural relations in the Roman period.

³⁵ Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Ortaçağ Arkeolojisi Anabilimdalı Başkanı ve Ege Bölgesi Kültür Varlıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EKVAM) Müdürü, İZMİR

NAHÇIVAN'IN TUNÇ DEVRİ YERLEŞİM YERLERİ (ŞANLIURFA TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM YERLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMALI OLARAK)

Yrd. Doç. Dr. Elvin ALİYEV³⁶

Özet

Sempozyuma sunucağımız makalede Nahçıvan Tunç devri yerleşim yerleri Şanlıurfa bölgesindeki Tunç çağı yerleşim yerleri ile karşılaştırılmalı olarak daha detaylı bilgi aktarılacaktır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Azerbaycan'ın güney-batısında bulunmaktadır. Komşu ülkeleri Türkiye, İran, Ermenistan'dır. Eski zamanlardan itibaren insanlar bu topraklarda yaşamaktadırlar. Bunun sebebi Nahçıvanın doğal zenginliklere sahip olmasıdır. Paleolitik dönemden başlayarak Son Orta Çağ devrine ait bu topraklarda yüzlerce arkeolojik yerleşim yeri bulunmuştur. Nahçıvan'ın Tunç devrine ait yerleşim yerleri ile diğer arkeolojik çağlara ait yerleşim yerleri kıyaslandığında Nahçıvan'ın Tunç devrine ait yerleşim yerleri hakkında daha çok bilgi edinilmiştir. Bölgede Tunç çağına ait I. Kültepe, II. Kültepe, Ovçular tepesi, Plovdağ, Aşağı Daşarx, Mahta, Halac, Arapyengice, Şahtahtı, Kızılburun, Nehecir, Şortepe, Karabulak, Karabağlar, Şomudere, Merdangölü, Boncuklutepe, Subatan, Sabirkent, Halı-Keşan, Dize, Hornu ve diğer arkeolojik buluntularla zengin yerleşim yerleri ve mezarlıklar bilinmektedir. Nahçıvan bölgesinde araştırılan Tunç çağına ait yerleşim yerlerini 2 gruba ayırabiliriz: birinci grupta uzun dönemli veya daimi yerleşim yerlerini gösterirken ikinci grupta ise mevsimlik yerleşim yerlerini gösterebiliriz. Bazı yerleşim yerlerinde insanların mesken yaşamı uzun vadeli olmuşsa da diğerlerinde bu durum mevsimlik amaçlı olmuştur. Daimi yaşam yerlerinde bulunmuş dikililer özellikle yaşam evleri, ekonomi amaçlı binalar, sur duvarları, hayvancılık için kullanılan yapılar, siklop türü surlar ve diğer yapılar olmuştur. Bu yapılar genellikle taştan ve topraktan yapılmıştır. Uzun dönem kullanılan yerleşim yerlerinde çok sayıda ve türlü amaçla kullanılan arkeolojik buluntular tespit edilmiştir. Bazı yerleşim yerlerinin etrafına sur duvarları yapılmıştır. Bu duvarları yapmaktaki amaç işgallerden kendilerini korumak olmuştur. Mevsimlik yerleşim yerlerinde ise dikili yapılara ve arkeolojik buluntulara çok az rastlanılır. Nahçıvan Tunç devri yerleşim yerlerinin mimarisi Nahçıvan mimarisine has bir şekilde yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Nahçıvan, Tunç çağı, Kültepe, yerleşim yerleri

BRONZE AGE SETTLEMENTS OF NAKHCHIVAN (COMPARED BRONZE AGE SETTLEMENTS OF SANLIURFA)

Abstract

In the article presented to the symposium Bronze Age settlements of Nakhchivan will be shown compared to Bronze Age settlements of Shanliurfa. Nakhchivan Autonomous Republic is situated in the south-west of Azerbaijan. It is neighbour of Turkey, Iran and Armenian. Nakhchivan's natural resources caused people's living in this area since ancient times. Hundreds of archaeological monuments are founded in Nakhchivan from the Paleolith to the Middle Ages. Compared to other archaeological periods Bronze Age settlements of Nakhchivan are learnt better in this region. In this area Bronze Age archaeological excavations, settlements with artefact have been investigated. Bronze Age settlements of Nakhchivan are divided into two groups: the first group regular settlements, the second seasonal settlements. Some of the living areas people in habited for a long time but the others seasonal. There were houses, farm buildings, places for animals, cyclopic structures defence walls and the other buildings in the permanent settlements. These buildings were made of stones and bricks. There were defence walls around some of the settlements. The purpose of these walls was to protect foreign occupations. But in the seasonal settlements buildings and archaeological materials are rarely encountered. Bronze Age settlements of Nakhchivan have been built with architectural style of Nakhchivan.

Keywords: Nakhchivan, Bronze Age, Kültepe, settlements

³⁶ Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Arkeoloji ve Etnografi Enstitüsü

URFA-EDESSA MEZAR MOZAIKLERİNDEKİ ZİYAFET SAHNELERİNİN SANATSAL VE KÜLTÜREL KÖKENLERİ HAKKINDA

Prof. Dr. Kâmil Levent ZOROĞLU³⁷

Özet

Başlangıçta Fırat'ın doğusuna fazla ilgi göstermeyen ve Fırat Nehri'ni Partlarla doğal bir sınır kabul eden Romalılar, MS 1. yüzyılın ortalarından biraz sonra nehrin doğusuna da ilgi göstermeye başladılar ve bu uğurda Doğu'nun en büyük gücü olan Partlarla mücadeleyi göze aldılar. Yüzyıllar boyunca süren Roma-Part mücadeleleri sırasında, MS 2. ve 3. yüzyıllarda Edessa merkez olmak üzere Kuzey Mezopotamya'nın bu bölümünü yöneten Edessa-Abgar kralları, bu iki büyük güç arasında denge kurmayı büyük oranda başarmışlardır. Bu siyasi başarı bu döneme ait çeşitli yapılarda ve mozaik sanatında kendini göstermiştir. Bu arkeolojik malzemenin bir gurubunu da kaya mezarı mimarisi ile bunlardan bir bölümünün zeminlerinde yer alan mozaiklerdeki ziyafet sahneleri Batılı ve Doğulu motiflerin bir arada bulunmasıyla karşımıza çıkar. Bunlarda, bir yandan yerel ve Partlarınkine benzeyen giysiler içindeki figürler, diğer yandan da kökleri MÖ 6. yüzyıla kadar giden ve Grek-Batı kültürüne ait olduğu kabul edilen ziyafet sahneleridir. Konuşmamızda özellikle bu sahnelerde yer alan kompozisyonlar ve bunların Eski Yunan ve Roma sanatıyla olduğu kadar Doğu sanatlarıyla olan ilişkisi üzerinde durulacaktır.

BANQUET SCENES ON THE GRAVE MOSAICS FROM URFA-EDESSA: THEIR CULTURAL AND ARTISTIC SOURCES

Abstract

The Romans did not interested in the eastern part of the Euphrates and accepted the River as their natural border between the Parthians and them. Then, in the second part of the 2nd century C.E., they changed this strategy and planned to invention beyond the river up to Tigris. This is, undoubtedly the date of starting of the struggle between the Romans and the Parthians, who were the biggest and strong power of the East. This event is the beginning of the relations of the both powers which went on along the centuries. By the way there were small kingdoms one of which were Abgarids of Edessa, whose Kings controlled not only Edessa, but the environs in the Northern part of Mesopotamia, and were played an important political role between these two powers successfully. Naturally, this political achievement reflected on various archaeological artefacts, one of which is the rock-cut tomb architecture and the pavement mosaics discovered in Urfa and environs. On some of the mosaics, which are placed on the ground of some of the graves are depicted banquet scenes, on which is a man lying on a bed and his family around. All of the figures on the scene wore clothes both local and especially similar to that of the Parthians. But the banquet scenes, on the other hand, are unfamiliar for the Eastern art, of which source goes back certainly to the 6th century B.C.E., e.g. to the Greek-Western art. In my speech here it will be discussed relations of these Eastern and Western cultures during the Roman-Parthian Period of Edessa, especially based on the scenes discovered in Urfa and environs.

³⁷ Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

Özet

Harran Ulu Cami Külliyesi'nde yer alan Doğu Çarşısı, Çarşı Hamam'ı ile etrafına dükkanlar dizili olan tonozlu yol arasında bulunur. 2015 ve 2016 yılında yaptığımız arkeoloji kazılarda Doğu Çarşısının tamamı meydana çıkarıldı.

Ulu Cami'nin doğu doğrultusundaki sokağa açılan bu çarşı A-B olarak iki bölüme ayrıldı. A bölümünde 1-4 No'lu Dükkanlar ile Avlu ve 1 No'lu Koridor yer alır. B bölümünde ise 2 No'lu Koridor, 5-9 No'lu Dükkan, 1-3 No.lu Salon 1-4 No'lu Hol bulunur.

Taş, tuğla ve ahşap malzemeden inşa edilmiş (kargir) olan Doğu Çarşısı'nda dönemsel (3 Dönem) mimari özellikleri düzgün kesme taş, devşirme taş ve tuğla örgülü duvarlarında ve bağlayıcılarında açık seçik izlenilmektedir.

Bazı bölümlerinin iki katlı olduğu tespit edilen Doğu Çarşısı'nın odalarının işlevi ise, odalarda bulunan seramik, cam, tunç v.b. malzeme yoğunluğuna göre belirlenmeye çalışıldı.

Bu bildiride, Harran Doğu Çarşısı ve buluntuları ayrıntılı şekilde tanıtılarak, odaların işlevleri hakkında yorumlar getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çarşı, Bedesten, seramik, cam, sikke, Harran, Abbasi, Zengiler, Eyyubiler, Orta Çağ

HARRAN EAST BAZAAR

Abstract

The Eastern Bazaar, located in the Harran Ulu Cami Complex, is between the bazaar and the vaulted road around the shops. During the archeology excavations we made in 2015 and 2016, the entire Eastern Bazaar was excavated.

This bazaar opened to the street in the eastern side of the Great Mosque divided into two parts as A-B. In section A, there are the Shops 1-4 and a courtyard and Corridor 1. In section B, there is Hall 2, Corridor 2, Shops. 5-9 and Hall 1-4.

In the Eastern Bazaar built from stone, brick and wood, 3 periods architectural features are clearly observed in the smooth cut stone, the reclamation stone and brick braided walls and the binders.

Some parts of the Eastern Bazaar had two floors. The function of the rooms of the Eastern Bazaar are to find ceramics, glass, bronze, etc. in the rooms, they are tried to be determined according to the density of the material.

In this presentaion, Harran Eastern Bazaar and its findings will be introduced in detailed and the functions of the rooms will be commented.

Keywords: Bazaar, Bedestan, seramic, glass, coin, Harran, Abbasid, Zengi, Ayyubid, Middle Age.

³⁸ Harran Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

İBN TAĞRİBİRDÎ'NİN “EL-MENHELÜ'S-SÂFÎ” ADLI ESERİNDE HARRAN VE HARRAN'LI ŞAHSİYETLER

Doç. Dr. Süleyman ÖZBEK³⁹
Dr. Mehmet ŞEKER⁴⁰

Özet

Orta çağlarda Türk-İslam kültür ve medeniyeti hayatında önemli yeri olan şehirlerden biriside Harran'dır. İslâm tarihi boyunca önemini koruyan Harran, coğrafi konum olarak stratejik bir yerde olması hasebiyle birçok kültüre ev sahipliği yaptığı gibi önemli şahsiyetlerde yetiştirmiş bir şehirdir. Vekâinâmeler, mesâlik ve memâlike dair kitaplar, seyahatnâmeler ile tabakat ve teracim kitaplarında Harran ve Harran'da yetişmiş olan şahsiyetler hakkında oldukça fazla malumat bulunmaktadır. Tabakat ve teracim kitaplarının en önemlilerinden birisi de İbn Tağribirdî'nin *el-Menhelü's-Sâfî* ve *el-Müstevfî ba'de el-Vâfî* adlı eseridir. es-Safedî'nin el-Vâfî adlı eserine bir zeyl olarak kaleme alınan bu eserde, alfabetik sıraya göre 1250 den 1458 yılına kadar Memlûk devletinde yaşayan sultanlar, devlet ileri gelenleri, meşhur şahsiyetler, din adamları, şâirler ve musikişinaslar olmak üzere üç bin civarında şahsın biyografisi kaleme alınmıştır. Ayrıca müellif eserin sonunda kendi biyografisini de kaleme almıştır. *el-Menhelü's-Sâfî* adlı eser üzerinde yaptığımız inceleme sonucunda üç bin biyografi içerisinde, Harranlı nisbesiyle yer alan veya ilim ve kültür merkezi olan Harran'da eğitim almış olan ilim adamı ve ulema sınıfından 19 adet şahıs tespit ettik. Bildirimizde Memlûk döneminde yaşamış olan Harranlı bu şahıslar hakkında detaylı bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Harran, İbn Tağribirdî, el-Menhelü's-Sâfî, Memlûkler.

THE WORK OF IBN TAGRIBIRDİ'S "EL-MENHELÜL-SÂFİ" HARRAN AND HARRAN'S PERSONALITIES

Abstract

Harran is one of the cities that have an important place in Turkish-Islamic culture and civilization's life in the Middle Ages. Harran which preserved its importance throughout the history of Islam, because of the strategic location as a geographical location, it has hosted many cultures and also bring up cultivated personalities. There are a lot of information about the Harran and the figures who are raised in Harran in the books of annals, mesalik and memalik, and in the books of travel books with tabakat and teracim. One of the most important of the books of tabakat and teracim are İbn Tağribirdî's *el-Menhelü's-Sâfî* and *el-Müstevfî ba'de el-Vâfî* works. In this work which was taken an essay as a supplementary in es Safedî's el-Vafî work, from 1250 to 1458 with an alphabetical order had been wrote up about the sultans living in the Mamluk state, state leaders, famous personalities, clergymen, poets and biographies of about three thousand people including musikişinas. At the end of the work the author also wrote up his own biography. As a result of the examination that we review on the work *al-Menhelu's-Sâfî*, we found 19 individuals from the scholar and ulema class in three thousand biographies who partaking Harran's identity or educated in the science and culture center, Harran. In this assertion detailed information will be given about these Harran's persons who have lived in the Mamluk period.

Keywords: Harran, İbn Tağribirdî, el-Menhelü's-Sâfî, Mamluks.

³⁹ Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara/Türkiye, sozbek@gazi.edu.tr

⁴⁰ Düzce Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Düzce/Türkiye, mehmetseker@duzce.edu.tr

BİRİNCİ DÖNEM TBMM'DE SİVEREK MEBUSU MUSTAFA LÜTFİ(AZER) BEY VE FAALİYETLERİ

Doç. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ⁴¹

Özet

Birinci Dönem TBMM, Türk Parlamento hayatının belki de en önemli Meclisidir. Çok değişik mesleklere, yaş gruplarına ve siyasi düşüncelere sahip bu Meclis, adeta Türkiye'nin bir özeti gibiydi. Birinci Dönem TBMM'deki mebuslarından biri de 1878'de Azerbaycan'ın Şirvan-Semahi kasabasında doğmuş olan Mustafa Lütfi Bey'dir. Gerek Azerbaycan gerekse Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinde önemli rol oynamıştır. Siverek İdadisinde müdür iken TBMM'ye Siverek'ten mebus seçilmiştir.

Mecliste oldukça faal olan Mustafa Lütfi Bey, Siverek'i ve Urfa'yı başarıyla temsil etmiştir. Millî Eğitim ve Dışişleri Komisyonlarında çalışmış, çok sayıda konuşma yapmış ve değişik takrirler sunmuştur. Yasama görevi bitince öğretmenlik mesleğine dönmüş, 1 Nisan 1932 tarihinde emekli olmuştur. Emeklilik hayatını 14 Ağustos 1939'da ölene kadar Urfa'da geçirmiştir.

Bu çalışmada Birinci Dönem TBMM açık ve gizli celse toplantı tutanakları kullanılarak Mustafa Lütfi Bey'in biyografisi, Birinci Dönem TBMM'deki faaliyetleri ve düşüncelerinin izi sürülecektir.

Anahtar kelimeler: Birinci Dönem TBMM, Siverek, Urfa, Mustafa Lütfi Bey.

THE DEPUTY OF SİVEREK MUSTAFA LÜTFİ (AZER) BEY AND HIS ACTIVITIES IN THE FIRST TERM TBMM

Abstract

The First Term TBMM (Turkish Grand National Assembly) is perhaps the most important Assembly of the Turkish parliamentary life. This Assembly seemed like a summary of Turkey with its many different professions, age groups and political considerations. Mustafa Lütfi Bey, who was born in 1878 in Şirvan-Semahi village of Azerbaijan, was one of the deputies of the First Term TBMM. He played an important role in the struggle for independence of Azerbaijan and Turkey. While he was the head of the Siverek İdadi (High School), he was elected to the TBMM from Siverek.

Mustafa Lütfi Bey, who is very active in the parliament, successfully represented Siverek and Urfa. He worked in the National Education and Foreign Affairs Commissions, made many speeches and submitted different types of motions. He returned to teaching profession when his legislative task was over, and retired on 1 April 1932. He spent his retirement life in Urfa until his death on August 14, 1939.

This study traces Mustafa Lütfi Bey's biography, activities and thoughts in the First Term TBMM by utilizing the minutes (both open and off-the-record) of the first Turkish Grand National Assembly.

Keywords: The First Term TBMM, Siverek, Urfa, Mustafa Lütfi Bey.

⁴¹ Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, elmek: uucuncu@ktu.edu.tr

Özet

14 Mayıs 1950’de Türk siyasi tarihinde önemli bir değişim meydana geldi. Çok partili hayat sonrasında iktidar, demokratik usullerle ilk kez el değiştirdi. 27 yıldır iktidarda olan bir siyasal parti (Cumhuriyet Halk Partisi), iktidarı kaybederken, ülkeyi on yıl yönetecek yeni bir parti (Demokrat Parti) iktidara geldi. Bu değişim iktidarın iki parti arsında sıradan bir yer değiştirmesi değildi. Zira 1950 yılından itibaren siyasette önemli değişim ve dönüşüm yaşandı.

1950 -1960 yılları arasında üç genel seçim yapıldı. 1950’de 9. Dönem, 1954’de 10. Dönem ve 1957’de 11. Dönem milletvekilleri seçildi. Şanlıurfa adına üç dönemde toplam 20 farklı milletvekili mecliste görev yaptılar. Bu vekillerden sadece dört tanesi iki dönem görev yaparken geri kalanlar bu zamanlar içinde bir dönem görev yaptılar. Bu milletvekillerinin 9. Dönem (bir milletvekili hariç), 10. Dönemin tamamını Demokrat Parti kazanırken XI. Dönem milletvekillerinin hepsi Cumhuriyet Halk Partisi’nden seçildiler.

Şanlıurfa milletvekilleri on yıllık süre zarfında Mecliste yerel ve ulusal pek çok görüşmeye katılarak katkı sağladılar. Bu vekiller, halkın taleplerini, şehrin yerel sorunlarını Meclis’e taşıyarak siyasette çözüm yolları aradılar. Hızla gelişmekte olan Urfa’nın imar, inşa, ekonomi ve kamu hizmetlerinin sağlanmasından kaynaklanan pek çok sorunu vardı. Şanlıurfa milletvekillerinin bu sorunlarının çözümü için mecliste büyük emek verdiler. Şanlıurfa milletvekilleri sadece yerel sorunlarla değil ülkenin sosyo-ekonomik sorunlarına ilişkin çözüm gayretlerine katkı sundular.

Anahtar kelimeler: Şanlıurfa, TBMM, Milletvekili, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi

⁴² Yrd. Doç. Dr., Siirt Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi

THE TIMES GAZETESİ PERSPEKTİFİNDEN SİN KÜLTÜNÜN HARRAN VE ÇEVRESİNDEKİ İZLERİ

Gülşah ESER⁴³

Özet

İncil ve Tevrat'ta adı geçen ve Kuran-ı Kerim'de ise adı geçmemekle birlikte kastedildiği düşünülen Harran, tarih boyunca çeşitli inanç silsilelerinin yaşatıldığı bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkar. Özellikle de Mezopotamya putperestliğinin önemli merkezlerinden biridir ve Ay Tanrısı Sin'in mabedinin de burada bulunduğu dile getirilmektedir. Sin'in liderliğindeki yıldız ve gezegen kültüne (Sin kültü) dayalı paganist bir dini yapıyı barındıran Harran bu kültürün temel merkezi olmuştur. Hatta Hristiyanlığın Urfa'da yaygınlaştığı dönemlerde dahi burada aya tapmaya devam edilmiştir. Moğol işgaliyle birlikte Harran yerle bir olmuş ve gerek siyasal gerekse ekonomik anlamda Harran'ın yerine Urfa baskın olmaya başlamıştır.

Mezopotamya'da Sin kültürünün merkezi olan Harran ve çevresindeki Sultantepe ile ilgili çalışma ve kazılar ise daha çok XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren şekillenmeye başlamıştır. Önemli bir kısmı Türk Eski Eserler Dairesi ile Ankara'da bulunan İngiliz Arkeoloji Enstitüsü tarafından ortaklaşa yapılan çalışmalar sonucunda özellikle Sultantepe'de çok sayıda yazıt, kalıntı ve tablete ulaşılmış; konuyla ilgili bilgiler İngiliz basınından *The Times* gazetesine ayrıntılı bir şekilde yansımıştır. Bu çalışmada, *The Times* temel alınarak öncelikle Harran'ın önemine ve ardından Sin kültürünün Harran'daki izlerinin tespiti için yapılan arkeolojik çalışmaların seyrine değinilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Harran, Sultantepe, Sin Kültü, The Times.

⁴³ Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi

Özet

Farklı zamanlarda gerçekleştirilen araştırmalarda elde edilen bulgular, Urfa ve çevresinin Paleolitik Çağ kültürleri açısından çok zengin olduğunu göstermektedir. Taş alet yapımında kullanılan hammadde kaynaklarının bol olması, yabani bitki ve hayvanların çeşitliliği, iklimin elverişli olması Paleolitik dönemde avcı toplayıcı grupların bu bölgeyi seçmesindeki en büyük nedenlerdir. Bölge jeolojik olarak yaşam için elverişli doğal mağara açısından oldukça fakirdir. Bu nedenle Paleolitik Çağ'a ait çeşitli taş aletler açık hava yerleşmelerinden ele geçmiştir. Ancak kısıtlı da olsa özellikle Fırat havzası içerisinde taş çağı insanların konaklayabileceği mağara ve kaya altı sığınakları bulunmaktadır. Bu araştırma bildirisinde, Urfa İli sınırları içerisinde yer alan ve Paleolitik Çağ'a ait kalıntılar içeren mağara ve kaya altı sığınakları hakkında bilgi verilmiş, taş çağı insanların bölgedeki olası göç yolları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Paleolitik Çağ, mağara, kaya altı sığınağı, çakmaktaşı

THE CAVE AND THE ROCK SHELTERS BELONGING TO PALEOLITHIC AGE IN ŞANLIURFA

Abstract

The findings obtained in the researches which were done at the different times are indicated that Urfa and its surroundings is very rich from the point of Paleolithic Age cultures. In Paleolithic period, the plenty of raw materials which were used for making Stone tools, the various of wild plants and animals, the available climate are the biggest reasons for hunter and collector tribes to choose the region. This region is available for living as geology but, it is too poor as from the point of natural caves. That's why, the various Stone tools which belonging to Paleolithic Age were found in the open air bulding area. However it is rare, especially in the Euphrates basin, there are caves and rock shelters where stone age people can stay. The research report it was given information about the caves and the rock shelters wich have the ruins belonging to Paleolithic Age anda re in Urfa provincial borders, was tried to determine the possible migratory routes of people of Stone age.

Keywords: Paleolithic Age, cave, rock shelters, flint stone

⁴⁴ Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Koruma, Uygulama ve Denetim Müdürlüğü (KUDEM), Arkeolog

HARRAN KAZISINDA ORTAYA ÇIKARILAN (2014-2017) İSLAMİ DÖNEM SERAMİKLERİNİN ÖN DEĞERLENDİRMESİ

Arş. Gör. Sevcan ÖLÇER⁴⁵

Özet

Harran, hem Fırat ve Dicle arasında bulunan hem de Anadolu-Irak-Suriye bölgelerini birbirine bağlayan, coğrafi, tarihî ve stratejik öneme sahip kentlerden biridir. 1950'lerden günümüze kadar belirli aralıklarla süregelen kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan eserler, Harran ve çevresinin eski ve köklü bir tarihi geçmişe sahip olduğunu kanıtlamıştır. 2014 yılından itibaren Prof. Dr. Mehmet Önal'ın başkanlığında sürdürülen kazılar, Ulu Cami, Höyük ve Kale olarak üç farklı noktada gerçekleştirilmektedir. İslami döneme ait ele geçen eserler arasında, konumuzu oluşturan seramikler önemli bir yeri oluşturur. İslam seramik sanatının birçok teknikte örneğini içinde barındıran bu seramikler, sırlı ve sırsız olarak iki ana gruba ayrılır. Bezeme tekniklerine göre sıraltı, lüster, tek renk sırlı, sgraffito, kazıma, kalıpla kabartma ve barbutin olarak çeşitli alt grupların varlığı dikkat çekicidir. Yoğun olarak görülen sırsız, sade bırakılmış ve tek renk sırlı seramiklerin bir bölümü günlük kullanıma yöneliktir. Sıraltı ve sırüstü (lüster) tekniğinde üretilen seramikler Harran'daki lüks örnekleri oluşturur. Depolama (küp), taşıma (testi, ibrik, sürahi, maşrapa) ve pişirme (çömlek) yönelik üretilen çeşitli mutfak kaplarının yanı sıra sırlı ve sırsız kandiller, konik kürevi kaplar, sırlı sehpa parçaları ve boncuklar ele geçen diğer seramik eserlerdir.

Bildirimizde, Harran kazılarında (2014-2017 yılları arası) ortaya çıkarılan çeşitli dönemlere ait ve tekniklerdeki seramiklerin ön tanıtımı ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harran Kazısı, Sırlı Seramikler, Sırsız Seramikler, Ticaret, Üretim.

PRE-ASSESSMENT OF THE ISLAMIC PERIOD POTTERY UNEARTHED DURING THE HARRAN EXCAVATION (2014-2017)

Abstract

Harran is one of the cities having geographical, historical and strategical importance located between the Euphrates and Tigris rivers and connecting Anatolia-Iraq-Syria regions. The artifacts, unearthed during the excavation works continuing periodically from 1950s until today, have proved that Harran and its surroundings have an old and deep rooted history. The excavations, led under the presidency of Prof. Dr. Mehmet Önal as of 2014, take place at three different spots as Ulu Cami, Höyük and Kale. The pottery, constituting our main subject, has an importance place among the obtained artifacts belonging to the Islamic period. These ceramics containing the examples of many techniques from the Islamic ceramic art are divided into two main groups as glazed and unglazed. The existence of various sub-groups according to the decoration techniques such as underglazed, monochrome glazed, lustre, sgraffito, incised, moulded and barbotine is striking. A part of the commonly seen unglazed, plain and one color ceramics is suitable for the daily use. The ceramics produced with the underglazed and lustre techniques constitute the luxurious examples in Harran. Apart from the various kitchen pots produced for storing (jar), carrying (jug, pitcher, carafe, tankard) and baking (pot), glazed and unglazed oil lamps, sphero-conical vessels, glazed stand pieces and glazed beads are the other obtained ceramic pieces.

In our paper, pre-introduction and assessment of the ceramics, unearthed during Harran excavations (between 2014-2017) and produced with techniques from various periods, is intended.

Keywords: Harran Excavation, Glazed Ceramics, Unglazed Ceramics, Commerce, Production.

⁴⁵ Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Öğretim Elemanı

LAZER TARAYICI VE İNSANSIZ HAVA ARACI KULLANILARAK KIZILKOYUN MAĞARALARININ MODELLENMESİ

Halil İbrahim ŞENOLİ¹, Abdulkadir MEMDUHOĞLU¹, Mustafa ULUKAVAK¹, Mehmet ÖNAL², Mehmet YILMAZ¹, Saffet ERDOĞAN¹, Fred Barış ERNST^{1,46}

Özet

Bu çalışmada lazer tarayıcı ve hava fotoğrafları kullanılarak arkeolojik alanda; nokta bulutu üretimi, nokta bulutları birleştirilerek yüzey geçirilmesi, obje modellemesi, ortofoto harita, sayısal yükseklik modeli ve sayısal arazi modeli oluşturulması işlemleri yapılmıştır. Çalışma Şanlıurfa ili Eyyübiye ilçesi sınırlarında bulunan Kızılkoyun kaya mezarları kazı bölgesinde yapılmıştır. Bölgede önce lazer tarayıcı aleti ile mekânın dış yüzeyinin taraması yapılmış ardından arkeolojik olarak önem taşıyan bazı mezarların da iç yüzeylerinin taraması gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan lazer tarayıcı saniyede 40000 nokta atma kapasitesine; 5 megapiksel çözünürlüklü iki açılı kameraya sahiptir. Ayrıca cihaz yatay ekseninde 360; dikey ekseninde 90 derecelik tarama yapabilmektedir ve bununla birlikte en yakın 1.6m, en uzak 300m algılama kapasitesi olan lazer sensörlere sahiptir. Lazer tarayıcıya ait verileri Reconstructer değerlendirme yazılımı içerisinde değerlendirilmiştir. 24 alımın yapıldığı çalışmada ortalama piksel hatası 3.5cm çıkmıştır. Çalışmada daha sonra çok pervaneli bir İHA kullanılmıştır. 16 megapiksel çözünürlüklü kompakt bir kameraya sahip İHA'nın uçuşu yaklaşık 50 metreden gerçekleştirilmiştir. Pix4D yazılımı ile değerlendirilen çalışmada 99 fotoğraf kullanılmıştır. Değerlendirme sonunda yer örnekleme aralığı 1.25cm olarak belirlenmiştir. Lazer tarayıcıdan elde edilen veriler ile yapılan değerlendirme sonucunda ortaya çıkan ürün, bölgedeki kral kaya mezarlarının yüzey modelini oluşturmada kullanılmıştır. Lazer tarayıcıdan elde edilen veriler kullanılarak yüzeyin ölçekli görüntüsü de üretilmiştir. Ayrıca mezar içlerinde cihazın ölçüm sınırlarına uyan mezar odalarının da alımı yapılmış ve arkeolojik olarak önem taşıyan bazı figürler ve yapılar bu yolla belgelenmiştir. Yapılan çalışmalar birleştirilip tek bir katı cisim haline getirilmiştir. İHA ile yapılan çalışmada ise ayrıntı düzeyinin yüksek olması amacıyla alçak uçuş yapılmış elde edilen verilerden mağaraların dış yüzeyine ait model, ortofoto haritası, sayısal yükseklik ve sayısal arazi modelleri oluşturulmuştur. Elde edilen sonuç ürünleri, görüntüler ve modeller; tarihi alanların arşivlenmesi, arkeolojik kazılarda bulunan önemli eserlerin modelinin çıkarılması ve restitüsyon projeleri için altlık oluşturması çalışmalarında kullanılabilecekleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kızılkoyun Kaya Mezarları, Lazer Tarama, İnsansız Hava Aracı, Nokta Bulutu, Katı Cisim, SYM, SAM, Ortofoto

MODELING OF KIZILKOYUN CAVES USING LASER SCANNER AND UNMANNED AIR VEHICLE

Abstract

In this study, laser scanner and aerial photographs were used to construct archaeological site, point cloud production, surface cloud merging, object modeling, orthophoto mapping, digital elevation model and digital terrain modeling. The study was carried out in the excavation area of Kızılkoyun rock tombs located on the borders of the Eyyubiye district of Şanlıurfa. The outer surface of the site was scanned first with a laser scanner and then the inside surfaces of some archaeological graves were scanned. The laser scanner used in the study has a capacity of 40000 dots per second; It has a two-angle camera with 5-megapixel resolution. In addition, the device has a horizontal axis 360; The vertical axis can scan 90 degrees and with it the nearest 1.6m has the laser sensors with the maximum detection capacity of 300m. The data from the laser scanner was evaluated in the Reconstructor evaluation software. In the study in which 24 purchases were made, the average pixel error was 3.5 cm. In the study, later a multi-propelled UAV was used. With a compact camera of 16 megapixels resolution, the UAV's flight was about 50 meters. 99 pictures were used in the study evaluated by Pix4D software. At the end of the evaluation, the ground sampling interval was determined as 1.25cm. The product resulting from the evaluation with the data obtained from the laser scanner was used to create the surface model of the king rock tombs in the region. A surface-scaled image was also generated using data obtained from a laser scanner. In addition, in the tombs, the tomb chambers

⁴⁶ 1) Harran Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Harita Mühendisliği Bölümü, (2) Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

meet the measurement limits of the device were also purchased and some archeologically important figures and constructions were documented in this way. The work done is combined into a single solid body. In the study with UAV, the model of the outer surface of the caverns, orthophoto map, digital elevation and digital terrain models were formed from the data obtained by low flight in order that the level of detail is high. Obtained result products, images and models; will use for archival of historical sites, removal of important artifacts from archaeological excavations, and the formation of bases for restitution projects.

Keywords: *Kızilkoyun Rock Tombs, Laser Scanner, Unmanned Aerial Vehicle, Point Cloud, Solid, DEM, DTM, Orthophoto*

1983-2011 YILLARI ARASINDA HARRAN HÖYÜKTE BULUNAN TUNÇ ÇAĞI DÖNEMİ İNSAN FİĞÜRİNLERİ

Bekir ÇETİN⁴⁷

Özet

Bu çalışma, Harran Höyük ören yerinde yapılan arkeolojik kazılarda ETÇ III- OTÇ tabakalarında ortaya çıkartılan figürinlerin arkeolojik ve kültürel açısından değerlendirilmesini içermektedir.

Badre'ın Euphrates tipi olarak sınıflandırdığı bu tip figürinler kuzey Suriye ve komşu bölgelerde oldukça geniş bir alana yayılmaktadır ve Erken Tunç Çağı III- Orta Tunç Çağı kültüründe dikkat çeken bir konuma sahiptir. Harran Höyük kazılarında ortaya çıkartılmış 8 adet Euphrates Tipi figürin bugüne kadar Anadolu'da açığa çıkartılan en geniş repertuarı oluşturmaktadır. Bu figürinlerin arkeolojik olarak değerlendirilmesi Euphrates Tipi figürinlerin anlaşılmasına önemli katkı yapabileceklerdir.

Anahtar Sözcükler: Tunç Çağı, Heykelcikler, Euphrates, Pişmiş Toprak Eserler

BRONZE AGE HUMAN FIGURINES IN THE HARRAN MOUND BETWEEN 1983-2011

Abstract

This study includes archaeological and cultural aspects of evaluation deals with the Early Bronze Age III- Middle Bronze Age I Terracottas Human Figurines recovered at Harran Höyük.

Harran Figurines, which are distinctive for the Early Bronze Age III- Middle Bronze Age I Culture, could be found in lots of archaeological sites located in Northern Syria its vicinity. Figurines of this type are classified as type "Euphrates Group" by Badre. Eight Euphrates Group figurines recovered at Harran Höyük is the largest group revealed in Anatolia. Archaeological analysis of these could be fruitful for the on going discussions about them among the scholars.

Keywords: Bronze Age, Figurines, Euphrates, Terracotta

⁴⁷ Şanlıurfa Müze Müdürlüğü, Uzman Arkeolog

Özet

İslamiyet ilk dönemlerden itibaren olağanüstü bir süratle kuzey yönünde yayılıp kısa bir sürede Anadolu ve Kafkaslara ulaşıırken aynı zamanda Suriye üzerinden doğuda Ceyhun kıyılarına, batıda ise Kuzey Afrika'yı bütünüyle çiğneyerek Atlantik sahillerine ulaştı. Bu büyük başarı karakteristik olarak birbirlerinden oldukça farklı iki zümre üzerinden kazanılmıştı. Bunlardan birisi vahalar etrafında şekillenen yerleşik hayata mensup daha çok sanat ve ticaret zümrelerinden oluşan şehirli yerli yani “medineli”ler, öbürü de kırlık alanda yaşayan göçebeler yani “bedeviler” di. Hazreti Peygamber döneminde Güney Arabistan üzerinden Hind kıyıları, Akdeniz dünyası arasındaki ilişkileri düzenleyen kervan merkezleri konumundaki yerleşikler tam bir refah toplumu halinde yaşamaktaydı.

Çölde daha çok deve yetiştiriciliği yapan göçebeler esas itibarıyla savaşçı kabileci unsurlardı. İstikrarlı bir siyasi yapıya sahip olmayan bu unsurlar kabile yapısı içerisinde önemli şahsiyetlerin yükseliş ve düşüşüne bağlı olarak sürekli değişmekte ve yenilenmekteydi. Ona rağmen bu iki halk kesimi arasında İslam dinamik bir güç olarak ortaya çıkmış ve Emevilerin hâkimiyet dönemlerinde belirgin bir yapı da ortaya koymuştu. Daha çok eski Suriye, Mezopotamya ve Mısır ile dönemin Bizans ve Pers değerlerinden istifade ile bir sentez halinde ortaya çıkan bu yapı esasta sürekli kazanmak yoksul ve sefil hayattan kurtulmak isteğinin yarattığı dinamizmle beslendi ve bu isteği karşılayacak araçları da bizzat kendisi oluşturdu. Haliyle VIII. yüzyılın sonlarına doğru bu istek tatmin edilip Arap toplumu belirgin bir doyum süreci yaşamaya başlayınca bir yandan siyasi çekişme ve çözülme öbür yandan da ilmi-entelektüel faaliyetlerde duraklama, hatta gerileme baş gösterdi. Bunun üzerine X. yüzyıl başlarından itibaren Bizans tekrar taarruza geçip Zapt Suyu kıyılarına kadar ulaşarak Bağdat'ı tehdit eden bir konuma erişirken bu günkü ifade şekliyle Ortadoğu merkezli İslam alemi de her yönden parçalanmış, bölünmüş, sosyal hayatta tam bir tefessüh hali yaşamaya başlamıştı. Böyle bir ortamda Kuzey Çin'de başlayan siyasi gelişmelerin Türkistan'da ortaya çıkan etkilerinin sonucunda sürekli batıya kayarak Seyhun kıyılarında her geçen gün yoğunlaşan Oğuz grupları XI. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren bölgede önemli bir siyasi aktör olarak belirecek neticede Büyük Selçuklu devletini kurarak İslam'ın makûs talihini yenecektir.

Türklerin taze bir güç olarak İslam siyaset arenasında yerlerini almalarıyla başlayan ve İslam'ı aynı zamanda bir medeniyet dini haline getiren bu gelişmelerle Moğol felaketinin ortaya çıkışına kadar tüm İslam âleminde büyük bir uyanışın, gelişmenin ve refahın ortaya çıkmasını sağlayacak aynı zamanda İslam da Türkün rengini alacaktır. Bütün bunlar böyle bir tebliğin konusunu teşkil etmektedir.

Anahtar kelimeler; Türk, Arap, Fars, İslam, Emeviler, medeni, bedevi.

⁴⁸ İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı, MALATYA / TÜRKİYE

Özet

Haçlılar 1098 yılında Urfa'yı ele geçirip burada bir haçlı kontluğu kurmasından sonra Urfa'nın çevresini de ele geçirmek için bir çaba içerisine girdiler. Haçlılar bu şekilde Anadolu topraklarında istila girişiminde bulunurken başta Büyük Selçuklu Devleti olmak üzere ona bağlı olan diğer Türk devletleri ve beylikleri kendi aralarında mücadele içinde bulunmaktaydılar. Nitekim emir Sökmen ve Selçuklu kumandanlarından Çökürmüş Haçlıların Harran'ı muhasara ettikleri zaman birbiriyle savaş halinde idiler. Ancak her iki kumandan da Haçlı tehlikesi karşısında aralarındaki anlaşmazlığa son vererek Haran'ı müdafa etmek için güçlerini birleştirmişlerdir. Ardından da 1101 yılında Haçlıların Harran savaşında yenilgiye uğratılması İslam dünyasında Haçlılara karşı mücadelede önemli bir adım oluşturdu. Franklar bu mağlubiyet ile İslam'ın üç ağırlık noktası olan Anadolu, Irak ve Suriye arasına sokmak ve bunların birliğini çatlatmak üzere orada tutmak istedikleri kama, yerine sağlamca oturtulamadı. Bu tarihten sonra Selçuklular ve diğer Türk emirleri Harran'ı haçlılara karşı koruma vazifelerini başarı ile devam ettirmişlerdir. Aynı zamanda Urfa'nın haçlılardan kurtarılması için bu Müslüman beldesini üs olarak kullandılar. Nitekim 1114 yılında Emir Mevdud büyük bir ordu ile Frankların üzerine yürürken Harran'a gelerek konaklamıştır.

THE STRUGGLES OF CRUSADERS FOR THE RULING OF HARRAN

Abstract

After the Crusaders took over Urfa in 1098 and established a crusader statute here, they made an effort to seize Urfa's surroundings. While the Crusaders attempted to invade Anatolian lands in this way, other Turkic states and their principals who were bound to be the Great Seljuk State in the first place were fighting among themselves. As a matter of fact, commander Sökmen and Seljukian commander Çökürmüş were crushing when the Crusaders were harassing Harran. However, both commanders united their forces to defend Harran by ending the dispute between them in the face of the Crusader danger. Then, in 1101, the defeat of the Crusaders in the Harran war constituted an important step in the struggle against the Crusaders in the Islamic world. The wedge that the Franks wanted to put in between three weight points of Islam which are Anatolia, Iraq and Syria, Franks wanted to disrupt their union in place but they did not firmly establish the wedge. After this date, the Seljuks and other Turkish commanders succeeded Harran 's protection against the crusaders. At the same time, they used this Muslim community as a base for the rescue of Urfa from the Crusaders. As a matter of fact, in 1114 Commander Mevdud came to Harran while walking on the Franks with a large army.

Özet

Haçlıların, Avrupa'dan harekete geçmeleriyle birlikte Ortadoğu'daki siyaset sahnesini hareketlendirdiği gibi sosyal anlamda da toplumlar arasında etkileşimlerin yolunu açmıştı. Özellikle de bölgede uzun zamandan beridir Müslümanlarla birlikte yaşayan Yerli Hristiyanlar onların gelişinden dolayı birtakım umutlara kapılmışlardı. Dolayısıyla da Haçlıları iyi bir şekilde karşılayıp Müslüman komşularına karşı onlarla iş birliği içerisine girmişlerdi. Ermeniler siyasi güç, Süryaniler ise daha iyi bir yaşam elde etmek amacıyla Haçlılara destek olmuşlardı. Ancak Haçlıların kendilerine karşı olan olumsuz bakış açısını bilmediklerinden iki taraf arasındaki münasebetler kısa sürede bozulmuştu.

Bununla birlikte 1101 Haçlı Seferinin sonucunda Avrupa'dan bekledikleri insan kaynağından mahrum kalan Haçlılar, Yerli Hristiyanlara karşı olan tutumlarını değiştirmek gerekliliğini hissetmişlerdi. Söz konusu seferin sonrasında taraflar arasında bir ortaklık kuruldu ise de Haçlılar hiçbir zaman Yerli Hristiyanlara kendilerinden gözüyle bakmamışlardı. Bunun bir sonucu olarak da kimi zaman onların manastırlarını yağmalamaktan, kimi zaman canlı kalkan olarak kullanmaktan ve kimi zaman da tehcir etmekten geri durmamışlardır.

Sunumumuzda Haçlıların gelişlerinden itibaren Urfa ve çevresindeki Yerli Hristiyanlarla olan ilişkileri ve bunların siyasi ve sosyal sonuçları üzerinde durulacaktır.

THE RELATIONS BETWEEN THE CRUSADERS AND THE INDIGENOUS CHRISTIANS IN URFA

Abstract

With the movement of the Crusaders from Europe, the political scene in the Middle East was greatly revived, and social interactions opened the way for interactions among societies. In particular, the region has long been a banner Indigenous Christians living with Muslims. They had some hopes for their development. So they met the Crusaders in a good way and cooperated with them against Muslim neighbors. The Armenians supported the Crusaders for political power while the Syrians supported the Crusaders to gain a better life. However, since the Crusaders did not know the negative point of view towards them, the relations between the two sides quickly deteriorated.

However, as a result of the 1101 Crusade, the Crusaders, deprived of the human resources they had expected from Europe, felt the need to change their attitude towards the Indigenous Christians. Although a partnership was established between the parties after the campaign, The Crusaders never looked to the native Christians one of their own. As a consequence, they have not stopped at times from looting their monasteries, sometimes using them as live shields, and sometimes deporting them. From the arrival of the Crusaders in our presentation we will focus on the relations with Urfa and the Indigenous Christians around them and their political and social consequences.

⁴⁹ MSGSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

ORTAÇAĞIN ÖNEMLİ KÜLTÜR MERKEZLERİNDEN RİŞ-AYNO/RA'SÜ'L-AYN OKULU (536-?) ve TABİP RA'SÜ'L-AYNLI SERGIUS

Yrd. Doç. Dr. Abdülbaki BOZKURT⁵⁰

Özet

Orta çağda kurulan önemli kültür merkezlerinden biri de Rasülayn Akademisi/Okulu'dur. Bu okulun, dönemin önemli kentlerinden biri olan Rasülayn'de kurulduğu ancak bunun şehir merkezinde mi yoksa şehre yakın bir köyde mi kurulmuş olduğu ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Okulun varlığı ve uyguladığı ders programlarıyla ilgili bilgiler, daha çok bağlı bulunduğu ana kilisenin programından ve bu okuldan mezun olmuş kişilerden anlaşılmaktadır. Mezunlarından en çok tanınan kişilerden biri de Rasülaynli Tabip Sergius'tir.

⁵⁰ Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

DÜNYADAKİ ARKEOLOJİK SİT KORUMA PRATİKLERİ: GÖBEKLİTEPE ARKEOLOJİK SİT ALANI İÇİN ÖNERİLER

Yrd. Doç. Dr. Aysun TUNA⁵¹

Özet

Arkeolojik sitlerin bilimsel açıdan önemi; geçmiş ile ilgili sorulara cevap verebilme, yorumlayıcı ve eğitsel açıdan ise, geçmiş hakkında verilen cevapları öğretebilme işlevlerine sahip olma durumları ile değerlendirilmektedir. Arkeolojik sitler; sahip oldukları kültürel katmanlar, eserler, ekolojik kanıtlar, bileşenler arasındaki güçlü mekânsal ve zamansal ilişkiler ile ait oldukları dönemin insan davranışlarını ve sosyal süreçleri tanımlamada yardımcı olabilecek bilgi kaynakları olarak da tanımlanabilmektedir. Yanı sıra toplumların geleneksel kültürel değerlerinin korunması ve buna bağlı olarak öz benlik ve kimlik duyusunun geliştirilmesi gibi nedenler ile arkeolojik sitlerin korunması, son derece kritik öneme sahiptir.

Geçmişin bugüne bıraktığı bu bilgi kaynaklarının korunması kapsamında birçok koruma stratejileri geliştirilmektedir. Bu stratejilerden UNESCO Dünya Miras Komitesi'nin miras listesinde yer alabilme ön koşulu ile ülkelerin hazırlamak ile yükümlü kıldığı "Alan Yönetim Planı" 'nın Türkiye örneklerinde öne çıktığı görülmektedir.

Bu bildiride; dünyadaki arkeolojik sit koruma örnekleri irdelenerek, koruma yöntemleri ortaya konmuştur. Örnekler üzerinden elde edilen veriler kapsamında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan Göbeklitepe Arkeolojik Sit Alanı için öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Arkeolojik Sit, Koruma Teknikleri, Göbeklitepe

PROTECTION PRACTICES OF ARCHAEOLOGICAL SITES IN THE WORLD: SUGGESTIONS FOR GÖBEKLİTEPE ARCHAEOLOGICAL SITE

Abstract

The importance of archaeological site from scientific perspective is assessed according to their status of being able to answer questions about past; and, their function of teaching answers about past in interpretative and pedagogic perspective. Archaeological sites can also be defined as information resources that can facilitate identifying the human behaviour and social processes of the time period they belong with the cultural layers, artefacts', ecological evidences and strong spatial and temporal relations among their components. In addition to that protection of archaeological sites is critically important in protecting traditional cultural values of the communities and development self and identity in parallel with that.

Numerous protection strategies are developed for protecting this information resources inherited from past. Turkey stands out with her "Site Management Plan" which countries are obliged to prepare to as a precondition to be able to be listed in the heritage list of UNESCO World Heritage Committee.

This article demonstrates protection methods by examining the archaeological site protection case examples in the world. Suggestions are put forward for Göbeklitepe Archaeological Site that is in UNESCO World Heritage Tentative List within scope of the data obtained from the examples.

Keywords: Archaeological Site, Protection Techniques, Göbeklitepe

⁵¹ İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Öğretim Üyesi

GÖBEKLİTEPE'DEN KÖŞK HÖYÜK'E KAFATASI KÜLTÜ: NEDENSELLİK, İŞLEVSELLİK, PSİKANALİZ

Ebru SERBES⁵²

Özet

Ölüm, tüm canlılar için fizyolojik ve ruhsal varoluşun sonu, yaşamın gerçek ve değiştirilemez bir olgusudur. İnsanoğlu ölümün bu evrensel niteliğinin farkına varmış ve ölümün nevrotik etkisiyle biçimlenmiş olan ölüm bilinci içerisinde ölü gömme eylemini gerçekleştirmiştir. İnsanoğlunun inançsal olgusuna göre ölüm, insan için bir son olarak düşünülmemekte, daha ziyade canlılar dünyasındaki varlığı sona ererken tinsel yolculuğuna devam etmekte, fakat yok olmamaktadır. Ölülerini belli bir farkındalıkla gömdükleri bilinen ilk insan türü olan Homo Neanderthal, Orta Paleolitik'te yaşamıştır. Bu davranış biçimi, “öteki dünya”, “yeni bir başlangıç” gibi bu toplulukların zihninde, bilinmezliğin etkisiyle düşünsel bağlamaların oluştuğunu göstermektedir. Yaşamın ölümden sonra da devam ettiği öteki dünya inancı, beraberinde bazı ritüel uygulamalarını da getirmiştir. Bireyin öldükten sonra geride kalmış olan bedenini korumak ve yaşayanları ölünün kötü etkisinden korumak, bir diğer aşamayı oluşturmaktadır. Anadolu ve Yakındoğu'da Neolitik Dönemde ortaya çıkan sıra dışı bir ölü gömme uygulaması, bireyin öldükten sonra gömülmesinden ibaret değildir. Cesedin gömülmesi sonrasında, etler çürüdükten sonra mezar tekrar açılıp kafatası alınmış ve bazı maddeler ile teknikler uygulanmıştır. Bu uygulamalar dönemler, bölgeler ve kültürler arasında farklılık göstermektedir. Toplumun gelişmesi ve değişmesi ile inanç sistemindeki yenilenmeler, uygulanan ritüellerde farklılık ve çeşitliliği beraberinde getirmiştir. Kuzey Mezopotamya da gövdeden ayrılan kafataslarının özenle delindiği ilk örnekler, avcı-toplayıcı grupların kullandığı Göbeklitepe'de bulunmuş, kafataslarının bir arada toplandığı ilk örnek Çayönü Kafatası Yapısında açığa çıkmıştır. Doğu Akdeniz'deki Jericho'dan Orta Anadolu'daki Köşk Höyük'e kadar uzanan coğrafyada da kafatasları alçı veya kil sıva ile kaplanarak etlendirilmiş, Çatal Höyük'te ise aşı boyası ile kaplanmıştır. Dönemin insan topluluklarını bu uygulamaya yönelten neydi? Ölüm korkusu, atayı onurlandırma isteği, yok olmayı kabul edememe ya da ruhun canlılara yapabileceklerinden korunmak mıydı? Bu çalışmada, bu sorulara psikanalitik bakış açısıyla yaklaşılabacaktır.

SKULL-CULT FROM GÖBEKLİTEPE TO KÖŞK HÖYÜK: REASONS, FUNCTIONS, PSYCHOANALYSE

Abstract

Death is for every living organism, the real and immutable the end of physiologic and spiritual existence. Perceiving this universal property of death, human beings processed burying the dead within the frame of their consciousness on the neurotic influence of death. According to the faith, death is not an absolute end for the human beings. The organic existence of the individuals end; however, the immaterial existence continues. In other words, the individuals do not vanish. Homo Neanderthal, lived in Middle Palaeolithic era, are the earliest human community who bury their dead within a consciousness. This behaviour indicate obscurity and the thought of Netherworld and the beginning of a new life for these communities. The belief, life continuing in the Netherworld brought out several ritual performances. The second stage had been to protect the corpse of the individual as well as to protect themselves from the bad effects of the dead. A mortuary performance practiced in Anatolia and the Near East from the Neolithic era onwards, is not limited by burying. An outstanding practice include removal of the skull, after the buried corpse had been defleshed. Afterwards, some technics had been practiced that differ throughout ages, regions and cultures. The development, change and renewed faith among communities caused some changes in ritual behaviour. The earliest examples of elaborate piercing of skulls in Northern Mesopotamia is revealed in Göbeklitepe, a site of hunter-gatherers, and the earliest act of gathering the skulls in the Skull-Building at Çayönü. The modelled skulls with clay and gypsum is widespread from Jericho in the Southern Levant to Köşk Höyük in Central Anatolia; covering the skulls with red ochre is attested in Çatal Höyük. In this paper, a psychoanalysis will be held, in order to answer the questions; which factors steered the human beings to such a practice? Did they try to protect themselves from probable damages the souls of the dead would cause, or did these acts reflect their fear from death and vanishing, or did they aimed to honour their ancestors?

⁵² Arkeolog, Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

ARKEOLOJİK KAZI ALANLARININ İNSANSIZ HAVA ARACI DEĞERLENDİRME UÇUŞU: HARRAN BAZİLİKA KİLİSE ÖRNEĞİ

**Mustafa ULUKAVAK¹, Abdulkadir MEMDUHOĞLU¹, Halil İbrahim ŞENOL¹, Semih MUTLU²,
Mehmet YILMAZ¹, Saffet ERDOĞAN¹, Fred Barış ERNST^{1,53}**

Özet

Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte konumsal verinin elde edilmesi, işlenmesi ve değerlendirilerek yorumlanması günümüzde hızlı ve kolay bir süreçte gerçekleşmektedir. İHA'lar, özellikle küçük çalışma bölgelerinde hızlı, hassas, düşük maliyetli ve periyodik ölçülerin elde edilmesindeki kolay kullanımlarından dolayı özellikle arkeoloji ve kültürel mirasın belgelenmesinde kullanılmaya başlamıştır.

Çalışma Şanlıurfa İli, Harran İlçesi sur içi kazı alanında bulunan kalıntılar üzerinde gerçekleştirilmiştir. İHA uçuşu, bölgenin Kuzey-Kuzeydoğusunda bulunan Harran Bazilika Kilisesi ve kilisenin Güneydoğusunda bulunan küçük cami kalıntılarını içine alan bölge üzerinde henüz kazı çalışmaları başlanmadığı için seçilmiştir. Çalışma alanında elde edilen görüntülerden ortaya çıkarılan ürünler arkeolojik kazı alanlarında bulunan kalıntı miktarlarının belirlenmesinde, ortaya çıkarılan kalıntıların modellenmesinde ve arazinin topoğrafik yapısının oluşturulmasında kullanılabileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca bu ürünler bölgede yapılacak restitüsyon işlemleri öncesinde ve sonrasında yapılacak çalışmalara altlık olabileceğini ve bölgedeki yapılan çalışmaları belgelemek amacıyla kullanılabileceği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Harran Bazilika Kilisesi, İnsansız Hava Aracı, Nokta Bulutu, SYM, SAM, Ortofoto

UNMANNED AERIAL VEHICLE ASSESSMENT OF ARCHEOLOGICAL EXCAVATION AREAS: HARRAN BASILICA CHURCH EXAMPLE

Abstract

Today, with the developing technology, obtaining, processing, evaluating and interpretation of the spatial data is realized quickly and easily. UAVs have been used especially in documenting archeology and cultural heritage, especially in small work areas because of their quick, precise, low cost and easy use in obtaining periodic measurements.

The study was carried out on residues in the excavation area of Şanlıurfa City, Harran District. The UAV flight was chosen because the excavation work had not begun on the area surrounding the Harran Basilica Church on the north-north-east of the region and the small mosque remains on the southeast of the church yet. The products revealed in the study area can be used to determine the amount of residues found in archaeological excavation sites, to model the excavated remains and to create the topographic structure of the site. It is also stated that these products may be used as workspaces before and after the restitution process to be performed in the region and may be used to document work done in the region.

Keywords: Harran Basilica Church, Unmanned Aerial Vehicle, Point Cloud, SYM, SAM, Orthophoto

⁵³ (1) Harran Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Harita Mühendisliği Bölümü, (2) Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Özet

Geçmişin izlerini bugüne taşıyan, özgün nitelikler barındıran arkeolojik alanlar, döneminin kentsel ve mimari düzenini, yapım tekniklerini ortaya koyan birer belge niteliği göstermektedir. Antik buluntular, döneminin mimari özellikleri kadar o dönemde yaşamış olan toplumun, sosyal ve kültürel yaşantısı hakkında da bilgi vermektedir. Kültür mirası olan bu alanların korunarak, gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak, toplumların üzerine düşen önemli bir görevdir.

Geçmiş çok eskilere dayanan ve yalnızca Güneydoğu Anadolu'nun değil tüm Yakın Doğu'nun en ünlü bilim merkezlerinden biri olan Harran, tarihin tanığı olarak yüzyılların birikimini üzerinde taşımaktadır. Ortasında geniş bir höyüğü ile Kuzey Mezopotamya'nın tarihini gün ışığına çıkartacak envanterleri içerisinde barındıran antik kentte yapılan kazı ve belgeleme çalışmaları, büyük önem taşımaktadır. Günümüzde devam eden Harran Kazılarında farklı meslek disiplinlerini içeren koruma-belgeleme çalışmaları yapılmaktadır. Bu bildiride: Harran kazı alanında ileri teknoloji yöntemleri kullanılarak yapılan mimari belgeleme ve haritacılık çalışmaları yer almaktadır. Kazı alanında yapılan karelej çalışmaları, kazı alanı 3D Nokta bulutu görüntüleri, alınan ortografik fotoğraflar neticesinde yapılan çizimler çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Yapılan tespit ve belgeleme çalışmaları neticesinde elde edilen bulgular ve varılan neticeler sonuç bölümünde tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Harran, Arkeolojik Belgeleme, Kültürel Miras, Lazer Tarama, Mimari Belgeleme

ARCHITECTURAL DOCUMENTATION STUDIES AT HARRAN EXCAVATION

Abstract

Archaeological sites that carry the traces of the past to present and possess original qualities have the characteristics of being a document on its period's urban and architectural layout and demonstration of construction techniques. Ancient findings give information about the social and cultural life of the society that lived in that period as much as the architectural features of the period. Preserving these cultural heritage areas and transmitting to the future generations is an important task for the societies.

The history date back to old and not only the Southeastern Anatolia but being one of the most famous science centers of the Near East: Harran, carries the accumulation of centuries as a witness of the history. Excavation and documentation studies in the ancient city, which contains a large mound in the middle and the inventories that will bring the history of Northern Mesopotamia to light, are of great importance. In the ongoing Harran excavations, protection-documentation studies involving different professional disciplines are being performed. In this paper: architectural documentation and mapping studies using advanced technology methods in Harran excavation area has included. Grid studies done in excavation area, excavation area 3D point cloud images, drawings done on the result of the orthographic photos taken constitute the scope of work. Obtained results and conclusions of the identification and documentation study findings are discussed in the conclusion section.

Keywords: Harran, Archaeological Documentation, Cultural Heritage, Laser Scanning, Architectural Documentation

⁵⁴ Cevher Mimarlık, Şanlıurfa

URFA HAÇLI KONTLUĞU KAYNAKLARINDA HARRAN BÖLGESİ MÜSLÜMANLARI VE DEVLET ADAMLARI

Prof. Dr. Mustafa DAŞ⁵⁵

Özet

Birinci Haçlı Seferi sonrasında kurulan Urfa Haçlı Kontluğu halkının çoğunluğu Müslüman olan bir coğrafyada hüküm sürmüştür. Birinci Haçlı Seferini yapan büyük orduda yer alan Baudouin, Ermeni Thoros'un yardım çağrısı Çukurova'da ana ordudan ayrılarak, Urfa'ya gelmiş ve 1098'de Urfa merkezli bir Haçlı Kontluğu kurmuştur. Urfa çevresinde yaklaşık elli yıl hüküm süren bu Haçlı Kontluğu devamlı surette Müslüman halkla ve İslam devletleriyle temas halinde olmuştur. Kontluğun tarihi geniş ölçüde Haçlı tarih kaynaklarında işlenmiş ve bu kaynak verileri sayesinde, Kontluğun tarihine ilişkin birçok çalışma yapılmıştır. Urfa Haçlı Kontluğu'nun tarihinin işleyen Haçlı kaynaklarında Urfa ve Harran yöresindeki Müslümanların ve temasta bulunduğu İslam devletlerinin çeşitli izler bırakması kaçınılmazdır. Harran yöresi MüslümanlarınıHaçlı kaynakları nasıl görmüşlerdir? Benzer şekilde Urfa Haçlı Kontluğu'nun tarihini yazmış olan müellifler Müslümanların devletlerini ve devlet adamlarını nasıl değerlendirmişlerdir? Birincil kaynaklar incelenerek çalışmamızda bu ve benzeri sorulara cevaplar aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Edessa Kontluğu, Harran Bölgesi, Müslümanlar

MUSLIMS AND STATESMEN OF HARRAN REGION IN THE EDESSA COUNTY SOURCES

Abstract

The Edessa County, which was founded after the First Crusade, ruled in a region where the majority were Muslims. Baudouin, who was one of the members of the large army that carried out the First Crusade, left the main army in Cukurova with the request of the Armenian Thoros and came to Urfa and founded a The Edessa County in 1098. This county, which ruled around Edessa for fifty years, has been always in contact with Muslim peoples and Islamic states. The history of the county is written in Crusader history sources. Thanks to these sources, many studies have been done on the history of the Count. It is inevitable that the Muslims in the Urfa and Harran regions and the Islamic states in the surrounding region will leave traces in these sources. How do these sources evaluate Muslims in the Harran region? Similarly, how are Muslim states and statesmen explained? These and similar problems will be searched by looking at the primary sources.

Keywords: Edessa County, Harran Region, Muslims

⁵⁵ Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mustafa.das@deu.edu.tr

SELAHADDİN EYYUBİ DÖNEMİNDE DEVLET MERKEZİ OLARAK HARRAN

مدينة حران كمركز للدولة في عصر صلاح الدين الأيوبي

Ziya POLAT

Özet

Selahaddin Eyyubin'nin en büyük amaçlarından birisi bölgede İslam birliğini kurmaktır. Çünkü, İmadüddin Zengi ve Nureddin Mahmud döneminde oluşan tecrübeler, birlik olmadan Haçlılara karşı başarılı bir mücadele verilemeyeceği görülmüştü. Kurulan birlik Nureddin Zengi'nin vefatı sonrası dağılmış, bölge; birbirleriyle mücadele eden emirlerin cirit attığı bir alan haline gelmişti. Hatta öyle ki Selahaddin Eyyubi hariç bölgedeki emirler birbirleri aleyhine Haçlılarla kirli ittifaklar kurmaya başlamışlardı. Dolayısıyla Kudüs'ün fethi ve Haçlıların bölgeden atılması bölgedeki Müslümanlar için adeta bir hayal olmuştu.

Mısır'daki meşgalesini bitiren Selahaddin Dimaşk uleması ve emirlerin daveti üzerine 29 Ekim 1174'te gelerek şehri teslim aldı. Böylece bölgenin yönetimine ortak oldu. Fakat bölgede kendisine karşı Halep-Musul merkezli güçlü bir muhalefet oluştu. Bu sebeple uzun yıllar söz konusu muhalefetle uğraşmak zorunda kalan Selahaddin'in Haçlılarla mücadelesi zaman zaman kesintiye uğradı. İfade edilenler çerçevesinde bildiride; Selahaddin'in İslam birliğini kurma sürecinde bir nevi devletin merkezi haline gelen Harran ve civarında yaptığı faaliyetler, Harran'ın Musul anlaşması ve birliğin kurulmasındaki önemi üzerinde durulacaktır. Buna göre Selahaddin'in Harran emiri Gökböri aracılığıyla Cezire bölgesi emirleriyle ittifakı, Harran'ın ve bölgenin I. ve II. Şark seferleriyle Selahaddin'in hâkimiyetine girmesi, Selahaddin'in Harran'da hastalanması, Musul Antlaşmasının Harran'da yapılmış olması gibi konular Harran'ın devletin merkezi olması çerçevesinde tartışılacaktır.

HARRAN AS A STATE CENTRE IN THE PERIOD OF SALAH AL-DIN

Abstract

One of the Saladin's greatest aims was to establish an Islamic union in the region. Since without unity, the struggle against the Crusaders is doomed to fail as was experienced during the period of Imad al-Din Zengi and Nur al-Din Mahmud. The region united by Nur al-Din Zengi disseminated soon after his death, and became an area where the emirs would fight one another. Even so, with the exception of Salah al-Din, the local emirs in the region began to forge alliances with the Crusaders against one another. Therefore, the reconquest of Jerusalem and ending Crusader control over the region had become a farfetched dream for Muslims.

Salah al-Din, after settling the Egyptian front, came to Damascus on 29 October 1174 on the invitation of its scholars and ruler. Thus, he became a player in managing the region. However, there was a strong opposition against him, centred on the Aleppo-Mosul front. For this reason, Salah al-Din's struggle against the Crusaders was interrupted from time to time, as he had to deal with internal opponents for many years. In the process of establishing Islamic unity, the activities of Salah al-Din in Harran and its surroundings, that had become a centre of somewhat of a state, with the Harran's Mosul agreement and the importance of establishing the Islamic union will be emphasised. Accordingly, Salah al-Din through the emir of Haran Kukbary, managed to forge an alliance with the emirs of the region of al-Jazirah (Mesopotamia). The region entered dominion of Salah al-Din through his first and second eastern expeditions to Harran and its surrounding region. Salah al-Din fell ill in Harran and the Mosul Agreement was done in Harran, this topic amongst others will be discussed within the framework of Harran being state centre in that period.

Özet

635/1237 yılında Anadolu Selçuklu Devletinin başına geçen Gıyâseddîn Keyhüsrev'in Hârizmlilerin lideri Berkehan'ı tutuklaması, Hârizmliler açısından bir kırılma noktası teşkil etmektedir. Berkehan'la aynı akıbeti paylaşmaktan korkan diğer Hârizmli emirler, iktâlarını terk ederek askerleriyle birlikte Eyyûbî hâkimiyetindeki el-Cezîre'ye geçtiler. Bu sırada Eyyûbî Sultanı el-Melikü'l-Kâmil'in nâibi sıfatıyla Hasankeyf'te ikâmet eden el-Melikü's-Sâlih, Harran'ın da aralarında yer aldığı Diyarımudar'daki bazı yerleri Hârizmlilere iktâ olarak verdi. Böylece Eyyûbî Devleti'nde yeni bir güç unsuru olarak ortaya çıkan ve Harran'ı üs olarak kullanan Hârizmliler, Kudüs'ün yeniden fethi başta olmak üzere çok sayıda tarihi olayda önemli bir rol oynadılar.

Eyyûbîler Döneminde Hârizmlilerin Harran Merkezli Faâliyetlerini ele aldığımız bu bildiride el-Melikü's-Sâlih tarafından Harran'a yerleştirilen Hârizmliler'in, el-Cezîre ve Sûriye'nin politik ve askerî hayatında oynadıkları rol ve Eyyûbîlerle ilişkileri irdelenecektir.

Anahtar kelimeler: el-Melikü's-Sâlih, Hârizmliler, Eyyûbîler, Harran, el-Cezire, Şam.

KHWAREZMIAN'S HARRAN BASED ACTIVITIES DURING THE REIGN OF AYYUBIDS

Abstract

The arrest of Khwarezmian leader Barka Khan by the Ghiyath al-Din Kaykhusraw, who took over the Anatolian Seljuk State in 635/1237 is a breaking point for Kahwarezmians. Other Khwarezmian's commanders who were afraid to share the same bad ending with Barka Khan, leave their iqta' and passed with their soldiers to al-Jazira, under the domination of Ayyubids. Meanwhile, Ayyubid sultan al-Malik al-Kâmil's regent al-Meliku's-Sâlih, who resides in Hasankeyf, gave some of the places in Diyâr Mudar, including Harran, to Khwazrezmians. Thus, the Khwazrezmians, who emerged as a new power element in the Ayyubid State and used Harran as a base, played an important role in many historical events, especially in Jerusalem's re-conquest.

In the present noticiation on the Khwarezmian's Harran based activities during the reign of Ayyubids it will examine the role of the Khwarezmians in the political and military life of al-Jazirah and Syria and their relationships with the Ayyubids.

Keywords: al-Malik al-Salih, Khwarizmians, Ayyubids, Harran, al-Jazira, Sham.

⁵⁶ Bingöl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi.

Özet

Harran asırlar boyunca Eski Mezopotamya uygarlığının kurulduğu toprakların en önemli Şehirlerden birisi olmuştur. Diyâr-ıMudar olarak da isimlendirilen bu bölge, Emevî ve Abbâsî dönemlerinde ticarî ve askerî sebeplerle önem kazanarak bazen el-Cezîre'den ayrı tutulup müstakil olarak yönetildi. Zaman zaman coğrafi sınırları değişikliğe uğrayan bölgenin Kudâme b. Ca'fer'in belirttiğine göre geliri 6 milyon dirheme ulaşıyordu.

IX. yüzyılın sonlarına doğru Halep ve Musul'un bölgedeki ehemmiyeti artınca Harran eski önemini kaybetti. X. yüzyılın ikinci yarısında Urfa'nın Bizans hâkimiyetine girmesi üzerine Harran'ın nüfuz alanı daraldı. Bu sırada 937 yılından itibaren Harran Hamdânîler'in idaresine geçti ve 959'da Hamdânî Hükümdarı Seyfuddevle'ye bağlandı.

Bu dönemde, Harran'da saklanan Hz. İsa'nın portresi gözüken kutsal mendilin bulunması Bizans'ın Doğu Orduları Komutanı General Ioannes Kurkuas'ın, 943 yılında Urfa önüne gelerek, bu kutsal emaneti ele geçirmek amacıyla kenti kuşatmasına neden olmuştur.

HARRAN AT THE AGE OF HAMDANIS (905-1004)**Abstract**

Harran has been one of the most important Cities of the ancient mesopotamia civilisation. This area, also called Diyar-i Mudar, was important in commercial and military terms during the Umayyad and Abbasid periods and was sometimes administared separately from al-Jazirah. From time to time, the region, which has changed its geographical boundaries, According to Ca'fer, the income reached 6 dirhem.

Towards the end of the 9th century, the significance of Aleppo and Mosul in the region increased and Harran lost its former significance. In the second half of the 10th century, Harran's influence disappeared slowly as Urfa entered the Byzantine dominion. In the meantime, from 937 onwards, Harran moved to the administration of the Hamdanians, and in 959, Hamdani was ruled by Seyfuddevle.

In this period, The discovery of the holyhandkerchief, which appears to be the portrait of Jesus, led to the siege of the city in order to seize this holy relic by coming to Urfa in 943, General Ioannes Kurkuas, Commander of the East Orthodox of Byzantium.

⁵⁷ Murakıp, Edremit İlçe Müftülüğü Soğanyemez Mah. Zübeyde Hanım Cad. No: 3 P.K. 10300 Edremit/BALIKESİR. Ayrıca İstanbul Üniversitesi Sos. Bil. Enst. İslam Tarihi ve Sanatları Doktora Öğrencisi.

HARRAN KAZISI VE ÇEVRESİNDE ARKEOLOJİK SORUNLARI ÇÖZMEYE YÖNELİK ARKEOMETRİK ANALİZLER

Yrd. Doç. Dr. Mahmut AYDIN⁵⁸

Özet

Bu çalışma da Harran ve çevresinde yapılan arkeolojik çalışmalarda oluşan soruların arkeometrik yöntemlerle çözülmesi hedeflenmiştir. Harran Surlarında, Ulucami’de ve diğer yapılarda kullanılan kireç taşlarının Bazda Kireç Taş Ocağı’ndan geldiğine dair yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Bundan dolayı Bazda Kireç Taş Ocağı ve Harran Kazısında Kireç taşı analizleri yapılmıştır. Ayrıca Harran kazısında cevabı aranan şu sorulara da arkeometrik çözümler getirilmeye çalışılmıştır. Örneğin bazalt taşlarda bulunan kurşun kenet oluşu ya da süsleme oluşu olup olmadığı tartışma konusu olan taşlarda kurşun kalıntısı aranmıştır. Bunun yanısıra Ulucami mihrabında bulunan kırmızı boyalarda renk verici elementin tespitine yönelik analizler yapılmıştır. Bu çalışma da ayrıca oldukça tartışma konusu olan ve bilim adamlarınca koku-parfüm kabı ya da bomba olup olmadığı konusunda tartışmaya neden olan kürevi pişmiş toprak kapların işlevleri konusunda analizler yapılmıştır.

Analiz sonucunda Harran’da ki birçok kireç taşı taşın Bazda mağaralarından getirildiği, Bazalt taşlarda ki olukların süsleme amaçlı değil kurşun kenet amaçlı oluşturuldukları analiz edilen yüksek orandaki kurşun kalıntısından anlaşılmıştır. Ulucami mihrabında bulunan kırmızı boyanın da tespit edilen yüksek oranda ki Sülfür (Kükürt)’ten yapıldığı anlaşılmıştır.

Bu çalışmada kültür varlıklarının analizinde en yaygın kullanılan ve tahribatsız analiz imkânı veren Taşınabilir X Işını Floresans Spektrometresi kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Harran Kazısı, Harran ve Çevresi, P-XRF, Kireç taşları analizleri

⁵⁸ Batman Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

2014-2015 HARRAN HÖYÜK KAZISI ERKEN TUNÇ ÇAĞI PIŞMIŞ TOPRAK FİGÜRİNLERİ

Arş. Gör. Süheyla İrem MUTLU⁵⁹

Özet

2014-2015 yılları arasında Harran Höyük'te açılan basamaklı açmalarda yürütülen kazı çalışmalarında Erken Tunç Çağı tabakasında ele geçen pişmiş toprak insan ve hayvan figürinleri, Orta Fırat Bölgesi'ndeki kazılarda ortaya çıkarılan figürinlerle stilistik olarak ortak özellikler taşımaktadır. Söz konusu stilistik özelliklerin ortaya konulması ve değerlendirmenin yapılması, bölgede hâkim olan kültürün yayılım alanını ve ele geçtiği kontekstle birlikte değerlendirildiğinde de söz konusu figürinlerin işlevinin anlaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu sebeple Harran Höyük'te bulunan Erken Tunç Çağı'nın orta ve geç evrelerine tarihlendirilen pişmiş topraktan yapılmış bu antropomorfik figürinlerin çevre bölgelerde ele geçenlerle hem stilistik hem de bulunduğu kontekst açısından karşılaştırılmasının yapılması bu figürinleri kullanan toplumun kültürel yapısı hakkında daha çok fikir edinilmesini sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Erken Tunç Çağı, Figürinler, Orta Fırat, Suriye, Pişmiş Toprak

2014-2015 HARRAN HOYUK EXCAVATION EARLY BRONZE AGE TERRACOTTA FIGURINES

Abstract

In excavations carried out at Harran Höyük between 2014 and 2015, baked clay the human and animal figurines recovered in the Early Bronze Age layer have stylistic characteristics with the figurines unearthed in the excavations in the Middle Euphrates region. The presentation and evaluation of such stylistic features are important in terms of understanding the function of the figurines when they are evaluated together with the area of culture spread and the context in which they are found.

For this reason, comparing these anthropomorphic figurines made from terra cotta dating to the middle and late stages of the Early Bronze Age at Harran Höyük, both in terms of their stylistic and contextual relations with those recovered in the surrounding areas, will provide more insight into the cultural structure of the society using these figurines.

Keywords: Early Bronze Age, Figurines, Middle Euphrates, Syria, Terracotta, baked clay

⁵⁹ Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

ŞANLIURFA'DAKİ ANTİK EDESSA NEKROPOLLERİNDEN KIZILKOYUN VE KALE ETEĞİ NEKROPOLLERİNİN KURTARMA KAZISI VE YÜZEY TEMİZLİĞİ

Müslüm DEMİR⁶⁰

Özet

Şanlıurfa ili, Eyyübiye İlçesi, Yeni Mahalle ve Haleplibahçe Mahallesi II. ve III Derece Arkeolojik Sit Alanlarındaki Kızılkoyun ile Kale Eteği Nekropollerinde bulunan Antik Edessa kaya mezarları üzerindeki evler, Kalkınma Bakanlığının Cazibe merkezlerini Destekleme Programı “Kale Eteğinin Turizme Kazandırılması” projesi Kapsamında kamulaştırması yapılarak yıkımı Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesince gerçekleştirilmiştir. Anılan alanda yapılan yıkım çalışmaları sonrası alanda yapılan hafriyat temizleme sırasında kaya mezarların ortaya çıkmasıyla, Şanlıurfa Müzesi Müdürlüğü tarafından Kurtarma kazı ve temizlik çalışmaları 2012 yılında başlatılmış olup 2017 yılının sonunda çalışmalar tamamlanmıştır.

Kızılkoyun ve Kale Eteği nekropollerindeki Kurtarma Kazı ve temizlik çalışmaları süresince Kale Eteği’de 76, Kızılkoyun’da 75 adet Roma Dönemine tarihlendirilen kaya mezar ve kaya oda mezarlar açığa çıkartıldı. Açığa çıkan bu mezar odaları Antik Edessa Kentinin Nekropolünün kuzey batı alanıdır. Nekropollerde ortaya çıkan kaya mezar odalarının: Oda sayıları, tipleri, ölü gömme kültürleri ve buluntuları ele incelenecektir. Böylece Antik Edessa Şehrinin Nekropoller, yaşamını ve Nekropol-günlük yaşam arasındaki iletişim ve her iki nekropolün karşılaştırmaları çalışılacaktır.

SALVAGE EXCAVATION AND SURFACE CLEANING OF THE KIZILKOYUN AND KALE ETEĞİ NECROPOLIS FROM ANTİQUE EDESSA NECROPOLIS IN ŞANLIURFA

Abstract

Şanlıurfa Province, Ayyubiye District, located in the neighborhoods of New and Haleplibahçe II. and III. Degree Archaeological Sites, the houses on the ancient Edessa rock tombs in Kızılkoyun and Kale Eteği Necropolises were demolished by Şanlıurfa Metropolitan Municipality by expropriation in the scope of the project "Supporting the attraction centers of the Ministry of Development" and the project of "Providing Tourism for the Kale Eteği". After the demolition work on the field, the excavation performed on the field with the emergence of rock tombs, the rescue excavation and cleaning work was initiated by the Şanlıurfa Museum Directorate in 2012 and work was completed at the end of 2017.

During the rescue excavation and cleaning work at the Kızılkoyun and Kale Eteği Necropolises, at the Kızılkoyun 75 and at the Kale Eteği 76 rock tombs and rock chamber tombs were excavated, which was dated to the Roman period. These burial chambers are the northwestern area of the Necropolis of the ancient city of Edessa. The number of the rock tomb rooms that appeared in the necropolises: the number of rooms, types, dead burial cultures and finds will be examined. Thus, the comparison between the necropolis of ancient Edessa city, its life and the communication between the necropolis and everyday life and both necropolis will be studied.

⁶⁰ Şanlıurfa Müzesi Müdürlüğü, Uzman Arkeolog

Özet

Bu çalışmada, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Türkiye-Suriye sınırında, Mezopotamya'nın üst kesiminde yer alan Harran'ın yerel mimarisi ve bu mimarinin korunması ele alınmaktadır. Harran, bulunan arkeolojik eserlere göre M.Ö. 6000 yıllarına tarihlenen antik bir kenttir. Harran, tarihinin yanı sıra; kerpiç, taş veya tuğladan yapılan konik kubbeli evleri ile de bilinir. Küçük birimlerden oluşan bu evlerde, her birimin bir konik kubbe ile örtülen kare planı vardır ve ailenin şartına göre bu birimler avlu etrafında kümeleşirler. 2000'de UNESCO Dünya Mirasları Geçici Listesi'nde ilan edilen bölgede, Suriye, İran, İtalya veya Fransa gibi başka bazı ülkelerde de görülen konik kubbeli evler artık inşa edilmemektedir. İç mekân ve dış ortam koşullarının kontrolünü sağlayan, insan ve doğa dostu tasarım olanakları sunan, enerji tüketimini azaltan Harran'ın yerel mimarisi ve sürdürülebilir koruma anlayışı ile bu mimari kültür mirasının gelecek nesillere aktarılmasının önemi; İtalya, Puglia Bölgesi'nde bulunan konik kubbeli evleri ile bilinen Alberobello örneği ile karşılaştırılarak, anlatılmıştır.

VERNACULAR ARCHITECTURE OF HARRAN AND PROTECTION

Abstract

In this study, the vernacular architecture of Harran located in the upper part of Mesopotamia in the Southeastern Anatolia Region, Turkey-Syria border, and the protection of this architecture are considered. Harran is an ancient city dating back to 6000 BC, according to archaeological finds. Harran, as well as history; It is also known as conical domed houses made of mud brick, stone or brick. In these small units, each unit has a square plan covered by a conical dome, and according to the condition of the family, these units cluster around the courtyard. In the region declared in the UNESCO Temporary List of World Heritage Sites in 2000, conical domed houses, which are found in some other countries such as Syria, Iran, Italy or France, are no longer built. The local architecture of Harran, which provides human and nature friendly design facilities, that control indoor and outdoor conditions, reduces energy consumption. The importance of transferring this architectural cultural heritage to future generations with the concept of sustainable protection; were explained by comparing with the city Alberobello the example, known with the conical domed houses in the Puglia Region in Italy.

⁶¹ Harran Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Öğretim Üyesi

Özet

Urfa ile kadim ilişkileri bulunan Süryanilerin, Urfa’daki sosyo-ekonomik varlıkları yanında 19. yüzyılda şehir ile ilişki düzlem ve örüntüleri bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Bazı kaynaklarda kökenleri Urfa Sabiilerine dayandırılarak Hristiyanlık öncesi de şehirle sıkı bağları olduğu vurgulanan Süryanilerin 19. yüzyılda şehir hayatı içindeki konumları Osmanlı arşiv kaynakları üzerinden incelenecektir.

Çalışmada, şehir ve cemaatin yoğun kesişme noktaları öncelikle Süryanilerin algıları üzerinden değerlendirilecek, ancak başka cemaatlerin varlığı göz ardı edilmeyecektir. Bunun için, şehir hayatının zorunlu kıldığı cemaatler arası ilişkilere değinilerek “*şehir-cemaat*” ilişkisinin anlam kazanmasında farklılıkların rolü tarih boyunca Urfa’da varlıkları hissedilen Süryani Ortodoks cemaati üzerinden irdelenecektir.

⁶² Mardin Artuklu Üniversitesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Özet

Şanlıurfa, sanat ve kültürel birikimi ile dünya kültürel tarihinde özel bir yere sahip illerimiz arasında yer almaktadır. Tarihini çok eskilere dayanması ve bunu gösteren somut kültürel varlıkların ilde yer alması ili daha özel bir konuma oturtmaktadır.

Şanlıurfa, tarihin ilk evrelerinden beri var olan kültürel varlıkları ile adından söz ettiren illerimiz arasındadır. Özellikle son dönemlerde ortaya çıkarılan Göbeklitepe tarihi alanı ile dünya tarihinin seyrini değiştirecek veriler barındıran ilin daha sonraki dönemlerde ve medeniyetlerde kesintisiz kültürel bir envantere sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Cumhuriyet öncesi Osmanlı dönemi, ilin kültürel mirası da göz ardı edilmeyecek derecede öneme haizdir.

Şanlıurfa'da bulunan Osmanlı dönemi camileri; genel planları, barındırdığı mimari elemanlar ve süslemeleri ile bölge içinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle cami mihraplarının genel şematik kurguları, barındırdığı süslemeleri ve çeşitlilikleri bölge illerinde bulunmayan verileri barındırmaktadır.

Bu bağlamda Şanlıurfa ilinde bulunan Osmanlı dönemi mihraplarının tanıtımının yapılması ve bölge mihrapları içindeki yer değerlendirilerek, Şanlıurfa il merkezinde bulunan Osmanlı dönemine ait on dokuz adet mihrap işlenecektir.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, Şanlıurfa, Cami, Mihrap, Süsleme

OTTOMAN PERIOD MIHRABS OF ŞANLIURFA

Abstract

Şanlıurfa is among our illusions with art and cultural accumulation and a special place in world cultural history. The fact that the history is based on the very old ones and that the concrete cultural assets that are showing it are on the ground, places the province in a more specific position.

Şanlıurfa is among our cultural assets that have existed since the first stages of history and our illiterates who speak about their name. The Göbeklitepe historical area, which has recently been unearthed, is seen to have an uninterrupted cultural inventory in later periods and in civilizations. In this context, the pre-Republican Ottoman era, the cultural heritage of the province, will not be ignored.

Ottoman-era mosques in Şanlıurfa; Has an important place in the region with its general plans, architectural elements and decorations. In particular, the general schematics of the mihraps mosque, their ornaments and their varieties contain data not found in the region's illusions.

In this context, the introduction of the Ottoman period mihrabs in the province of Şanlıurfa and the evaluation of the place in the region's mihrabs, the nineteenth mihrab of the Ottoman period in Şanlıurfa province center will be processed.

Keywords: Ottoman, Şanlıurfa, Mosque, Mihrab, Ornament

* Bu bildiri "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Osmanlı Mihrapları (1515-1920) isimli Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bilim Dalı tarafından kabul edilen Doktora tezinden türetilmiştir.

Özet

Harran, insanlık tarihindeki en eski şehirlerden biridir. Müslüman coğrafyacılar ve seyyahlar burayı Diyar Muddar'ın bir parçası olarak işret ettiler. Harran, El-Ruha (Urfa) ve El Rakka ile birlikte bu bölgenin önemli şehirlerinden biriydi. Bu kent ikinci Halife Hz. Ömer b. Hattab döneminde Mezopotamya'nın geri kalanı ile birlikte fethedildikten sonra İslami döneminin başlarında önem kazanmıştır. Şehrin önemi özellikle son Emevi halifeleri döneminde artmıştır. Bu şehir bazı tarihi dönemlerde Diyar Muddar'ın eyalet başkenti olarak biliniyor. Harran'ın coğrafi konumunu belirten bazı yazarlar Müslüman topraklarında en doğru Kibleyi olarak gösteren yer olarak tarif ettiler. Bu makale, Harran coğrafyasını bazı erken coğrafi kaynaklara dayanacak ve diğer Müslüman kaynaklardaki coğrafi referanslarla detaylandıracaktır.

ملخص

تُعتبر حران إحدى المدن العريقة في التاريخ الإنساني، وقد أشار الجغرافيون والرحالة المسلمون إليها كجزء من ديار مضر وكانت إحدى المدن المهمة بجانب الرها والرققة في هذا الإقليم. وتبرز أهمية هذه المدينة الجغرافية في صدر الإسلام بعد فتحها مع باقي بلاد الجزيرة الفراتية في عهد الخليفة الثاني عمر بن الخطاب وخصوصاً بعد أن أصبحت مركزاً لحكم آخر الخلفاء الأمويين في الشرق الإسلامي. وقد عرفت هذه المدينة بأنها قسبة أي عاصمة ديار مضر. كما وأشار بعض الفقهاء إلى مكانتها الجغرافية وأن قبلة الصلاة فيها – إلى مكة – أعدل القبل. وسيتم هذا البحث على عدد من المصادر الجغرافية المبكرة التي أسهبت بجغرافية حران بالإضافة إلى الإشارات الجغرافية في عدد من الكتب الأخرى.

HARRAN IN MUSLIM GEOGRAPHICAL SOURCES

Abstract

Harran is one of the oldest cities in human history. Muslim geographers and travellers referred to it as part of Diyar Muddar and it was one of the important cities of this region together with Al-Raha (Urfa) and al-Raqqa. The importance of this city geographically gained prominence in the early Muslim period after its conquest together with the rest of Mesopotamia during the reign of the second Caliph Umar ibn al-Khattab, especially after it became the centre of the rule of the last Umayyad caliphs. This city has been known in some historical periods as the provincial capital of Diyar Muddar. Some scholars also pointed to its geographical location and that the Qiblah, direction of prayer to Makkah, as the most correct Qiblah across the Muslim lands. This paper will be based on a number of early geographical sources that have detailed the geography of Harran as well as numerous geographical references in other Muslim sources.

⁶³ Mardin Artuklu Üniversitesi

Özet

Nabonidus, M.Ö. 555-539 yılları arasında hüküm sürmüş olan Babil kralıdır. Annesi, Adda-Guppi, Harran'da kendisini tanrı Sin'e adanmış ve çok geç bir yaşa kadar yaşamıştır. 1882 yılında Hormuzd Rassam tarafından bulunan ve şu anda British Museum'da yer alan Nabonidus'un kil silindiri üzerinde kralın çivi yazılı uzun bir yazıtı yer almaktadır. Nabonidus antik geleneklere özel ilgi gösteren bir kraldı. Söz konusu bu belge Harran'daki ay tanrısı tapınağının yeniden inşasıyla ilgilidir. Ayrıca Kral, Sippar kentindeki güneş tanrısı tapınağının da yeniden inşasını kaydeder. Esas itibarıyla bu kil silindir yazıt, kralın meşhur rüyasını anlatmaktadır. Bu poster sunumunda, bahsi geçen kil silindir yazıtın detayları ile Kral Nabonidus'un kişiliği ve Harran'daki restorasyon faaliyetleri anlatılacaktır.

BABYLON KING NABONIDUS AND HIS CLAY CYLINDER INSCRIPTION

Abstract

Nabonidus is the king of Babylon who ruled between 555-539 BC. His mother, Adda-Guppi, devoted herself to God Sin in Harran and lived until a very late age. The clay cylinder of Nabonidus was discovered by Hormuzd Rassam in 1882 and is now at the British Museum. On Nabonidus's clay cylinder, there is a long inscription of the king. Nabonidus was a king showing special interest in ancient traditions. This document is related with the reconstruction of the Moon God Temple in Harran. The king also records the reconstruction of the temple of the Sun God in the city of Sippar. Essentially, this clay cylinder inscription describes the king's famous dream. In this poster presentation, the details of the clay cylinder inscription will be explained with the personality of King Nabonidus and the restoration activities in Harran.

⁶⁴ Araş. Gör. Nur Deniz ÜNSAL, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Elemanı

KÜLTÜREL ÇEVRE KORUMADA EKO MÜZELER: ŞANLIURFA, HARRAN ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN⁶⁵

Özge ÖZTÜRK AŞAN

Özet

Anadolu’da gelişim göstermiş çok sayıda uygarlıktan bugüne ulaşan yapı, yerleşim kalıntısı ve açık alanların oluşturduğu fiziksel, arkeolojik, sanatsal ve sosyal değerlerin entegrasyonu sonucu oluşan tarihi ve kültürel çevreler, hızlı kentleşme ve yanlış koruma politikaları nedeni ile özgün niteliklerini yitirmekte ve tahribata uğramaktadırlar. Taşınmaz kültür varlıkları ve yakın çevrelerinin özgün doku özellikleri ve kimliklerini oluşturan değerlerin bütüncül bir yaklaşımla korunması ve sürdürülebilirliği kültürel ve tarihi çevre korumanın temel amacını oluşturmaktadır.

“Yaşayan müze” olarak da tanımlanan ekomüze çevre kaynakları, kültürel peyzajlar, kültür varlıkları, mimari bileşenleri, doğal değerleri ve ekonomiyi önemli girdiler olarak sürdürülebilir gelişimin temel bileşenleri olarak ele alan bir yaklaşımdır. Temel amacı yerel halk için iş olanaklarının sağlanması yanında doğal ve kültürel mirasın korunarak gelecek kuşaklara sağlıklı bir biçimde aktarılmasıdır. Kavramsal anlamda yer, nesne ve insan odaklı ve halk katılımlı bir turizm ve peyzaj planlama sürecini içermektedir. Bütün bir bölgenin gelişimine yardımcı olan ekolojik aktivite olarak da tanımlanan ekomüzeler belli bir coğrafi bölgeye, o bölgenin doğal çevresi ile orada yaşayan toplumun, kültürel, tarihi ve yaşayan kimliğine odaklı; yerel özellikleri ortaya çıkarmayı, anlamlandırmayı, korumayı ve sürdürülebilir bir gelişim için toplumun hizmetine sunmayı amaçlayan bir müzecilik anlayışıdır. Bu bağlamda ‘Eko Müze’ doğal ve kültürel çevre korumanın amacına hizmet eden bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Şanlıurfa’nın 44 km güneydoğusunda, kuzey Mezopotamya’dan gelen ve batıya bağlanan önemli ticaret yollarının kesiştiği noktada konumlanan ‘Harran’ yüzyıllar boyunca Dünya’daki üç büyük felsefe ekolünden birinin merkezi; ay, güneş ve gezegenlerin kutsal sayıldığı eski Mezopotamya kültürünün ve çalışmalarının önemli bir odağı olmuştur. Bugün sahip olduğu farklı uygarlık ve dönemlere ait yapı kalıntıları, Ulu Camii, kalesi ve özgün konut dokusu ile tarihi, kültürel ve arkeolojik zenginliği ile bir müze kent olma özelliği taşıyan ‘Harran’ bu çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır.

Bu bildiride; tarihi çevre koruma kapsamında etkin bir koruma yaklaşımı olarak değerlendirilebilecek ‘Eko Müze’ kavramı irdelenmiştir. Doğal, kültürel ve sosyal çevrenin sürdürülebilirliğinde önemli bir alternatif olarak, Harran ve yakın çevresinin ‘Eko Müze’ olarak değerlendirilmesinin olanakları tartışılmış; bu bağlamda, uluslararası ve ulusal ölçekte gerçekleştirilen eko müze uygulamaları da irdelenerek Harran ve yakın çevresi için ekomüze yaklaşımı değerlendirilerek öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Eko Müze, Kültürel Çevre Koruma, Harran, Sürdürülebilirlik

⁶⁵ Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim Üyesi

ŞANLIURFA İLİ SINIRLARI İÇERİSİNDE URUK DÖNEMİ YERLEŞİM SİSTEMİ: FIRAT HAVZASI İLE HARRAN OVASININ KARŞILAŞTIRMASI

Şakir CAN⁶⁶

Özet

MÖ 4. Binde Güneydoğu Anadolu'nun da içinde yer aldığı Kuzey Mezopotamya'da en eski kentleşme aşamaları ortaya çıkar. Bu dönem arkeoloji literatüründe Geç Kalkolitik Dönem, Mezopotamya kronolojisinde Uruk dönemi olarak adlandırılır. Eski Önasya'da yazının geliştirildiği, ekonominin kayıt altına alındığı bu dönem, Güneydoğu Anadolu'da ilk kentlerin temelini atıldığı dönemdir. Şanlıurfa il sınırları içerisinde bu döneme ilişkin veriler elde edilen yüzey araştırmaları ve kazılar yoğunlukla Fırat vadisine kurulan Atatürk, Birecik ve Karkamış barajlarından etkilenen alanlarda yoğunlaşır. Harran ovasında yapılan yüzey araştırmaları da bölgenin Uruk yerleşim ağıının anlaşılmasında önemli veriler sunar. Bu bölge coğrafi olarak Orta Fırat havzasının ve Balih havzasının kuzey kesimlerini kapsar. Bu çalışmada kazı ve yüzey araştırmaları yoluyla incelenen yerleşim alanlarında bazı sayısal analizler yapılmıştır. Yerleşimlerin çevresindeki tarım alanlarının olası boyutlarının hesaplandığı yerleşim kullanım alanı analizleri, bu yerleşimlerin besin ekonomilerinin çözülmesini sağlamıştır. Yerleşimlerin boyutlarına göre yapılan dizileme analizi, yönetim düzenini ve sosyal yapıyı çözümlemede kullanılmıştır. Yerleşim birimleri arasındaki mesafeler üzerinden yapılan iletişim ağı analizi de olası ticaret yollarının kurulumunda değerlendirilmiştir. Kazı ve yüzey araştırmaları sonuçlarına göre bu yerleşim birimlerinden elde edilen pişmiş toprak kap parçalarının gösterdiği özelliklere göre, bu yerleşimlerin hangilerinin Güney Mezopotamya kökenli topluluklar tarafından kullanıldığı, hangilerinin bunlarla ticari ve sosyal iletişime geçen yerel topluluklar tarafından kullanıldığı belirlenmiştir. Bu analizler doğrultusunda bölgenin ve sakinlerinin Mezopotamya ticaret ağı içerisindeki rolünün yanı sıra bölgenin besin ekonomileri ve sosyal düzenleri teorik yaklaşımlarla değerlendirilmiştir.

URUK SETTLEMENT SYSTEM WITHIN THE PROVINCE OF ŞANLIURFA: A COMPARISON OF THE EUPHRATES RIVER VALLEY AND THE HARRAN PLAIN

Abstract

In Northern Mesopotamia, including South-Eastern Anatolia, the earliest urban settlements appear in the 4th Millennium BC. This period is called the Late Chalcolithic – the Uruk period in Southern Mesopotamia – in the archaeological literature. In this period, scripture is developed and the economy documented in the ancient Near East as well as the first attempt towards urbanization emerged in South-eastern Anatolia. Within the provincial borders of Şanlıurfa, surveys and excavations, from which the data related to this period were obtained, are intensively concentrated on the areas affected by Atatürk, Birecik, and Karkamış dams, which are constructed in the Euphrates valley. Surveys carried out in the Harran plain provide significant data for understanding the region's Uruk settlement system. Geographically, all these regions belong to the northern parts of the Middle Euphrates and the Balikh regions. In this study, some numerical analyses were carried out on the settlement areas investigated through surveys and excavations. The site catchment analysis of settlement usage areas, where the possible sizes of agricultural areas around the settlements are calculated, provided the subsistence economy of these sites. The rank-size analysis according to the sizes of occupational area enables an analysis on administrative system and social construction. The network analysis of distances between these sites yields the establishment of possible trade routes. According to the properties of pot sherds obtained from the surveys and excavations, it can be determined which settlements were used by the communities of Southern Mesopotamian origin and which were used by the local communities that had commercial activity and social interaction with the Southerners. On the basis of these analyses, the role of the region and its inhabitants within the frame of Mesopotamian trade network as well as their subsistence economies and social formation of the region have been evaluated through theoretical approaches.

⁶⁶ Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü

Özet

Birinci Dünya Savaşı sürerken Osmanlı Devleti'nin güney eyaletlerinin nasıl paylaşılacağı ve sömürgecilik faaliyetleri bakımından sanayileşen ülkelere hangi payların verileceği ilgili devletler arasında bir dizi gizli plan ve projelerin yapılmasını gündeme getirmişti. Bu bağlamda Urfa ve havalisinin de işgali söz konusu olmuş ve bilindiği gibi Urfa önce İngilizler bilahare Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Bu işgallere karşı idareciler ve halk ittifakıyla oluşan bir milli mukavemet fikri de gelişti. Bu bağlamda yerel kurtuluş ve direnme hazırlıkları bütün Anadolu'da olduğu gibi Urfa'da da oluşturuldu ve Müdafaa-i Hukuk Fikri bu çevrede de taraftar buldu. Önce gizlice yönetici, eşraf ve seçkin kanaat önderleri öncülüğünde teşkilatlanan halk, işgallere karşı olan tepkilerini daha sonra alenen ve açık olarak ortaya koydu.

İşte bu mücadele sırasında Urfa'nın güney hududunu oluşturan Rasulayn-Harran-Tellabyad ve Suruç ile Birecik Mıntıklarında bir dizi olaylar ve gelişmeler yaşandı. Bu hat Urfa'daki işgal güçlerinin ikmal bakımından önem arz ediyordu. Bu bakımdan ikmal yollarının kesilmesi işgalcileri olumsuz etkilemiş ve yardım alamayan özellikle Fransızlar Kuvayı Milliye ile anlaşarak Urfa'yı terk etmek zorunda kalmışlardı.

Bu tebliğde anılan çerçevede meydana gelen olaylar ve gelişmeler ele alınacak, özellikle Harran ve güneyinde yer alan olay ve faaliyetlerle halkın milli mücadeledeki durum ve tutumu ile yaşanan olaylar ele alınacaktır.

SOME ACTIONS IN TERMS OF NATIONAL MOVEMENT IN AND AROUND URFA

Abstract

During the First World War, the share of the southern provinces of the Ottoman Empire among the industrialized countries had become the subject of the series of secret plans and projects. In this context, the occupation of Urfa and its hinterland became a matter of concern, and as it is known, Urfa was occupied first by the English, then by French forces. Against this occupation, the idea of a national resistance was developed by an alliance formed with the administrators and the people. In this context, local preparations for liberation and resistance were established in Urfa, as well as in Anatolia, and the idea of Müdafaa-i Hukuk found support in this environment. The people, first secretly organized under the leadership of rulers, rulers and distinguished opinion leaders, then publicly and openly expressed their reactions to the occupations.

During this struggle, a series of events and developments took place in the Rasulayn-Harran-Tellabyad and Suruç and Birecik Areas that was forming the southern border of Urfa. This line was important for the supply of the occupation forces in Urfa. In this regard, the cut-off of supply routes negatively affected the occupiers and they had to leave Urfa, in particular with the French Nationalists, who could not get help.

The events and developments in this frame will be discussed, especially the events and activities in Harran and the south, and the situations and attitudes of the people in the national struggle will be discussed.

⁶⁷ Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi (iozcelik6@gmail.com)

Özet

II. Abdülhamid (1876-1908) dönemine kadar pek çok reform yapılmasına rağmen eğitim alanında ülke çapında bir bütünlük oluşturulamamıştır. 1850'li yıllarda İstanbul ve çevresinde rüştiyeler açılmaya başlandığı ve daha sonra hızla bütün Osmanlı ülkesine yayıldığı bilinmektedir. Eğer Tanzimat modern eğitim kurumlarının açıldığı bir dönem olarak kabul edilirse, II. Abdülhamid dönemi de Tanzimat reformlarının uygulamaya konulduğu dönem olarak kabul edilebilir. Devletin resmi eğitim kurumları, cemaat ve azınlıklara ait okullar arasındaki fark nedeniyle bu dönemde eğitim alanında pek çok yatırım yapılmıştır. İdadilerin yanı sıra ilk mektepler de tesis edilerek; bina, öğretmen, kitap gibi bazı ihtiyaçlar devlet tarafından karşılanmıştır. Osmanlı devleti eğitim sistemini kurumsallaştırmak ve yaygınlaştırmayı amaçlamış; bu yönde birçok uygulama gerçekleştirilmiştir. Birçok ilde Vilayet Maarif İdareleri kurulmuş, ilk ve orta öğretim ülke çapında yaygınlaştırılmıştır.

Bu çalışmada, Güney Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Urfa'da, bahsi geçen dönemde, ilk mektep, rüştiye ve idadiler, darüleytam ve hatta gayrimüslim çocuklar için açılan okullar hakkında Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde yer alan belgelere göre bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Rüştiye, idadi, eğitim, Urfa, II. Abdülhamid

SOME INFORMATIONS ABOUT EDUCATION IN URFA IN THE ERA OF ABDÜLHAMİD II **Abstract**

Although many reforms had been done up to the era of Abdülhamid II (1876-1908), a unity couldn't created in the educational field all over the country. It is known that in 1850's middle schools(rüştiye) had been started to establish in Istanbul and around it then spread out all over the Ottoman country quickly. If the Tanzimat is accepted to be an era in which modern educational institutes were established, the era of Abdülhamid II can also accepted as an era in which these Tanzimat reforms were put into action. For the reason of the differences between the official educational institutes of the state, the schools of communities and minority groups many educational investments had been done in this period. Schools (mektep) had been also established besides high schools (idadi); some requirements such as buildings, teachers, books had been provided by the government. The Ottoman government aimed to instituonalize and generalize the educational system, a lot of applications carried out in this direction. The provincial Educational Administrations (Vilayet Maarif İdaresi) were established in many provinces; primary and secondary education generalized all over the country.

In this study an evaluation about elementary, middle (rüştiye) and high (idadi) schools, orphanage(darüleytam) and even schools which were established for the non- muslim children in Urfa which takes part in the Southeastern Anatolia region, in the period that was mentioned, will be done according to the documents in the Prime Ministry Ottoman Archieves.

⁶⁸ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğretim Üyesi.

II. ABDÜLHAMİD DEVRİNDE (1876-1909) URFA'DA SOSYO-MEKÂNSAL DEĞİŞİM UNSURLARI

*İsmail ASOĞLU*⁶⁹

Özet

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin modernleşme sürecinde, Urfa şehrinin çevresel değişimi ile beraber toplumsal hayatta meydana gelen dönüşümler ele alınacaktır. XIX. yüzyılda Batı kökenli modernleşme teşebbüsleri, Osmanlı kamusalında birtakım değişiklikleri zorunlu kılmıştı. En görünür haliyle dönüşüm, İstanbul şehrinden taşraya doğru yayılmış, Urfa Kazası da bu değişimin yaşandığı şehirlerden biri olmuştu. Bu süreç, Tanzimat ve Islahat Fermanları ile kısmen uygulanabilmiş ve yeni kamusal alanlar yaratmıştı. I. ve II. Meşrutiyet hareketleriyle tebaadan, vatandaş kimliğine doğru, halkın siyasal hayata katılımı toplumsal ilişkileri etkilemiş, yeni sosyal çevrelerin oluşumuna zemin hazırlamıştı. Özellikle Islahat Fermanı'ndan sonra gayrimüslimlerin şehir yönetimlerindeki etkinliği artarken, 1876'de ise neredeyse tüm devlet organlarında gayrimüslimler yer alabilmişlerdi. Bu durum Müslüman – gayrimüslim halk arasındaki geleneksel münasebetleri de etkilemişti. Yaşanan bu süreçte şehir, siyasal partilerin dernek ve cemiyet üyelerinden oluşan yeni bir gruplaşma şekline de tanık olmuştu. Böylece İttihat ve Terakki, Hınçakyan, Taşnaksütyun gibi parti şubeleri, şehrin yönetiminde söz sahibi olmak isteyen Müslüman ve gayrimüslim şahsiyetlerin uğrak yeri haline gelmişti.

Modernleşme ile birlikte, kentsel yapı unsurları; hastaneler, fabrikalar, eczaneler, belirli meslek gruplarına ait bürolar, siyasi partilerin dernek ve cemiyet yapıları, ithal dönüşümün Urfa'daki belirgin işaretleriydi. Ayrıca gayrimüslimler lehine; Protestan, Alman ve Fransisken misyonerlerin yardımlarıyla inşa edilen mabet, eğitim ve endüstri kuruluşlarının bir arada bulunduğu yapılar, dönüşümün gayrimüslimler lehine göstergeleriydi.

⁶⁹ Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora.

Özet

Bu çalışmada kaynak olarak 222 Numaralı Urfa Şer'iyye Sicil defteri başta olmak üzere dönemin diğer kaynakları kullanılarak, İslam Medeniyeti Tarihi'nde önemli bir yere sahip olan Urfa vilayetinin iktisâdî ve sosyo-kültürel tarihinin aydınlatılmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Araştırmamıza konu olan 222 Numaralı Urfa Şer'iyye Sicil defteri 19. yüzyılın son çeyreğinde kaleme alınmıştır. Bu defterin İncelediğimiz ilk kısmında 25 adet borç-alacak ilişkisini içeren belge mevcuttur. Bu tür davaların çoğunluğunu ticari mal ortaklığı, hayvan satışı, hırsızlık, zayi olan mallar, varislerin alacak tahsili şeklinde başlıklar oluşturmaktadır. Özellikle bazı şahısların ölümünden sonra alacaklıları ortaya çıkıp davacı olmuşlar ve terekeden alacaklarının tahsilini istemişlerdir. Tabi bu durumda davacıların iddialarını ispatlamaları istenmiştir. Bazen de ticaret ortaklığıyla ortaya çıkan anlaşmazlıkların mahkemeye intikal ettiğini görmekteyiz. Emanet bırakıldığı halde bir kısmı zayi olan hayvanlara dair açılan davalar da bu türdendir. Borç-alacak ilişkisiyle ilgili sicil kayıtlarının bir kısmında, borçlunun borcunu ödeyememesi üzerine mallarının müzayede yoluyla satılarak alacaklıya hakkının verilmesi söz konusudur. Bunların dışında aynı zamanda borcuna karşılık malını veya mülkünü rehin gösterenler de vardır. Kayıtlarda geçen belgeler borç alma veya verme hadiselerinin genel olarak aynı dine mensup olan kişilerin arasında meydana geldiğini göstermektedir. Sicilde yer alan borç-alacak davaları çerçevesinde 19. Yüzyılın sonlarında Urfa'da bulunan Müslüman ve gayrimüslimler arasındaki mali ilişkiler hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Öte yandan alışverişlerde kullanılan yöntemler ve para birimleri tespit edilebilmektedir.

Anahtar kelimeler: Urfa, Şer'iyye Sicilleri, İktisat, Borç-alacak

DEBT-CREDIT RELATIONSHIP IN URFA IN THE LIGHT OF URFA SHAR'İYA REGISTER (FIRST CHAPTER) NO. 222 (H. 1308-1309/ 1891-1892 A.D.)

Abstract

In this study, it is aimed to contribute to shed light on the economic and socio-cultural history of Urfa province which has a significant place in the history of Islam civilization by making use of primarily Urfa Shar'İya Register No. 222 in addition to other sources belonging to the era. Urfa Shar'İya Register No. 222 which is the subject of our study was written during the last quarter of the 19th century. There are 25 documents that contain debt-credit relations in the first chapter of the Register that we examined. Most of these cases consist of headings such as trading partnership, selling livestock, theft, lost merchandise, and debt collection by inheritors. Especially creditors showed up after some people's death, sued a lawsuit and claimed recovery of debts from inheritance. In these cases, of course, prosecutors were asked to prove their claims. It is also seen that some conflicts resulting from trading partnerships were taken to the court. Cases about lost livestock that had been entrusted to someone are this kind of lawsuits. In some registers regarding debt-credit relations, it is stated that creditors should be given what is owed to them by selling the goods of the indebted by auction if the indebted is unable to pay his debt. In addition, there are some who put up his goods or properties as security for his debt. The documents in the Register show that debt-credit relations generally occurred between people who belonged to the same religion. In the context of the debt-credit cases documented in the Register, we gain information about the financial relations between Muslims and non-Muslims in Urfa towards the end of the 19th century. On the other hand, methods and currencies used in trading can be determined.

Keywords: Urfa, Shar'İya Registers, Economy, Debt-Credit

⁷⁰ Araştırma Görevlisi, Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Şanlıurfa.

RUHAVÎ ŞEREFEDDİN YAHYÂ EFENDİ VE BİR *MENÂRÜ'L-ENVÂR* ŞERHİ ÜZERİNE YAZILMIŞ *HÂŞİYE*'Sİ

Muhittin ELİAÇIK⁷¹

Özet

Hâşiye alâ-Şerhi'l-Menâri'l-envâr adlı eser, Urfalı Şerefeddin Ebû Zekeriyâ Yahyâ tarafından hazırlanmış bir eser olup, Ebû'l-Berekât en-Nesefî'ye ait *Menârü'l-envâr*'ın bir şerhi üzerine yazılmış haşiyedir. Yani asıl eserin şerhinin bir izahı durumundadır. *Menârü'l-envâr*, Hanefî usul kitaplarından Pezdevî'nin *Kenzü'l-vüsûl*'ünün muhtasarıdır ve en önemli özelliği, fıkıh usulü konularının özet halinde kullanışlı bir şekilde verilmiş olmasıdır. Asırlarca medreselerde ders kitabı olarak okutulan *Menârü'l-envâr* üzerinde şerh, hâşiye, ihtisar ve tercüme olarak birçok çalışma yapılmıştır. Urfalı Şerefeddin Ebû Zekeriyâ Yahyâ tarafından yazılan haşiye ise, Abdüllatîf bin Ferîste (İbni Melek)'nin *Şerhu Menâri'l-envâr fî-usûli'l-fikh*'ı üzerine yazılmıştır. 350 yapraklık bu geniş haşiyede okuyucu için karmaşık görülen konular açıklanmıştır. Bu eser, şerh olarak hazırlanmış bir eser üzerine yazılmış haşiye olması bakımından önemlidir ve asıl amaç okuyucuya daha sade ve anlaşılır bir eser sunmaktır. Öte yandan, bir eserin şerhinin de üzerine haşiye yazılması o eserin çok okunduğunun işaretidir. *Menârü'l-envâr*, Osmanlı medreselerinde okutulan önemli kitaplardandır ve Türkiye kütüphanelerinde bilinen 25 civarında şerhi bulunmaktadır. Bu şerhler üzerinde ayrıca haşiye, ihtisar, izah vb. çalışmalar yapılmıştır.

Bu bildiride, Urfalı Şerefeddin Yahyâ Efendi'nin *Hâşiye alâ-Şerhi'l-Menâri'l-envâr* adlı eseri analitik biçimde incelenerek şekil ve muhteva özellikleri ortaya konulacak, benzer şerh ve haşiyeler arasındaki yeri gösterilecektir.

Anahtar kelimeler: Şerefeddin Ebû Zekeriyâ Yahyâ Ruhavî, *Menârü'l-envâr*, şerh, haşiye.

RUHAVÎ SHEREFEDDIN YAHYA EFENDİ AND HIS POSTSCRIPT WHICH WAS WRITTEN ABOUT COMMENTARY OF MENARU'L-ANVAR

Abstract

This postscript which was prepared by Urfalı Şerefeddin Abu Zekeriyah Yahyâ, is written about a commentary of Menaru'l-anvar of Ebu'l-Berekât en-Nesefî. In other words, is an postscript of a explanation the actual work. Menârü'l-anvâr is summarized one of Pezdevi's Kenzü'l-Vüsûl which is from books of Hanefî practice. The most important feature is the fact that the subject of fiqh procedures is handily summarized. Many studies have been made about Menarul-anvar which was taught as a textbook in the schools for centuries, in the form of commentary, postscript, abstract, translation. This postscript which was written by Urfalı Şerefeddin Abu Zakariyya Yahya, is written upon the Şerhu Menari'l-anvâr fî-usûli'l-fikh of Abdüllatîf bin Ferîte (Ibni Melek). In this great 350-sheet postscript, the complex issues are explained for the reader. This work is important in that it is written on a commentary; the main purpose is to present a simpler and clearer work to the reader. Menaru'l-anvar is one of the important books of Ottoman madrasahs; There are about 25 commentaries in the Turkish libraries. Upon these commentaries also be used for postscript, abstract, explanation etc works was done. In this announcement, the said postscript will be analyzed analytically and its place among similar commentaries and postscripts will be shown, in which form and content characteristics will be revealed.

Keywords: Sherefeddin Ebu Zakeriya Yahya Ruhavi, *Menaru'l-anvar*, commentary, postscript.

⁷¹ Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Özet

Hayatı hakkında bilgi sahibi olmadığımız Urfalı Mehmed Fâzıl adında bir araştırmacı tarafından, Anadolu Mecmuası'nın Mayıs 1341 tarihinde yayımlanan sayısında “Şanlıurfa Şairleri” adıyla bir yazı yayımlanır. Mehmed Fâzıl yazının giriş kısmında, bundan böyle derginin her sayısında Urfalı bir şairi tanıttacağını ifade eder. Ancak araştırmacının Anadolu Mecmuası'ndaki makalesi, ulaştığımız ilk ve son yazısıdır. Söz konusu yazıda, Urfa ve Urfalı şairlerin kısa bir değerlendirilmesi yapıldıktan sonra yazının asıl konusu olan Urfalı şair Hikmet'in hayatı kısaca anlatılmış ve şiirlerinden örnek verilerek şairliği üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada, Mehmed Fâzıl'ın Anadolu Mecmuası'nda eski harflerle yayımladığı yazısı Latin harflerine aktarılmış ve şair Hikmet hakkındaki mülâhazaları değerlendirilmiştir. Ayrıca İbnülemin Mahmud Kemal'in Son Asır Türk Şairleri ile Bedri Alpay'ın Şanlıurfa Şairleri adlı kaynaklarda şair ile ilgili verilen bilgiler de ilave edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mehmed Fâzıl, Urfa Şairleri, Anadolu Mecmuası, Urfalı Şair Hikmet.

POET HIKMET FROM MEHMED FAZIL'S URFA POETS PROJECT

Abstract

An essay named *Sanliurfa Sairleri* was published in May 1341 in a Journal called *Anatolian Journal* by Urfalı Mehmet Fazıl, a researcher who we do not have such information about his life. In the introduction of the essay, Mehmet Fazıl indicated that he is going to identify a poet in each issue of the journal in introduction of the essay. However, his essay in *Anatolian Journal* is his first and the last essay that we could access. In the essay, after a brief consideration of Urfa and poets from Urfa, the life of a poet from Urfa named Hikmet was described and his poesy and some examples of his poems were addressed, which was his main topic of the study. In this study, the essay written with the old writing characters by Mehmet Fazıl was latinised and assessed Mehmet Fazıl's considerations about poet Hikmet. In addition, some information about poet added from there sources called *Son Asır Türk Sairleri* written by İbnülemin Mahmud Kemal and *Şanlıurfa Şairleri* by Bedri Alpay.

Keywords: Mehmed Fâzıl, Poets from Urfa, Anatolian Journal, Poet Hikmet from Urfa

⁷² Prof. Dr., Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü.

NÂBÎ'NİN MUSAHİP MUSTAFA PAŞA'YA SUNDUĞU AZLİYYE KASİDESİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Prof. Dr. Mahmut KAPLAN

Özet

Bazı edebî metinler tarihi belge niteliğindedir. Nâbî'nin *Azliyye* kasidesi de bu tür belgelerden biridir. Nâbî, kendi isteği ile Müsahip Mustafa Paşa'nın kethudalığı görevinden kendi arzusu ile ayrılınca karşılaştığı olumsuz tavır ve davranışları kısaca *Azliyye* adı verilen “**Kasîde-i ‘Azliyye Ender Sitâyîş-i Vezir-i Müşârün İleyh Teğâmede’llâhu Ta’âlâ Bi-Gufrânihi**” başlıklı kasidesinde dile getirmiştir. *Azliyye*, şairin kısa süreli bir tür emeklilik olan hayat kesimine ışık tutan bir tarihî belge niteliğindedir. Nâbî, bu kasidesinde çevresindeki insanların, kendi çalışanlarının can sıkıcı tavırlarından yakını. *Azliyye*, bir anlamda otobiyografik bir karakter gösterir. Bu kaside her zaman geçerli olabilecek insan tavır ve davranışlarına tutulan gerçekçi bir ayna niteliğindedir. Tebliğimizde şairin ruh hali, çıkarıcı insanların tavır değişiklikleri üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

Özet

Harran’da 1969 yılında doğdu. Küçük yaşta annesini kaybetti. 1975 yılında Hatay’ın Reyhanlı ilçesine pamuk işçiliği için göç ettiler. Bir babanın tek oğludur. İlkokulu aynı ilçede okudu ve otuz yaşına dek inşaatlarda amele olarak çalıştı. Askerde, dostu Mehmet Döğen’e yazdığı iki yüz sayfalık bir mektup yakalandı. Mektup "tehlikeli..." bulundu ve askerliğinin son iki ayında Antalya'dan Ağrı Eleşkirt'e sürüldü. Orada bölük komutanı yazdığı mektuplarını okudu ve ona, “Git sivilde yazı yaz.” diyerek terhisinden on gün önce gönderdi. Böylece Ahmet Aslan yazmaya başladı. Konya’nın bir köyünde çoban oldu ve devamlı kitaplar okumaya başladı. Bundan sonra şiirler, öyküler, denemeler kaleme aldı. Kitapları basıldı.

Bu makalede Harran’lı çoban şair/yazar Ahmet Aslan’ın yazarlığı, yazarlık serüveni ve eserleri ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Çoban, Şair, Yazar, Ahmet Aslan, Harran

THE SHEPHERD POET / WRITER AHMET ASLAN FROM HARRAN

Abstract

He was born in Harran in 1969. He lost his mother at a young age. In 1975 he moved to Reyhanlı district of Hatay for cotton labor. He is the only son of his father. He studied primary school in the same district and worked as a worker on construction until he was thirty years old. In the military, a two hundred-page letter was written to his friend Mehmet Bagan. The letter was found to be "dangerous ..." and was driven from Antalya to Agri Eleskirt in the last two months of his military service. There, the commander of the division read the letters he wrote and sent him ten days before his death, saying, "Go write your poetry." He became a shepherd in a village in Konya and began to read books constantly. After that, he wrote poems, narratives, and essays. His books were printed. In this article, the poet / writer of Ahmet Aslan will be discussed.

Keywords: Shepherd, Poet, Writer, Ahmet Aslan, Harran

⁷³ Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Bölümü.

Özet

Mehmedihan, Urfa'nın doğusunda, eski ismi Mehmedihan, yeni ismi Büyükdaghyani köyünde bulunmaktadır. Urfa–Viranşehir yolu üzerinde bulunan Mehmedihan, Urfa'ya yaklaşık 60 km. mesafe uzaklıktadır.

Yapının inşa, banı ve tarih kitabesi bulunmamaktadır. Bu nedenle de yapının ne zaman ve kim tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Kaynaklardan, yapının yüzyılın başında daha sağlam olduğunu öğrenmemize rağmen, günümüzde yapının sadece batı tarafındaki bölümü sağlam olarak ayakta kalmıştır. Sağlam olarak günümüze gelmiş kısım ise doğu-batı yönünde ve üzeri beşik tonozlu bir büyük mekândan oluşmaktadır. Ayrıca yapının yakın çevresinde oldukça eski oldukları anlaşılan ana kaya üzerine inşa edilmiş, üzeri kemerli ve düz damlı yapı kalıntıları da bulunmaktadır.

Bilindiği üzere günümüzdeki modern ulaşım araçları kullanılmaya başlanana kadar, Anadolu'da her dönemde uluslararası ticaretin ve ulaşımın en önemli öğeleri han-kervansaray yapılarıdır. Urfa ve Harran'ın tarihte ticaret yolları üzerinde bulunduğu en önemli delili de (bir kısmı günümüze ulaşmasa da) bu han-kervansaray yapılarıdır.

Medhmedihan isimli tebliğimizde, Mehmedihan mimari olarak incelenecek, yapının tarihçesi, dönemi ve özgün durumu tartışılarak, bölgedeki diğer han-kervansaray yapıları ile olan ilişkisi irdelenerek, yapının mimarlık tarihi açısından değerlendirilmesi ve tanıtılması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Urfa, Harran, Mehmedihan, Han, Kervansaray, Ticaret Yolları.

MEHMEDIKHAN**Abstract**

Mehmedikhan is located at the East of Urfa in the village of Buyukdaghyani, of which the old name is Mehmedikhan. Mehmedikhan is on the road to Urfa -Viranşehir and some 60 km. is away from Urfa.

No epigraph is found about its construction, the patron, the constructor or date. As a result, we do not know when and by whom it was constructed. The sources say that although the building was in a better shape in the beginning of the century, today only the western side of the building stands still. The remaining part today consists of a large space covered with barrel vault facing east to west. Additionally, there highly old building remains constructed on the main stone, arched and plain roofed within the vicinity of the building.

As it is well-known, up until the modern transportation mediums used today, the main elements of international commerce and transport in Anatolia throughout every period were khan-caravansary. The most important evidence proving that Urfa and Harran have historically been on the trade routes are these khan and caravansary type buildings (even though some did not survive today).

In our paper, named Mehmedikhan, the building will be examined architecturally, the history, period and original position of the building will also be discussed. Our aim is to describe and evaluate the building from the perspective of history of architecture by studying its relationship with the other khan-caravansary buildings existed in the region.

Keywords: Urfa, Harran, Mehmedikhan, Khan, Caravansary, Trade Routes.

⁷⁴ Harran Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Öğretim Üyesi

Özet

Gaziantep İli, Nizip İlçesi, Aşağı Çardak Köyü mercimek Tepe mevki, Ali ve Sabahattin Sezer'in mülkiyetinde, 101 ada, 964 parselde, 08.10.2009 / 09.11.2009 tarihleri arasında kurtarma kazısı çalışmaları yapılmıştır.

Kurtarma kazısı sonucunda tamamen ortaya çıkartılan mozaik kuzeyde 665 cm, güneyde 640 cm uzunluğunda, doğuda 450 cm, batıda ise 430 cm genişliğindedir. Mozağin tesseraları beyaz, krem, mavimsi siyah, gri, açık ve koyu kahverengi, sarı, pembe, kırmızı, açık ve koyu yeşil renkli taşlardan yapılmıştır. Boyutları 1x1.2 cm arasında değişen tesseralar tam küp şeklinde olmayıp duruma göre kesilmişler, kireç harçlı yüzeye ve betimlemeye uygun olarak bazen düz sıralar halinde bazen de diyagonal biçimde yerleştirilmişlerdir. Mozaik duruma göre *Opus Regulatum* (Izgara Deseni), "*Opus Tesellatum*" (Tuğla Düzeni) ve "*Opus Vermiculatum*" (Solucan Deseni) tekniğinde yapılmıştır.

Kurtarma kazısı yapılan mozağin, Erken Bizans Dönemine ait bir Martyrionun (Şehitlik) taban mozağı olduğu, mozaik üzerinde bulunan Grekçe yazılar vasıtasıyla Başpiskopos Sabinos döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır. Yine mozaik üzerinde yer alan Grekçe yazıtlarda bu mozağı yaptıran kişi, eşi ve annesinin ismini okuyabilmekteyiz. Bir başka yazıtta da dualar yer almaktadır.

MOSAIC OF AŞAĞIÇARDAK

Abstract

Rescue excavation works were carried out between October 08, 2009 and November 09, 2009 on the 101 lot, 964 block land belonging to Ali and Sabahattin Sezer, in Aşağı Çardak Village (Mercimek Tepe site) in Nizip District, Gaziantep Province.

As a result of the rescue excavation, a mosaic of 665 cm North, 640 cm South, 450 cm East and 430 cm West was discovered. The tesserae used for the mosaic are in white, cream, bluish black, grey, light and dark brown, yellow, pink, red, light and dark green stones. The tesserae, whose dimensions are between 1x1.2 cm, are not in the form of a full cube but are cut according to the situation; the lime is placed on the mortar surface and in the drawing, sometimes in straight rows and sometimes diagonally. According to the mosaic situation, "*Opus Regulatum*", "*Opus Tesellatum*" and "*Opus Vermiculatum*" techniques have been used.

By means of Greek writings on the mosaic it is understood that the excavated mosaic was the floor of a Martyrion (martyrdom) belonging to the Early Byzantine Period; made during the Archbishop Sabinos period. We can still read on the mosaic's Greek inscription the names of the mosaicist, of his wife and of his mother. In another inscription is the pray.

⁷⁵ Gaziantep Müzesi Müdürlüğü, Uzman Arkeolog

ORTA FIRAT HAVZASI'NDA MÖ 3.BİNDE YÜKSEK AYAKLI ÇANAKLARIN SUNAK OLARAK KULLANIMI

Neşe EDİS⁷⁶

Özet

Eski Önasya'dan Balkanlar'a uzanan bölgede ele geçen, biçimsel açıdan benzer tipte yüksek ayaklı çanak tipi MÖ 4. Binden 2. Bine kadar geçen zaman diliminde yoğun olarak kullanılmıştır. Orta Fırat Havzası ve çevresinde ağırlıklı olarak MÖ 3. Bine tarihlendirilen mezarlık alanlarında ele geçen yüksek ayaklı çanakların bir bölümü de tapınak yapısı olabileceği tahmin edilen yapılardan ele geçmiş, konutlarda günlük kullanım kapları arasında yer almamıştır. Bu nedenle, yüksek ayaklı çanakların bir tür sunak olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra mühürler, mobilya kakmaları gibi tasvirli eserler üzerinde yer alan sunaklara olan benzerliği, bu kanıyı güçlendirmektedir. Eski Önasya'da tanrıları memnun etmek ve isteklerinin iletilmesini ve onlar tarafında koruma sağlamak amacıyla tanrılara yiyecek ve içecekler sunulmuş, bu sunular için de yüksek ayaklı çanaklar ve benzeri biçimlerde sunaklar kullanılmıştır. Bu dönemde ölü ruhlarının da yiyecek ve içeceğe ihtiyaç duyduklarına inanılmış, mezarlara da bu tür sunular bırakılmıştır. Ölü ruhlarının yeraltı tanrıları ile iletişim içerisinde oldukları inancı doğrultusunda, onlar için yapılan törenlerde ölü ruhlarına ve yeraltı tanrılarına sunular yapılarak onlara beslenen korkunun giderilmesi ve kendi yanlarında yer almalarının sağlanması amaçlanmıştır. Yüksek ayaklı çanakların günlük sofranın kullanımı için elverişsiz oluşunun yanı sıra, bunların sadece mezarlar ve tapınma alanlarında ele geçmesi, bu kapların ritüellerde kullanılmak üzere özel olarak üretilmiş olabileceğini gösterir niteliktedir. Bu kapların yayılım alanı sosyo-kültürel bir bölgenin varlığına işaret etmektedir.

THE FUNCTION OF HIGH STEMMED BOWLS AS ALTARS IN THE MIDDLE EUPHRATES REGION IN THE 3RD MILLENNIUM BC.

Abstract

Bowls with high stems are documented abundant in a wide region extending from ancient Near East to the Balkans, throughout the time period from the 4th to the 2nd Millennium BC. High stemmed bowls are found in graveyards and structures related to temples in the Middle Euphrates region and its wide environment in the 3rd Millennium BC. None of these vessels are found among vessels for daily use in domestic spheres. Thus, high stemmed bowls seem to have been used as altars; moreover, altars depicted on seals and inlays show close similarity to these vessels. In the Ancient Near East, people offered foods and drinks to gods, in order to transmit their wishes, to calm and to satisfy them, so that the gods would protect the people. These offerings were placed on altars, resembling high stemmed bowls. In these periods, the souls of the dead were also believed to consume food and drinks; thus, offerings were also laid to graves. According to the belief, the souls of the dead transmitting with nether land gods, during mortuary ceremonies, offerings were made to the souls of the dead and to nether land gods. In this way, the fear from these supernatural beings had been eliminated, and to benefit from these beings had been aimed. According to their form not suitable for daily use, and their appearance only in graveyards and ritual facilities, high stemmed bowls are suggested to have been produced especially for ritual purposes. The spread of these vessels defines a socio-cultural region.

⁷⁶ Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Arkeolog, Yüksek Lisans Öğrencisi

HALAF SERAMIĞI ÜZERİNDEKİ MOTİFLERİN ORTA FIRAT HAVZASINDA DÖVME, KEÇE VE KİLİMLERDE GÜNÜMÜZE YANSIMASI: BİR SEMİYOTİK DEĞERLENDİRME

Özlem EKİNBAŞ⁷⁷

Özet

İnsanın varoluş öyküsünün başladığı günden bu yana, zihinsel yapılanmalarının birer ifadesi olan motifler, kimi zaman mağara duvarlarında, kimi zaman bedenlerinde, kimi zaman da günlük yaşamda kullandıkları malzemeler üzerinde görülür. İnsanlar inanç dünyalarını, geleneklerini, zevklerini sembollerle somutlaştırmışlardır. Halaf Dönemi'nde ortaya çıkan seramikler üzerindeki motifler, dönemin zihin yapısını yansıtmada başvurulan bir yöntem olarak yorumlanmaktadır. Günümüz toplumlarının da başvurduğu bu yöntem, farklı alanlarda farklı biçimlerde hayat bulmaktadır. Halaf Seramikleri üzerindeki motiflerin Orta Fırat havzasında kullanılan kilim ve keçe motiflerinden, insanların bedenlerine naksettiği dövmelere kadar biçimsel ve anlamsal benzerlikler taşıdıkları görülmektedir. Bu çalışmada Halaf seramikleri üzerindeki motifler tipolojik bir dizilim haline getirilmiş, dövme, kilim ve keçenin kullanım alanları incelenmiş, bunlara atfedilen anlamlar yorumlanmış, aralarındaki benzerlikler ortaya konarak motiflerin sürekliliği ve anlam bütünlüğü bulunup bulunmadığı, semiyotik bakış açısıyla tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Orta Fırat, Halaf Seramiği, Motif Anlamı, Dövme, Keçe, Kilim

THE REFLECTION OF THE MOTIFS ON HALAF CERAMICS IN THE MIDDLE EUPHRATES REGION TO CONTEMPORARY TATTOOS, FELTS AND RUGS: A SEMIOTIC CASE STUDY

Abstract

Motifs depicted on cave walls, human bodies and objects used in daily life are symbols of human cognitive development since the beginning of human history. Indeed, motifs have served as a way of embodying beliefs, customs and pleasures. The motifs drawn on the ceramics of the Halaf Period is frequently interpreted as a method to demonstrate the mental world of the people. Motifs, which are used also by contemporary communities, can be found in different areas and forms. Also, contemporary communities express their mental structure by means of motives. The motifs used on Halaf ceramics seem to emphasize similar typological and semantic meanings as those embroidered on rugs, felts and tattoos. In this study, the motives observed on Halaf ceramics have been set in a typology, and are compared with the motifs embroidered on rugs, felts and tattoos; this study is processed to identify the meanings attributed to several motifs concerning their similarity, and discussed in a semiotic point of view.

Keywords: Middle Euphrates, Halaf Ceramics, Meaning of Motifs, Tattoos, Felt, Rug

⁷⁷ Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Arkeolog, Yüksek Lisans Öğrencisi

Özet

Tarih boyunca insanlar sayısız kentler kurmuş, ancak bunların bir kısmı tarihsel süreç içerisinde yok olurken bazıları günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Kuşkusuz bu şehirlerden bir tanesi de Şanlıurfa'dır. İlk tarım faaliyetlerine ev sahipliği yapan Karacadağ'dan Nevali Çori'ye, dünyanın bilinen ilk üniversitelerinden biri olan Harran Okulu'ndan Edessa'ya birçok hazineye sahip olan bu bölge; din arkeolojisi açısından da oldukça zengin bir mirasa sahiptir. Günümüzde, İbrahim peygamber ile özdeşleşen Urfa'nın dünyanın bilinen en eski devasa yapıdaki rituel alanlarına sahip olması, aslında dinler tarihi açısından süpriz değildir. Mircea Eliade'nin de haklı olarak belirttiği gibi kutsal her defasında yeniden tezahür etmektedir. Uzak geçmişte kendisini Göbekli Tepe ile ortaya koyan kutsal, daha sonraları İbrahim peygamber, Harraniler, Sabiiler ve diğer birçok dini geleneğe ev sahipliği yapmış olan Urfa günümüzde de insanların dini amaçlarla ziyaret ettikleri bir mekân olmayı sürdürmektedir. Urfa ve çevresi birçok yönden olduğu gibi din arkeolojisi açısından da incelenmeyi hak etmektedir. Antik inançlardan günümüz dünya dinlerine birçok inanç açısından izler taşıyan bu kentin, popüler yaklaşımların ötesinde akademik bir yaklaşımla ele alınması büyük bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada günümüz Şanlıurfa sınırları içerisinde yer alan ve din arkeolojisi disiplininin çalışma sahasına giren konular ele alınarak, Şanlıurfa'nın bugün sahip olduğu zengin mirasın anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Kuşkusuz böyle bir çalışmanın başarılı olması arkeoloji ile dinler tarihinin birlikteliğiyle ortaya çıkacak olan disiplinlerarası bir yaklaşım ile mümkün olabilir.

HARRAN AND ITS VICINITY IN THE CONTEXT OF ARCHAEOLOGY OF RELIGION

Abstract

People have built countless cities in history, but some of them have disappeared in the course of history and others have reached present. Undoubtedly, one of these cities is Şanlıurfa. From Karacadağ who hosts the first agricultural activities to Nevali Çori and from School of Harran, one of the first known universities of the world, to Edessa this region has many treasures; In terms of archaeology of religion, it also has a very rich heritage. The fact that Urfa, which is now identified with the prophet Abraham, possesses the ritual fields of the world's oldest gigantic structure, in fact, is not surprising in terms of the history of religions. As Mircea Eliade also rightly states, the sacred is re-appear all the time. Urfa, which has hosted the Göbekli Tepe in the prehistoric period and the later Prophet Abraham, Harran, Mandeans and many other religious traditions, continues to be a place where people visit for religious purposes. Urfa and its vicinity deserve to be examined in many directions as well as archaeology of religion. It is of very importance that this city, which carries traces of ancient religions, religions of the world and many beliefs, should be treated with an academic approach beyond popular approaches. In this study, it is aimed to contribute to the understanding of the rich heritage that Şanlıurfa has today, by taking into consideration the subjects that are located within the borders of present-day Şanlıurfa and that have entered the field of study of the discipline of archeology of religion. Undoubtedly, the success of such a study can be achieved through an interdisciplinary approach which will arise from the coexistence of archeology and history of religions.

⁷⁸ Department of Anthropology / Archaeology, The Catholic University of America

AZERBAIJAN'IN GÜNEYDOĞUSUNDAKİ GEÇ TUNÇ VE DEMİR ÇAĞI TAŞ KUTU, KURGAN MEZARLARI VE YERLEŞİM ALANLARI

Yrd. Doç. Dr. Anar AGHALARZADEH⁷⁹

Özet

Azerbaycan'ın güneydoğu bölgesindeki sığır yetiştirme çiftliğinin özelliklerini yansıtan çok sayıda Bronz Çağ mezarları kaydedildi. İlk Tunç Çağı'ndan başlayarak, bu bölgede yerleşmiş kabilelerin ekonomik, tarımsal, kültürel ve aile yaşamı hakkında bize bilgi verebilecek çok sayıda yerleşim yeri ve mezar anıtları bulunmaktadır. Talish dağları ile Mugan düzlüyü arasındaki alanda bulunan bu anıtlar zengin malzeme kültür kalıplarıyla temsil edilmektedir.

Bölgedeki Tunç Çağı eserleri çoğunlukla dağlık ve dağ eteklerinde kalan mezar anıtlarıyla temsil edilmektedir. İlk Tunç Çağı'ndan başlayarak orada yerleşmeyi ispatlayacak gerçekler araştırılan mezar sitelerine dayanıyor. Bölgenin bu döneme ait yerleşim yerlerinin yetersiz keşf edildiği inkâr edilemez. Bu durumda, bilimsel literatürden yeterince araştırılmış mezar anıtları bilinmektedir.

LATE BRONZE AND IRON AGE STONE BOX, KURGAN GRAVES AND SETTLEMENTS OF SOUTHEAST REGION OF AZERBAIJAN

Abstract

In the south-eastern region of Azerbaijan have been recorded a large number of Bronze Age monuments reflecting the features of seminomadic cattle-breeding farm. There are a great deal of settlements and grave monuments that can provide us with information about the economic, agricultural, cultural and family life of the tribes settled in this region starting from the early Bronze Age. These monuments located in the area between the Talish mountains and Mugan steppe are represented by rich material culture patterns.

Bronze Age monuments in the region are mainly represented by the grave monuments in the mountainous and foothill areas. Facts that will prove settling there starting from the early Bronze Age are based on the burial sites that have been investigated. It is undeniable that the settlements of the region relating to this period have been insufficiently explored. In this case, sufficiently explored grave monuments are known from the scientific literature.

⁷⁹ Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi, Arkeoloji ve Etnografik Enstitüsü, Öğretim Üyesi

ŞANLIURFA GELENEKSEL KONUTLARININ EKOLOJİK TASARIM KRİTERLERİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Hülya Öztürk TEL⁸⁰

Özet

Doğayla uyumlu bir yaşam için ekoloji-ekonomi-enerji ilişkisini güçlendiren bir tasarım yaklaşımı temel alınmalıdır. Bu bağlamda gerek kentsel ölçekte gerekse bina ölçeğinde çevreye duyarlı, enerjinin etkin kullanıldığı, sürdürülebilir yasama birimleri tasarlanması önem taşımaktadır. Geçmişten bugüne varlıklarını devam ettiren Şanlıurfa geleneksel konut ve avlularında; ekolojik uygulamalara yer verilerek sürdürülebilir yaşam birimlerinin oluşmasına olanak sağlanmıştır. Şanlıurfa geleneksel konutlarının oluşmasında; ekonomik ve sosyal yapı, yapı malzemesi ve iklim özellikleri etkili olmuştur. Çalışmada Şanlıurfa geleneksel konut ve avlularında ekolojik kriterleri göz önünde bulunduran uygulamaların ortaya konması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, konutlar, avlular ve avlularda yer alan elemanlar incelenmiş, ekolojik tasarım kriterleri (etkin kaynak kullanımı, enerji etkin tasarım, etkin su kullanımı ve ekosistemin korunması) kapsamında değerlendirilmiş, sürdürülebilirliği için öneriler geliştirilmiştir. Araştırma sonucunda, Şanlıurfa geleneksel konut ve avlularının büyük oranda ekolojik tasarım kriterlerine uyduğu saptanmıştır. Bu yörede geleneksel konutların ekolojik tasarım uygulamalarının, yeni yapılacak konutlarda örnek alınması ekolojik döngünün devamlılığının sağlanması açısından önem taşıdığı kanısına varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Şanlıurfa, Ekolojik tasarım, Şanlıurfa geleneksel konutları

THE EVALUATION OF SANLIURFA TRADITIONAL HOUSES IN THE FRAME OF ECOLOGICAL DESIGN

Abstract

A design approach that reinforces the ecology-economy-energy relationship for a life compatible with nature should be taken as a basis. In this context, it is important to design sustainable legislative units that are environmentally sensitive and energy efficient in the urban scale. In Şanlıurfa traditional houses and courtyards, which continue its existence from its past to its present day, ecological applications have been included to enable the formation of sustainable living units. In the formation of Şanlıurfa traditional houses; economic and social structure, building materials and climate characteristics have been influential.

In the study, it was aimed to reveal the practices considering the ecological criteria in Şanlıurfa traditional houses and courtyards.

In this context, the houses, courtyards and the elements in courtyards were examined and evaluated within the scope of ecological design criteria (effective resource use, energy efficient design, effective water use and protection of ecosystem) and suggestions for sustainability were developed. As a result of research, Şanlıurfa traditional houses and courtyards were found to substantially conform ecological design criteria. In this region, ecological design practices of traditional houses have come to the conclusion that taking samples in new houses is of importance in terms of ensuring the continuity of ecological return.

Keywords: Sanliurfa, ecological design, Sanliurfa traditional houses

⁸⁰ Harran Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, Mimari Restorasyon Bölümü, Öğretim Üyesi

ŞANLIURFA KÜLTÜREL PEYZAJ ÖGELERİ VE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ HAFIZA MEKÂNLARI KAPSAMINDA İRDELENMESİ

*Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN⁸¹
Sıla GÜNAÇAN*

Özet

Bugün en çok tartışılan konulardan biri olan ulusal benlik, kent imgesi-kimliği ve mekân karakteristikleri geçmişin hatırlanmasında bulundukları yerin öznesi konumunda olan hafıza mekânları ile enerji kazanmakta, ruh bulmakta ve yaşatılmaktadır. Bu mekânlar geçmiş ve gelecek arasında köprü oluşturarak yerel kimliğin yaratıcısı olan bireysel ya da toplumsal hafızanın oluşmasını sağlamaktadırlar. Bu olgu geçici bir bağlantı olmaktan çok, hafızanın mekânlarda resmedilmesini sağlamaktadır. Hafıza mekânları geçmişini anlatan ve bugüne ve kentsel alanlara geçmişini anısal değer olarak aktaran simgelerdir. Nasıl yeryüzü; kendini oluşturan, taşıyan, yönlendiren ve anlatan çekirdeğinden bağımsız düşünülemez ve hareket edemez ise, mekânlar da varoluşsal tüm anlarını biriktiren, her türlü olayın soyut veya somut olarak canlandırılmasını sağlayan hafızalardan bağımsız düşünülememektedirler.

Hafıza mekânları, geçmişte yaşanmış ve bulunduğu süreç için son derece önemli, bir dönemin yeniden canlandırılmasını sağlayan, çoğu zaman somut ancak soyut nitelikleri de içinde barındıran kültürel kimliğin yaratıcılarıdır. Hafıza mekânları, zamansal ve mekânsal birlikteliğin temsili olarak farklı kültürel niteliklerin veya biçimlerin, toplumların sosyal ve ekonomik durumunun bir yansıması olarak ortaya çıkmakta; tıpkı peyzaj gibi toplumsal ya da bireysel algıya göre farklılaşabilen dinamik yapıya sahip oluşumlardır. Bu mekânların tanımı, geçmişin ne kadar bilindiği ve zihinlerde ne kadar canlandırılabilirdiği ile alakalıdır. Hafıza mekânları kimine göre basit, kimine göre karmaşık ancak mutlak bir anımsatma değeri olan, ulusal kimliği niteleyici görevi ile toplumların vazgeçilmez parçalarını oluşturmaktadırlar. Hafıza mekânları kültürel çeşitlilik içinde birlik sağlayarak, toplumsal değer kazanmış ve yaşamın önemli bir parçası haline gelmiş mekânlardır. Hafızaların barındığı bu mekânlar, insanlığın ortak mirası olan yerel geçmişin korunup yaşatıldığı alanlar olarak son derece önem taşımaktadırlar. Geçmişin nerede ve nasıl başladığı bununla birlikte nerede ve nasıl son bulduğu hafıza mekânları ile korunup saklanmaktadır. Bu nedenle hafıza mekânları, toplumlar için geniş sınırları olan depolama alanları olarak nitelendirilmektedirler. Bir yöreye ait kimliğin var olması ve benliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması da ancak hafıza mekânlarının bulunduğu alana kattığı değerin ve öneminin farkına varılması ile mümkün olmaktadır.

Arkeolojik bulgulara göre Dünya'nın ve Mezopotamya'nın en eski yerleşmelerinden biri olan Şanlıurfa ve yakın çevresi M.Ö. 12.000'lerden bu yana ilk dinlerden çok Tanrılı ve tek Tanrılı dinlere ait inançların ve bunlarla bağlantılı kültürlerin bir arada izlendiği bir yerleşmedir. Bu kapsamda yörede ve kentsel dokuda çok sayıda farklı uygarlığa ait farklı kültür ve dönem özelliği taşıyan yerleşim kalıntısı ve özgün taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Yanı sıra peygamberler şehri olarak bilinen ve birçok din açısından da (Yahudi, Hristiyan, Müslüman, Sabi gibi) önemli olan kent/yöre kültür ve inanç turizmi açısından da önemli bir merkez konumundadır. Farklı uygarlık ve dönemlerin yapı kültürünün aynı dokuda yer aldığı kentsel alanda çok sayıda ve farklı karakterde özgün ve kimi eşsiz hafıza mekânı bulunmaktadır. Bu hafıza mekânları gerek dini ve kültürel gerek mimari ve geleneksel anlamda kent imgesi ve kimliğinde etkili olduğu kadar sembolik, anısal ve inanç ile ilgili değerler bütününe de sahip kentsel alan ve mekanlar da oluşturmaktadırlar. Bu kültür varlıkları ve bazı kentsel kullanımlar kent imgesi ve kimliğinde temel belirleyici olmalarının yanı sıra toplumsal ve bireysel bellekte hafıza mekânları olarak işlev görmektedirler.

Bu bildiride Şanlıurfa kent silüetinde belirleyici olan peyzaj öğeleri ile kent merkezinde yer alan anıtsal yapılar, taşınmaz kültür varlıkları, yakın çevreleri, dini yapılar ve alanlar, kentsel meydanlar ve geleneksel konut dokuları hafıza mekânları olarak irdelenecek, kültür ve inanç turizmine katkıları tartışılarak, kent kimliği ve imgesi açısından değerlendirilerek bu mekanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneriler geliştirilecektir.

Anahtar kelimeler: Şanlıurfa, hafıza mekânı, taşınmaz kültür varlıkları, anıtsal yapılar, kent kimliği

⁸¹ Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Öğretim Üyesi

KÜLTÜREL ÖĞELER BAĞLAMINDA REKLAMLARDA BİR ŞEHİR TANIMAK: ŞANLIURFA

Emine Özlem ATAMAN⁸²

Özet

Birey, doğar doğmaz içinde yaşayacağı toplumun kültüründe de var olmaya başlamaktadır. O toplum kültürünün taşıdığı tüm alışkanlıklar, davranış biçimleri, zihniyet ve değerler sistemi, pek çok gösterge ve kodlar, gelenekler yaşam biçiminin yol göstericisi olmaktadır. Toplumda inşa edilen kültür, bireyleri şekillendirmekte ve biçimlendirmektedir. Bu biçimlendirmeyi gerçekleştirirken kitle iletişim araçları toplumun kültürünü, kültürel içeriğini oluşturan pek çok gösterge ve kodu yansıtan materyalleri sağlamaktadır. Reklam iletileri de bir ürünün tanıtılması ve tüketiciye sunulmasında pek çok kültürel bağlamdan yararlanmakta, ürünün yer aldığı o toplumun kültüründe barınan gösterge ve kodlardan ürünle ilgili bir temsil dünyası yaratmaktadır.

Şanlıurfa, tarihler öncesi çağlardan bugüne pek çok medeniyete tanıklık etmiş, üç büyük dinin insanlarını bir araya getirmiş, tarihi, yemek kültürü, müziği ve pek çok özellikleri ile zengin bir kültüre sahiptir. Bölgenin toplumsal dokusu içinde ürettiği kültürün günlük yaşama yansımada, bireyler tarafından algılanıp kullanılmasında, değişiminde ve yeniden üretiminde çeşitli kodlardan yararlanılmaktadır. Bu kodların sürekliliği veya değişim döngüsü içinde yer alması aynı zamanda reklamlarda da kendine yer bulmaktadır. Reklam iletileri, bir toplumun yansıması olarak kabul edilebilecek araçlardan bir tanesidir. Dolayısı ile bu çalışmada, Şanlıurfa kültürel kodlarının reklamlara nasıl yansıdığı incelenmektedir. İncelenen reklamlar, içinde yaşanan toplumun bir göstergesi olarak kültürel kodların kullanımına dair Şanlıurfa özelinde araştırmayı amaçlamaktadır. Bu konu başlığı altında reklamlarda bu bölgeye ait kültürel kodların nasıl kullanıldığı ve yeniden üretildiği; toplum, kültür ve reklamlar arasındaki bağ incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Şanlıurfa, reklamlar, kültür, kültürel gösterge ve kodlar

RECOGNIZING A CITY IN THE CONTEXT OF CULTURAL ELEMENTS: SANLIURFA

Abstract

The individual starts to exist in culture of society that he/she was born in as a part of it. All habits, behaviors, mentality and values system, many signs and codes, traditions become the guide of the way of life of that society's culture. The culture that is built in society, give shape to individuals in it. At this stage, the mass media provide the community with a variety of indicators and codes reflecting the cultural, cultural content of the community. Moreover, advertising messages also benefit from cultural codes when promoting a product and presenting it to consumers and create a representation World what includes all indicators and codes that exist in the culture of the community that product is being created and produced.

However, Şanlıurfa has witnessed many civilizations since prehistoric times, brought together the people of three great religions, has a rich culture with its history, food culture, music and many other features. When the culture in the social structure of the region is reflected in everyday life and perceived by the individual, various codes play a role in change and reproduction. The continuity of these codes or their place in the cycle of change is also found in advertisements. Advertising messages are one of the tools that can be considered as a reflection of a society. Therefore, in this study, it is examined that how the Şanlıurfa's cultural codes are reflected in advertisements. In addition, it will be examined how the advertisements influence Şanlıurfa citizens with regarding cultural codes. Under this head, how the cultural codes belonging to this region are used and reproduced in advertisements; society, culture and advertising will be examined.

Keywords: Şanlıurfa, advertisements, culture, cultural indicators and codes

⁸² Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, Öğretim Üyesi

Özet

Şanlıurfa tarih boyunca İpek Yolu üzerinde önemli bir ticaret merkezi olma özelliğine sahiptir. Kent çevresinde yapılan arkeolojik kazılardaki bulgular bizlere M.Ö. 7000 ile 5000 yılları arasında yörede yaşayan insanların kuyumculukla uğraştığını gösteren bulgular sunmaktadır. Bunlar dünya mücevher sanatı tarihi hakkında da harikulade ipuçları vermektedir. 1894 yılına ait Halep Vilayet Salnamesi'nde belirtildiğine göre, Urfa'daki kuyumculuğun çevre vilayetlere de ün saldığı kaydedilir. Yine, kuyumcular Urfa'da, 1850-1910 yılları arasında yarı açık ve yarı kapalı Sipahi Pazar'ında faaliyet göstermiştir. Manilerdeki kelimeler içerisinde de bu yörenin kuyumculukla ilgili zengin birikime sahip olduğuna işaret eden bulgulara rastlanmıştır. Ailelerin maddi durumuna göre altın veya gümüşten imal edilen ve 'Hışır' adı verilen Şanlıurfa kadın takılarının en dikkat çekenleri; Urfa akıtması, frenk bağı, şımrallı gerdanlık ve kordondur. Bu ürünler pres, telkari, savat, çakma vs. gibi imalat teknikleri ile üretilir. Bu çalışma da ilgili konular detaylı olarak açıklanmış olup, fotoğraflar ile de görsel olarak desteklenmiştir. Ayrıca Şanlıurfalı kuyumcu Mehmet Niyazi İnci'nin İstanbul'a kadar uzanan hayatındaki tecrübeleri de incelenerek konu detaylandırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Göbeklitepe, Haleplibahçe, Şanlıurfa kuyumculuğu, Niyazi İnci.

JEWELLERY OF SANLIURFA

Abstract

Sanliurfa is located on Silk the verses of poems as well. Urfa jewelry is made from silver or gold according to the welth of the families. These are called 'Hısır'. The best known of them are Urfa akıtması, frenk tie, şımrallı necklace ve kordondur. These products are made by press, filigree, niello techniques. In this paper these products are explained in detail and supported with photos. In addition to these info the life of Mehmet Niyazi Inci's experiences from Şanlıurfa to Istanbul is written in detail. Road and is an important trade city. Archeological search around the city shows us that early inhabitants of the city had connections with jewellery. These evidences are marvelous results of the jewelry history of the world. According to 1894 Aleppo yearly accounts the jewelry of Urfa was well known at the surrounding provinces. The jewelers of Urfa was located at the Bazaar of Sipahi between 1850-1910 years. We find the rich heritage of jewelry in

Keywords: Göbeklitepe, Haleplibahçe, Jewellery of Şanlıurfa, the life of Niyazi İnci.

Özet

Mezopotamya'nın en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Şanlıurfa, tarih boyunca birçok medeniyete beşiklik yapmış, ilk çağlardan itibaren Doğu ile Batı kültürleri arasında bir köprü olmuştur. Binlerce yıllık tarihi ev sahipliği yapan bu kadim şehir, zengin tarih ve kültür mirasının yanında, edebî faaliyetler bakımından da dikkat çekmiştir.

Yüzlerce yıllık tarihi içerisinde çok sayıda alim, şair, şeyh ve tarihî şahsiyetin yetişmiş olduğu bu beldede, Klâsik Türk Edebiyatı olarak adlandırdığımız yüzyıllar süren bir edebî geleneğin içerisinde çok sayıda şair yer almıştır. Bu şairler ilk olarak umumî tarihlerde yer almıştır. Sonraki süreçte tezkireler, şairler hakkında bilgi veren önemli kaynaklar olarak ön plana çıkmıştır.

Türk Edebiyatı'nda ilk tezkire örnekleri XV. yüzyılda Alî Şîr Nevâî'nin *Mecâlisü'n-nefâis*'i ile kaleme alınmış ve XV. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar devam eden geniş bir zaman diliminde dikkate değer bir tür olarak gelişip serpilmiştir. Bu tür içerisinde yer alan *Tuhfe-i Nâilî* adlı eser 1 Cumâde'l-ahire 1368- 31 Mart 1949 tarihinde tamamlanmıştır. Tuman, bu eserinde, şuarâ tezkireleri başta olmak üzere, 75 eserdeki bilgileri tarayarak, şairlerin özet biyografilerini alfabetik sıra ile vermiştir. Biyografik kaynaklarda zikredilmeyen; fakat kütüphanelerde kendisinin tespit ettiği şairleri de eserine almıştır. Bu çalışmada, şairlerin kısaca hayat hikâyeleri ve varsa şiirlerinden örnekler verildikten sonra altına ilgili kaynak eserler yazılmış, bu alanda araştırma yapanlara kolaylık sağlamak amaçlanmıştır.

Bu bildiride yukarıda değinilen *Tuhfe-i Nâilî* adlı eserde yer alan Urfalı şairler tespit edilip, şairler hakkında verilen bilgiler günümüz harflerine aktarılacak ve kaynaklardan hareketle değerlendirilecektir.

POETS OF URFA IN TUHFE-I NAILI

Abstract

Şanlıurfa, one of the oldest settlements of Mesopotamia, is the cradle of many civilizations throughout history and has been a bridge between Eastern and Western cultures since ancient times. This ancient city, which hosts thousands of years of history, has attracted attention in terms of literary activities as well as its rich history and cultural heritage.

The city in which numerous scholar, poet, sheik and historical figures have been trained hundreds of years in history has raised many poets within a literary tradition called classical Turkish literature for centuries. These poets first appeared in public histories. In the following period, the tezkires became the most important sources of information about the poets.

*The first examples of tezkire in Turkish literature were written in the 15th century by Alî Şîr Nevâî's *Mecâlisü'n-nefâis*, and remarkably developed within a long period of time from the 15th century to the 20th century. The work named as *Tuhfe-i Nâilî* was completed on March 31, 1949. In the work, Tuman, gave the summary biographies of the poets in alphabetical order by analyzing the information of 75 works, especially the tezkires of şuarâ. Not mentioned in biographical sources; but he also took the poets he identified in the libraries. After giving about poet's short life stories and examples from poems, references were written in the work to provide easiness to reaserchers in this field.*

*In this declaration, the Urfalı poets mentioned in the above-mentioned work named *Tuhfe-i Nâilî* will be identified and the information given about the poets will be transferred to today's letters and also evaluated from the sources.*

⁸³ Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, alpgokhann@gmail.com

Özet

‘‘Fransız Basınında Harran’’ konulu bu bildiri çalışması, Türkiye’nin güneydoğusunda yer alan Harran’da muhtelif dönemlerde yaşanmış tarihsel olayların Fransa’da yayımlanmış gazete, dergi ve kitaplarda ne şekilde aktarıldığını ortaya koyarak Harran tarihinin yazımıyla araştırmalarına ve iç-dış tanıtımına katkıda bulunmak, genç araştırmacılara kaynak ve yeni araştırma pistleri sağlamak üzere hazırlanmıştır. Paris’teki Fransız Milli Kütüphanesi basın arşivlerinde yapılan uzun ve özverili tarama çalışmaları sonucunda Harran odaklı, bölgenin tarihsel ve kültürel panoramasını ortaya koyan bilgilerin yer aldığı 1137 sayfada 17041 belge belirlenmiş ve bunlardan ilk 50 sayfada dökümü verilen 750 belge incelenmiştir. İncelenen belgelerden Harran’ın; Kuzey Mezopotamya’da Yunan, Latin, Yahudi, Hristiyan ve İslam medeniyetlerinin harman yeri; Anadolu Yarımadası’nı Suriye, Irak ve İran’a bağlayan Şam, Karkamış ve Ninova yollarının stratejik ve ticari değeri çok yüksek bir kavşağı; antikitenin en eski dönemlerinde Semitlerin Ay Tanrısı Sin kültünün merkezi, Sabiilerin anayurdu; Yahudiliğin ve İsrail’in doğum yeri; Tabit ibni Kurrah, El Battani, Cabir ibni Hayan ve ibni Taymiyya gibi tıpçı, simyacı, matematikçi, astronom, astrolog ve ilahiyatçı ünlü birçok alim yetiştiren bir kültür merkezi; M.Ö.53’te Roma triumviri Crassus ile Surena komutasındaki Part ordusu arasındaki Carrhae Muharebesi (birçok antik yazara konu olmuştur) ile 1104 yılında Haçlılarla Müslümanlar arasındaki Harran Muharebesi’ne sahne olmuş ve de özellikle II.Mervan döneminde Emevi Devleti’ne başkentlik etmesi itibariyle İslam tarihinde iz bırakmış Dünya’nın en eski yerleşim merkezlerinden biri olduğu öğrenilmiştir. Fransız kaynaklarından edinilen bu bilgilerden hareketle bildiri çalışmamız, Harran’ın insanlık tarihinde son derece önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

HARRAN IN FRENCH PRESS**Abstract**

This paper on "Harran in the French Press" explains how historical events in various periods in Harran, Turkey, are transmitted in published newspapers, magazines and books published in France, contributing to the research of Harran's history and its internal and external presentation to provide resources for young researchers and to provide new research tracks. As a result of the long and dedicated screening work in the press archive of the French National Library in Paris, 17041 documents were identified in 1137 pages, which contained information about the Harran-focused historical and cultural panorama of the region, and 750 documents documented in the first 50 pages were examined. Harran from the documents examined; In Northern Mesopotamia, the blend of Greek, Latin, Jewish, Christian and Islamic civilizations; The strategic and commercial value of the Damascus, Karkamış and Ninova roads connecting the Anatolian Peninsula to Syria, Iraq and Iran is a very high junction; the earliest periods of antiquity, the center of the Semitls' Moon God Sin cult, the motherland of the Sabians; The birthplace of Judaism and Israel; Tabit is a cultural center that cultivates many scholars who are renowned as mediators, alchemists, mathematicians, astronomers, astrologers and theologians such as Kurban, El Battani, Cabir ibn Hayan and ibn Taymiyya; The Battle of Carrhae between Rome triumvir Crassus and the Part army under the command of Surena (many ancient writers became a subject) in 53 BC and the battle of Harran between the Crusaders and Muslims in 1104, It was learned that the Umayyad State was one of the oldest settlement centers in the world which left a mark on the Islamic history as a capital city during the march period. Based on this information obtained from the French sources, our paper suggests that Harran has an extremely important place in the history of mankind.

Özet

Türk sinemasının Urfa'yı mekân olarak ilk keşfediş tarihi 1950'dir. Bu tarihten itibaren Harran başta olmak üzere Urfa ve çevresi Türk sinemasının önemli filmlerine mekân olmuştur. Urfa'da çevrilen yüzlerce filmin büyük bir bölümü Harran'da çekilmiştir. Harran dini, tarihi, kültürel ve sosyal yaşamıyla canlı bir plato olarak yapımcı ve yönetmenlerin her zaman dikkatini çekmiştir. Kan, Züğürt Ağa, Ferman, Kuduz, Paşo, Hudutların Kanunu, Kara Çarşafı Gelin ile Nemrut, Hz. Eyüp, Veysel Karani, İslamiyet'in Doğuşu vb. filmler bir Urfa ve Harran algısı oluşturulmuştur. Bu makalede Türk sinemasındaki Urfa ve Harran algısı üzerinde durulacak, kült filmler üzerinden örneklemeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Sineması, Harran, Feodalite ve Bölge

URFA AND HARRAN IN TURKISH CINEMA

Abstract

Turkish cinema's first discovery of Urfa as a space was in 1950. From this date onwards, especially Harran, Urfa and its periphery have hosted important films of Turkish cinema. A large part of the hundreds film related to Urfa was actually take place in Harran. Harran has always attracted the attention of producers and directors as a living plateau with its religious, historical, cultural and social life. Those films like Kan, Züğürt Ağa, Ferman, Kuduz, Paşo, Hudutların Kanunu, Kara Çarşafı Gelin ile Nemrut, Hz. Eyüp, Veysel Karani, İslamiyet'in Doğuşu etc created an Urfa and Harran perception. In this article, we will focus on the perception of Urfa and Harran on the samples of some cult films.

Keywords: Turkish Cinema, Urfa, Harran, Feudality and Religion.

KÜLTÜREL TURİZM AÇISINDAN ARKEOLOJİK ALANLARIN ÖNEMİ: URFA VE GÖBEKLİTEPE ÖRNEĞİ

Yard. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR⁸⁴

Özet

Arkeolojik açıdan ortaya çıkartılan önemli kazı alanlarının tanıtımı, yerel ve ulusal anlamda yönetimi, kültürel mirasın ekonomik bir değer olarak karşımıza çıkmasını sağlamaktadır. Kültür turizmi; arkeolojik alanları, anıtsal ya da sivil mimari yapılarını, doğal alanları, sanat ürünlerini, kültürel kimlikleri, gelenekleri ve farklı dilleri kapsayan, somut ve somut olmayan kültür mirasının tüm öğelerini kapsamaktadır. Bu bağlamda, Anadolu coğrafyasının barındırdığı doğa, tarihsel geçmiş, kültür zenginliği ve çeşitliliği, Türkiye'yi kültür turizminde önemli bir noktaya getirmektedir. Kültür turizmi, ülkemizin kültürel mirasını korumak ve yaşatmak için yerel anlamda önemli fırsatlar barındırırken, özellikle bazı şehirler için önemli bir tanıtım olanağı ve yeni alternatif yatırım alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu anlamda Urfa şehri 12.000 yıllık tarihi ile şanslı illerimizden biridir. Özellikle 1996 yılında başlayan Göbeklitepe kazısı, Urfa şehri açısından arkeolojik bir alan olmanın ötesinde, şehrin mistik havası içerisinde kendine yer bulmuştur. Urfalılar şehrin tanıtımı açısından Göbeklitepe'ye sahip çıkmışlardır. Son yıllarda Göbeklitepe'nin dünya çapında tanınır olması Urfa şehri açısından önemli bir fırsat olarak karşımızda durmaktadır. Devlet tarafından ve değişik fonlardan yapılmakta olan yeni yatırımlar, Urfa şehrinin gelecekte önemli bir kültürel turizm merkezi olmasını sağlayacaktır. Bu çalışmada, Urfa'daki kültürel mirasların yerel yönetimler ve özel girişimciler için ne tür faydaları olabileceğine cevap aranacaktır. Başta Göbeklitepe olmak üzere, kültür turizmi açısından önemli cazibe merkezlerine sahip Urfa ili ve çevresinin, dünyada ciddi potansiyeli bulunan kültür turizminden daha iyi yararlanma yolları tartışılacaktır.

THE IMPORTANCE OF ARCHEOLOGICAL AREAS WITH REGARD TO CULTURAL TOURISM: EXAMPLE OF URFA AND GÖBEKLİTEPE

Abstract

Introduction of important archaeological excavation sites and their local and national sense of management, provide that cultural heritage is being evaluated by people as an economic value. Moreover, cultural tourism covers all the elements of cultural heritage, concrete and non-tangible, including archaeological sites, monumental or civil architectural constructions, natural areas, artistic products, cultural identities, traditions and diverse languages. In this context, the nature, historical background, cultural richness and diversity included by Anatolian geography bring Turkey to an important point in cultural tourism. While cultural tourism has significant local opportunities to preserve and maintain the cultural heritage of our country, it presents itself as an important promotional opportunity for some cities and new alternative investment areas.

However, Urfa city in this sense is one of our lucky ones with its 12,000 year history. Especially The Göbeklitepe excavation, which started in 1996, has found its place in the mystic atmosphere of the city beyond being an archeological site located in Urfa city. Moreover, the citizens of Urfa city have brought Göbeklitepe into the forefront in terms of introduction of the city. The fact that Göbeklitepe's world wild known reputation which has become a phenomenon in recent years is an important opportunity for Urfa city. New investments being made by the state and various funds will make Urfa city an important cultural tourism center in the future. However, in this study, the answer will be found to what benefits of cultural heritage in Urfa used for local governments and private entrepreneurs. It will be discussed how the Urfa province and its surroundings, which have significant attractions in terms of cultural tourism, especially Göbeklitepe, will benefit from culture tourism, which has a great potential in the world.

⁸⁴ Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi

Özet

Suruç tarih boyunca birçok devletin hakimiyetine girmiş, ancak bulunduğu stratejik mevkiden dolayı daima önemini korumuş bir şehirdir. Gerek antik çağlarda gerekse daha yakın dönemde hep ticaretin geçiş noktası olmuştur. Ta ki Hülagu gelip bütün ahalisini öldürüp şehri de tahrip edene kadar. Kayıtlar şehrin mamur bir belde olduğunu bu tahripten sonra bir daha toparlanamadığını yazar. Şehir Osmanlı Devleti hakimiyetine geçtiğinde ise artık şehir değil, küçük bir kasaba idi. Osmanlı hakimiyeti boyunca da hiçbir zaman eski çağların görkemine ulaşamadı, hep Urfa ve Birecik sancakları gölgesinde kaldı. Ancak yine de bir dönem ipekçiliğin geliştiği bir belde oldu. İdari olarak Osmanlı'nın ilk yıllarında Birecik Sancağı'na bağlandı, daha sonra da Cumhuriyet dönemine kadar Urfa'ya bağlı bir kaza olarak kaldı. Cumhuriyet dönemine geçtiğinden de yine kaza merkezi olma özelliğini korudu.

Bu çalışmada XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın başlarında yayınlanan, 1284\1867 tarihli ve sonuncusu 1326\1908 tarihli olmak üzere toplam 28 salnâme incelenmiştir. Bu salnâmelerdeki bilgilerden yola çıkarak Suruç'un o dönemdeki ekonomik, sosyal, idari yapısı ele alınmıştır. Yaklaşık yarım yüzyıllık sürede Suruç'un şehir merkezi ve bağlı bulunan köylerin gelişme seyri takip edilmeye çalışılmıştır.

SURUÇ IN THE HALEP SALARIES

Abstract

Suruç has been dominated by many states throughout history, but it is a city that has always maintained its importance due to its strategic location. It has always been a point of trade passage from the antiquity to the nearer period until Hulagu comes and kills the entire citizens and destroys the city. The records indicate that the city was a built-up place and after this devastation, it could not recover anymore. When the city was dominated by the Ottoman Empire, it was no longer a city but a small town. Throughout the Ottoman regime, it never reached the glory of the ancient ages and always stayed in the shadow of Urfa and Birecik Sanjaks. However, it was a town where sericulture was developed for a while. It was administratively bound to Birecik Sanjak in the first years of the Ottoman Empire and then remained as a district connected to Urfa until and during the Republican period. In this study, 28 salaries that published in the second half of the XIX century and beginning of the XX century were examined. The economic, social and administrative structure of Suruç at that period was discussed from the information on these salaries. It has been tried to follow the progress of the town of Suruç and its villages for about half a century.

⁸⁵ Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.